

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**YENİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER
PROGRAMININ UYGULANMASI İLE İLGİLİ
DEĞERLENDİRMELER (KONYA İLİ ÖRNEĞİ)**

Fatma Gönül ERSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Osman AKANDERE

KONYA-2009

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Fatma Gönül ERSOY tarafından hazırlanan “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirmeler (Konya İli Örneği)” başlıklı bu çalışma 27/03/2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Gülmisal
EMİROĞLU

Başkan

Doç. Dr. Osman
AKANDERE

Üye(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. İsa
KORKMAZ

Üye

ÖNSÖZ

Son yirmi yıldır, dünya ülkelerinin pek çoğu öğretim programı geliştirme çalışmalarını hızlandırmış ve programlarını köklü bir şekilde yeniden gözden geçirmeye başlamıştır. Bu değişiklikler sosyal bilgiler programlarına da yansımıştır. Bir yandan teknolojinin gelişmesi, bilişim ve iletişim olanaklarının yaygınlaşması, küreselleşme diğer yandan bilgi ve teknoloji ürünlerinin hızla gelişmesi ve yayılmasıyla bireyleri bu değişim ve gelişimlere uyum sağlayabilecek şekilde yetiştirilebilme gerekliliği sosyal bilgiler programının da yeniden şekillenmesine yol açmıştır.

Ülkemizde de bu gelişmelere ve değişimlere paralel olarak siyasi, kültürel ve ekonomik bir oluşum olan Avrupa Birliği'ne uyum amacıyla toplumsal yaşamda ve toplumsal sistemlerde kapsamlı değişimlerin gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğu bir dönemde, eğitim basamaklarında yapısal düzenlemelerin yapılması ve bu doğrultuda eğitim programlarının geliştirilmesine gereksinim duyulmuştur.

İşte Millî Eğitim Bakanlığı da dünya ve toplumdaki değişimleri dikkate alarak ilköğretim programlarında radikal değişimlere giderek yeni öğretim programları hazırlamıştır. Bu araştırmayla, 2005-2006 eğitim yılında uygulamaya konulan yeni ilköğretim programlarından “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı”nın uygulanması ile ilgili değerlendirmeler yapmak, programın uygulanmasında yaşanan güçlükleri tespit ederek en iyi ne şekilde giderileceği konusu aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Araştırmamızın, başta öğretmenler olmak üzere tüm okuyuculara yararlı olmasını diliyor; bundan sonraki çalışmalara da ışık tutmasını hedefliyoruz.

ÖZET
YENİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ UYGULANMASI İLE
İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER (KONYA İLİ ÖRNEĞİ)

Fatma Gönül ERSOY

Yüksek Lisans, Sınıf Öğretmenliği

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Osman AKANDERE

Nisan 2009

Bu araştırma, ilköğretim okullarında okutulmakta olan Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının uygulanmadaki etkililiğine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla 2007-2008 öğretim yılı Konya İli Meram, Selçuklu, Karatay ve Hüyük ilçeleri ilköğretim okullarında görev yapan toplam 160 öğretmen üzerinde yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirme Anketi” kullanılmıştır. Öğretmenlere uygulanan anket formu, kişisel bilgiler, program ile ilgili kazanım, yöntem ve teknikler, etkinlikler, araç-gereç ve materyal, içerik ve uygulama, ölçme ve değerlendirme, öğrencilerde okula ve derse karşı yarattığı değişiklikler bölümünden oluşmaktadır. Toplanan veriler bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda veriler yüzde, frekans, standart sapma ve aritmetik ortalama değerleri dikkate alınarak yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda programda öngörülen kazanımlar, yöntem-teknik ve etkinlikler, araç-gereç ve materyaller, programda yer alan içerik, ölçme ve değerlendirmenin uygulamada “kısmen yeterli” düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgulara göre, programın uygulanması önündeki en önemli engel olarak okulların fiziki şartlar ve donanım bakımından yeterli düzeyde olmaması, sınıf mevcutlarının fazla olması ve ders saatlerinin yetersiz olması görülmektedir. Ayrıca programda yer alan yeni ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinin uygulanamadığı ve bu konuda öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı, Program Değerlendirme.

ABSTRACT

THE EVALUATIONS RELATED TO THE APPLICATION OF THE NEW SOCIAL KNOWLEDGE PROGRAMME OF THE ELEMENTARY EDUCATION

Fatma Gönül ERSOY

Postgraduate Education, Class Teaching

The Thesis Advisor: Doç. Dr. Osman AKANDERE

April, 2009

This investigation was realized on the total 160 teachers who carried out teaching in the elementary schools of Konya Province and Meram, Selçuklu, Karatay and Hüyük Districts during the education period of 2007-2008 spreadsheets of their views concerning the activity at being applied of the Social Knowledge Lesson Education Programme of new elementary education which was thought in the Elementary Schools. In the study, “The Evaluation Survey related to the Application of New Elementary Social Knowledge Program” was used. The survey form applied on the teachers consisted of personal info, gain related to program, methods and activities, equipments and material, content and application , assessment and evaluation, the varied parts which they were created for schools and lessons in the students. The collected datum were analysed at computer environment. At the conclusion of statistical analysis which was done, the datum were commented on by considering the values of frequency, standard deviation and arithmetic mean. At the conclusion of the survey, the gains anticipated at the programme that the method-technics and activities, equipments and materials, content taken in the programme, assessment and evaluation appeared at a level being “partially adequate”. According to the acquired findings, it has been seen that the most important obstacle at the footlights related to being applied of the programme of the schools were not adequate level, overstep the actual limit of the classrooms and inadequate lesson-hours as to physical conditions and equipments of them. Besides, it was reached at the conclusion that the assessment and evaluation technics involved in the programme were not applied and the teachers needed in house training

Key Words: Elementary School, Social Knowledge, Instruction Schedule, Programme Evaluation.

TEŞEKKÜR

Bu tezin her aşamasında çok değerli kişilerin katkısı olmuştur.

Başta, araştırmanın her aşamasında bana rehberlik eden, motivasyonumu artıran ve kişiliğiyle örnek olan, danışman hocam Sayın Doç Dr. Osman AKANDERE'ye; özellikle bana duyduğu sonsuz inançları ile hep yanımda olan ve maddi-manevi desteklerini esirgemeyen aileme; fikir ve düşüncelerinden yararlandığım Yüksek Lisans hocalarım, Prof. Dr. Süleyman BÜYÜKKARCI'ya, Doç. Dr. İsa KORKMAZ'a, Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU'na; tezin hazırlanması aşamasında bana yardımcı olan çok değerli öğretmen arkadaşım Aytaç SATICI'ya; araştırma kapsamına aldığım okullarda bana yardımcı olan bütün okul yöneticileri ve bu okullarda anketi cevaplandıran öğretmenlere; ayrıca çalışmalarımda emeği olan ve burada adını tek tek sayamadığım herkese teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No:</u>
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	x
ŞEKİL VE TABLOLAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1
Problem.....	2
Araştırmanın Amacı.....	3
Araştırmanın Önemi.	4
Araştırmanın Sayıltıları	4
Araştırmanın Sınırlılıkları	4
Tanımlar.....	5
 BÖLÜM 1: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	6
1.1. SOSYAL BİLİMLER KAVRAMI.....	6
1.2. SOSYAL BİLGİLER KAVRAMI	7
1.3. SOSYAL BİLİMLER İLE SOSYAL BİLGİLER ARASINDAKİ FARK	11
1.4. SOSYAL BİLGİLERİN TARİHİ GELİŞİMİ	13
1.5. NEDEN SOSYAL BİLGİLER?	16
1.6. SOSYAL BİLGİLERİN YAPISI.....	17
1.7. SOSYAL BİLGİLERİN ÖNEMİ	19
1.8. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE FARKLI YAKLAŞIMLAR	19
1.8.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler	20
1.8.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler	20
1.8.3. Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler	20

1.9. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN AMAÇLARI	21
1.9.1. Evrensel Amaçlar	22
1.9.2. Ulusal Amaçlar	25
1.10. SOSYAL BİLGİLERDE İÇERİK: KAPSAM VE YAPI	26

BÖLÜM 2: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN BELLİ BAŞLI STRATEJİLER, YÖNTEM VE TEKNİKLERİ.....30

2.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN BELLİ BAŞLI ÖĞRETİM STRATEJİLERİ	30
2.1.1. Öğretmen Merkezli Öğretim Stratejileri	30
2.1.1.1. Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi	31
2.1.1.2. Büyük Grupla Öğretim Stratejisi	32
2.1.2. Öğrenci Merkezli Öğretim Stratejileri	32
2.1.2.1. Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi	33
2.1.2.2. Araştırma Yoluyla Öğretim Stratejisi	33
2.1.2.3. Küçük Gruplarla Öğretim Stratejisi	34
2.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN BELLİ BAŞLI ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	36
2.2.1. Düz Anlatım Yöntemi	37
2.2.2. Soru Cevap Yöntemi	38
2.2.3. Problem Çözme Yöntemi	39
2.2.4. Tartışma Yöntemi	40
2.2.4.1. Büyük Grup Tartışması	41
2.2.4.2. Münazara	41
2.2.4.3. Panel	41
2.2.4.4. Forum	42
2.2.4.5. Seminer	42
2.2.5. Örnek Olay İncelemesi	42
2.2.6. İşbirliğine Dayalı Öğrenme	43
2.2.7. Drama Tekniği	44

2.2.7.1. Formal Drama	44
2.2.7.2. İnfomal Drama	44
2.2.8. Beyin Fırtınası Tekniği	45
2.2.9. Gezi-Gözlem Tekniği	46
BÖLÜM 3: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN ARAÇ-GEREÇ VE MATERYALLER.....	48
3.1. YAPILANDIRMACI ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ VE ARAÇ-GEREÇ KULLANIMI	48
3.2. ÖĞRETİMDE ARAÇ-GEREÇ KULLANMANIN YERİ VE ÖNEMİ	49
3.3. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ- GEREÇLER	51
3.3.1. Resimler, Levhalar, Afiş ve Posterler	52
3.3.2. Harita ve Küreler	53
3.3.3. Zaman ve Tarih Şeritleri	54
3.3.4. Grafikler	54
3.3.5. Tepegöz ve Episkop	55
3.3.6. Radyo ve Kasetçalar	56
3.3.7. Televizyon ve Video	56
3.3.8. CD (Kompakt Disk)	58
3.3.9. Bilgisayar	58
3.3.10. İnternet	60
3.3.11. Ders Kitapları	61
3.3.12. Güncel Olaylar ve Güncel Sorunlar	62
3.3.13. Kaynak Kişiler	63
3.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ARAÇ-GEREÇLERİN SEÇİMİ VE KULLANILMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR	63

BÖLÜM 4: YAPILANDIRMACI ÖĞRENME KURAMI VE YENİ SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	66
4.1. YAPILANDIRMACILIK NEDİR?	66
4.2. ÖĞRETİM YAKLAŞIMI OLARAK YAPILANDIRMACILIK	67
4.3. YAPILANDIRMACI YAKLAŞIMDA EĞİTİMİN DÜZENLENMESİ	68
4.3.1. Yapılandırmacı Yaklaşımında Öğrenme Yaşantıları	69
4.3.2. Yapılandırmacı Eğitim Ortamlarında Öğretmen ve Öğrencinin Rolü	70
4.4. YENİ (2005) SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	71
4.5. PROGRAMIN VİZYONU	72
4.6. PROGRAMIN TEMEL YAKLAŞIMI	73
4.7. PROGRAMIN YAPISI	75
4.7.1. Kazanımlar	75
4.7.2. Beceriler	76
4.7.3. Kavramlar	84
4.7.4. Değerler	85
4.7.5. Genel Amaçlar	88
4.7.6. Öğrenme Alanları	90
4.7.7. Atatürkçülük Konuları	91
4.7.8. İlişkilendirmeler	92
4.7.9. Etkinlikler	92
4.7.9.1. Sınıf/Okul İçi Etkinlikler	93
4.7.9.2. Okul Dışı Etkinlikler	93
4.7.9.3. İnceleme Gezileri	94
4.7.10. Değerlendirme	94
4.8. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ UYGULANMASI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR	110
4.9. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	120

BÖLÜM 5: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	127
5.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	127
5.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	128
5.2.1. Evren.....	128
5.2.2. Örneklem	128
5.3. ÖLÇME ARACI VE HAZIRLANMASI	130
5.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	131
5.5. VERİLERİN ANALİZİ	132
 BÖLÜM 6: YENİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ UYGULANMASININ DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	 133
6.1. KİŞİSEL BİLGİLERE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR	133
6.2. YENİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ UYGULANMASININ DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR	134
6.2.1. Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kazanımlara İlişkin	134
6.2.2. Sosyal Bilgiler Programının Öngördüğü Yöntem ve Tekniklere İlişkin	136
6.2.3. Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Etkinliklere İlişkin	139
6.2.4. Sosyal Bilgiler Programının Öngördüğü Araç-Gereç ve Materyallere İlişki.....	143
6.2.5. Sosyal Bilgiler Programının İçeriği ve Uygulanmasına İlişkin	145
6.2.6. Sosyal Bilgiler Programda Yer Alan Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin ...	150
6.2.7. Sosyal Bilgiler Programının Öğrencilerde Derse ve Okula Karşı Yarattığı Değişikliklere İlişkin	152
 SONUÇ VE ÖNERİLER	 157
KAYNAKÇA.....	162
EKLER	168

KISALTMALAR

A.B.D.	: Amerika Birleşik Devleti
Bkz.	: Bakınız
Diğ.	: Diğerleri
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
M.E. Basımevi	: Millî Eğitim Basımevi
M.E.T.K.	: Millî Eğitim Temel Kanunu
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
R.G.	: Resmi Gazete
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.D.K.	: Türk Dil Kurumu
T.T.K.B.	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
Y.Ö.K.	: Yüksek Öğretim Kurulu

ŞEKİL VE TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1: Sosyal Bilgilerin Yararlandığı Bilgi Kaynakları	10
Şekil 2: Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler Arasındaki Farklar.	12
Tablo 1: Anketin Uygulandığı Okulların Bağlı Olduğu İlçeleri ve Öğretmen Sayıları.	129
Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sayısal Veriler	133
Tablo 3: Yeni Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kazanımlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	134
Tablo 4: Yeni Sosyal Bilgiler Programın Öngördüğü Yöntem ve Tekniklere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	136
Tablo 5: Yeni Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Etkinliklere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	140
Tablo 6: Yeni Sosyal Bilgiler Programın Öngördüğü Araç-Gereç ve Materyallere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	144
Tablo 7: Yeni Sosyal Bilgiler Programın İçeriği ve Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	146
Tablo 8: Yeni Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	150
Tablo 9: Yeni Programın Öğrencilerde Derse ve Okula Karşı Yarattığı Değişikliklere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı	153

GİRİŞ

İnsanoğlu doğar, büyür, gelişir ve ölür. Bu süreçte bireyin yaşadığı toplum ve bu toplumda edindiği kültür onun yaşamını şekillendirir ve geliştirir. Diğer yandan bireyin almış olduğu eğitim vardır ki bu da çok önemlidir. Eğitim hepimizin bildiği genel bir tabirle, bireyin kendi yaşantıları yoluyla istendik davranışları meydana getirme sürecidir. Birey yaşamını sürdürürken çevresinden gelen etkilere bilinçli ya da bilinçsiz olarak tepki göstererek davranış değişikliğine gider. Yani tarih boyunca insanın yaşamında eğitim hep varolmuş ve böyle de devam edecektir.

Yaşamı süresince özel bir öneme sahip olan eğitim ile birey, bir kimlik bir kişilik kazanır. Eğitim sürecinde ise ilköğretimin önemi çok büyüktür. İlköğretimde bir ders olarak yer alan Sosyal Bilgiler ise bireyin toplum içinde kabul görmesi ve iyi bir vatandaş olması için toplumsal bir kimlik kazandırmayı amaç edinmektedir. Bu açıdan baktığımızda ilköğretimde temel derslerden biri olan Sosyal Bilgiler Dersi Programı'nın toplumun ihtiyaçlarına cevap vermede, toplumun gereksinimlerini karşılayabilen bireyler yetiştirmede yeterli düzeyde olması da oldukça önemlidir. Çünkü öğrencilere istenen davranışların kazandırılması, hem ilgili öğretim programının okul durumlarında işler ve işe yarar olması, hem de bu programın tüm öğrencilerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabilecek etkililikte bir öğretim hizmetiyle uygulamaya konması ile mümkündür (Özçelik, 1992; 5). Bu yönüyle programın en iyi şekilde uygulanması için, program geliştirme ilkelerine uygun olarak hazırlanması, eğitici personelin iyi yetiştirilmesi, eğitime kaynak aktarılması ve programın uygulanması sırasında ortaya çıkan aksaklıkları öğretmen, öğrenci, veli ve diğer ilgililerden gelen dönütler göz önüne alınarak sürekli düzeltmek ve geliştirmek gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde Sosyal Bilgiler Programları hazırlanırken, program geliştirme ilkelerine kısmen de olsa uyulmasına karşın bazı eksiklerin olduğu görülmektedir. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Programı 1968 yılına kadar tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi gibi dersler adı altında okutulurken, tarih ve yurt bilgisine sahip Cumhuriyetin yaşatılması için nitelikli yurttaşlar yetiştirmek amaçlanmıştır (Öztürk, Dilek ve diğ., 2005; 83). 1968 yılında ilk kez Sosyal Bilgiler Programı uygulamaya konulmuş

1990 yılına kadar uygulanmıştır. Bu programdan sonra uygulamaya konulan program da ancak 7 yıl uygulanmıştır. 1997 yılında uygulamaya konan yani son Sosyal Bilgiler Programından önceki programda ise eğitim durumları ve değerlendirme öğelerine yer verilmemiştir (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000; 139). 2005-2006 Öğretim yılında uygulamaya konan Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programına bakıldığında ise programın öğeleri olan kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirmede tam bir bütünlük sağlanamadığı ve bundan dolayı da uygulama sürecinde sorunlar yaşanabileceği söylenebilir. Çünkü eğitim programlarının başarısını uygulamadaki başarısı ile ele almak gerekir.

Zira ülkemizde son yıllarda; küreselleşme ve Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde, bir önceki programın bütünüyle terk edildiği ve önceki programdan tamamen ayrılan bir programın oluşturulduğu görülmektedir. Ayrıca yeni program için gerekli koşulların oluşturulamaması ve program geliştirme mantığından uzak daha çok program değiştirme odaklı bir programın, kimi eksiklikleri olması da olasıdır. Bu çalışmada, bir programın temel öğeleri olan kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme açısından ne sorunların yaşandığı, uygulayıcısı olan öğretmen görüşleri dikkate alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Bu incelemede amaç programı uygulamada karşılaşılan aksaklıkları saptama ve onları aşmak için öneriler geliştirmektir.

Problem:

Öğretmen algılarına göre, resmi ilköğretim okullarında Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının uygulanabilirliği ne düzeydedir?

Alt Problemler:

- Öğretmen algılarına göre, Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan öğrenci kazanımları ne düzeydedir?
- Öğretmen algılarına göre, Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öngörülen yöntem ve tekniklerin kullanılabilirliği ne düzeydedir?
- Öğretmen algılarına göre, Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan etkinliklerin uygulanabilirliği ne düzeydedir?

- Öğretmen algılarına göre, Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öngörülen araç-gereç ve materyallerin kullanılabilirliği ne düzeydedir?
- Öğretmen algılarına göre, Yeni Sosyal Bilgiler Programında yer alan içerik ne düzeydedir?
- Öğretmen algılarına göre, Yeni Sosyal Bilgiler Programında yer alan ölçme ve değerlendirme uygulamaları ne düzeydedir?
- Öğretmen algılarına göre, Yeni Sosyal Bilgiler Programının öğrencilerde derse ve okula karşı yarattığı değişiklikler ne düzeydedir?

Araştırmanın Amacı

İlköğretim okullarında okutulan Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin yaşamlarında, topluluk içinde yaşayan insanlara saygı, sevgi ve karşılıklı anlayış duyguları içerisinde işbirliği yapmalarını ve birbirlerinin görüşlerine, fikirlerine saygı göstermelerini ve birbirlerinin elde etmiş oldukları başarılarını takdir etmelerini benimsettiği gibi milletine ve yurduna karşı, görev ve sorumluluklarını bıkıp usanmadan yerine getirmeyi alışkanlık ve ülkü haline getirilmesi istenmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretimi, çocukların iyi bir insan ve iyi bir yurttaş olarak yetiştirilmesi için gerekli olan temel bilgi ve becerilerin kazandırılmasında özel bir öneme sahiptir. Sosyal Bilgiler dersi mihver ders olması sebebiyle, yeni yetişecek bireylerin kazandırılması gereken davranışları kazanmamış olması, diğer derslerdeki başarıyı ve etkinlikleri olumsuz etkileyecektir. Bu yüzden bireylerin örgün eğitimsel kurumlarının amaçları doğrultusunda eğitim istenilen seviyede olmayacaktır. Dolayısıyla bireyin ve içinde bulunduğu toplumun dünyadaki gelişmelerin gerisinde kalmasıyla; bireysel ve toplumsal mutsuzluğun ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır. Bu sebeple sosyal bilgiler eğitiminden vazgeçilmesi düşünülmeyeceği gibi eksiklerin giderilerek üstlendiği rolü oynaması daima göz önünde bulundurulmalıdır (Kılıç, Atilla ve Baykan, 2002; 293). Bununla birlikte bu dersin öğretiminde öğretmenlerimizin ne gibi güçlüklerle karşılaştıklarını bilmemiz faydalı olacaktır.

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okullarında 2005-2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konan yeni ilköğretim müfredatı içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler Programının uygulanmasının ve uygulamada görülen aksaklıkları öğretmen algılarına göre değerlendirmektir. Araştırmada, bu amaca hizmet etmesi amacıyla yukarıda sunulan problem ve alt problemlere yanıt aranmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma çalışması, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu'nun 12.07.2004 tarih ve 114,115,116,117 ve 118 sayılı kararları ile ilköğretim okullarının 1-5. sınıfları için hazırlanan ve 2005-2006 öğretim yılında uygulanmaya başlanan ve sonraki yıllarda kademeli olarak 6. ve 7. sınıflarda da uygulanan yeni ilköğretim müfredatından Sosyal Bilgiler Öğretim Programının ülkemiz ilköğretim okullarında ne düzeyde uygulanabildiği, programda karşılaşılan eksikleri saptama ve aşmak için çözüm önerileri geliştirme açısından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Sayıtları (Varsayımları)

Araştırma şu varsayımlara göre yürütülmüştür.

1. Araştırmada kullanılan ölçme aracının, kapsam geçerliliği konusunda başvuru uzman görüşlerinin yeterli bir ölçüt olduğu kabul edilmiştir.
2. Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının değerlendirilmesi ile ilgili en objektif ve sağlıklı verilerin, ilköğretim okullarında bu programın uygulayıcısı olan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile sosyal bilgiler branş öğretmenlerinden alınacağı varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırma 2007-2008 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Araştırma Konya İli'ne bağlı Meram, Karatay, Selçuklu ve Hüyük ilçelerindeki ilköğretim okulları ile sınırlıdır.
3. Araştırma Konya İli'ne bağlı Meram, Karatay, Selçuklu ve Hüyük ilçelerindeki ilköğretim okullarında uygulanan yeni ilköğretim sosyal bilgiler programı ile sınırlıdır.

4. Araştırmadan elde edilen bulgular, geniş bir kaynak taraması yanında, ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren sosyal bilgiler branş öğretmenlerinin, yeni sosyal bilgiler öğretim programının etkililiğine ilişkin görüşlerini belirlemek üzere geliştirilen anket sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

Tanımlar

İlköğretim: Temel becerilerin kazanıldığı, Anayasamız'da da ifadesini bulduğu gibi, bütün çocukların içinde bulunmak hakkında ve zorunda oldukları, aynı zamanda devletin görevleri arasında bulunan ve kesintisiz olarak sekiz yıllık bir süreyi kapsayan eğitim düzeyidir (Kaptan, 2005).

Sosyal Bilgiler : Bütün çeşitlilikleriyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu belirten, kısaca insan ve onun sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir. Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen derin bilgiler olarak tanımlanabilir (Dönmez, 2005).

Öğretim Programı: Belli bir öğretim basamağındaki sınıflarda okutulacak derslerin, amaçlarını, içeriğini, süresini, eğitim yaşantıları ve değerlendirme süreçlerini kapsayan çalışmalardır (Tay, 2005).

Program Değerlendirme: Gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkinliği hakkında veri toplama, elde edilen verileri programın etkililiğinin işaretçileri olan ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve programın etkililiği hakkında karar verme sürecidir (Erden, 1998a; 9).

BÖLÜM I

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. SOSYAL BİLİMLER KAVRAMI

Sosyal Bilimler, “İnsanı toplum ve ağırlıklı olarak insan-insan, insan-toplum ve insan-eşya ilişkilerinin sistemli bir biçimde incelenmesini amaçlayan, bilimsel yönetime uygun düzenli bilgiler” olarak tanımlanmaktadır (Acar ve Demir, 1997; 205). Başka bir deyişle, bilimsel bir çalışma alanı olan sosyal bilimler, insan-insan, insan-toplum, ve insan- eşya ilişkilerini keşfetme ve açıklamaya çalışmaktadır. Bu tanımlara ilaveten, “Erden (tarihsiz), sosyal bilimleri; geçmişten günümüze, insanın; insanla, çevresiyle ve kurumlarla ilişkisini inceleyen bir bilimsel çalışma alanı olarak tanımlamaktadır” (Demircioğlu, 2005; 8-9).

Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi sosyal bilimler, insan tarafından oluşturulan gerçeğe uğraşmaktadır. İnsan tarafından oluşturulan gerçek, toplumsal olgular, kişinin diğer kişi ve kurumlarla etkileşimi sonucu oluşanlar olarak ele alınabilir. Söz gelişi kişinin bir başka kişiden borç alması, karşılığında çek vermesi, şahit tutması ve onlara çeki imzalatması vb. gibi ilişkiler kişinin diğer kişiyle ilişkisine örnek olarak verilebilir. Kişinin kurumlarla olan ilişkisine ise, aynı örnekten hareketle kişinin borcunu ödememesi halinde çekin banka tarafından protesto edilmesi, kişinin tutuklanması, mahkemeye çıkarılması ve mahkum edilip hapsedilmesi vb. gibi etkinlikler; kişinin toplumla ilişkisine ise, böyle birinin toplum tarafından aşağılanması, küçük görülmesi, ona değer verilmemesi vb. örnek olabilir.

İnsan tarafından oluşturulan gerçekler, doğumdan ölüme, evlenmeden boşanmaya, savaştan barışa, devlet kurmadan yıkmaya kadar pek çok olguyu içerebilir. İcatlar da insan tarafından oluşturulan gerçeklerdir. Uçak, gemi, radyo, televizyon vb. gibi örnekler fen bilimlerin kapsamına girebilir; fakat bu icatların kişi, kurum ve toplum arasındaki ilişkileri etkileyiş biçimleri ve bunun sonucu ortaya çıkan toplumsal olgular sosyal bilimler konusuna girebilir (Sönmez, 1999; 15).

Sosyal bilimlerin kapsamına sanat ürünleri, düşünsel etkinlikler, fen ve matematik girmeyebilir. Bunlardan sanat ürünleri güzel sanatların; düşünsel etkinlikler ise felsefenin konusudur. Böyle olmakla birlikte, sanat yapıtlarının ve felsefi sistemlerin kişi, kurum ve toplumu nasıl etkilediği, bunun sonunda ortaya çıkan olguların incelenmesi, sosyal bilimlerce ele alınabilir.

Tüm bu açıklamalara dayanarak sosyal bilimler hukuk, tarih, coğrafya, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, eğitim, antropoloji, vb. şekilde sınıflanabilir. Ayrıca bu bilim dalları da alt dallara ayrılabilir. Örneğin tarih, ilk, orta, yeni ve yakın çağ tarihi olarak ayrıldığı gibi sanat, edebiyat, dinler tarihi gibi ana bilim dallarına da bölünebilir. Her sosyal bilim, gerçeğin bir kısmını ele alıp inceler. Tarih, ulusların geçmişteki yaşamını, kurduğu devletleri, devletler arasındaki ilişkileri, yükselişi, duraklaması ve yıkılışını, oluşturduğu uygarlıkları vb. gibi olguları araştırıp inceler. Ekonomi, üretim, dağıtım ve tüketim ilişkilerini ele alıp sınırlı kaynaklarla insanın sınırsız isteklerini karşılamak için kuramlar oluşturup bunları uygular, değerlendirip, geliştirir. Psikoloji, davranışların nedenlerini inceleyip açıklamaya çalışır. Bu bağlamda sosyal bilimlere, insan bilimleri, ya da davranış bilimleri de denilebilir (Sönmez, 2005; 454-455). İlgilendiği esas konu ise, gruplar içinde oluşan insan etkinliğidir; amaç beşeri anlayışın gelişmesidir.

Ülkemizde ortaöğretim düzeyinde sosyal bilimler öğretimi, tarih ve coğrafya ağır basmak üzere liselerin bazı kısım ve sınıflarında psikoloji, sosyoloji, mantık derslerinde gerçekleştirmektedir (Köstüklü, 1998; 9).

1.2. SOSYAL BİLGİLER KAVRAMI

Sosyal Bilgilerin tanımını yapmak, coğrafya ya da tarih gibi bir disiplinin tanımını yapmaktan daha zordur, bunun nedeni ise sosyal bilgiler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alan olmasıdır. Hem de sosyal bilgilerin iki temel ayırıcı özelliği, vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmak için oluşu ve bütüncül, disiplinler arası bir alan oluşudur (Tekindal ve Cin, 2002; 16).

“Sosyal bilgiler nedir?” sorusuna birbirinden farklı pek çok yanıt verilmiştir. Sosyal bilgilerin tanımını, onu kullanan amacına göre değiştirmektedir. “Örneğin,

Wesly Sosyal Bilgileri, “Sosyal bilgiler pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş sosyal bilimlerdir.” şeklinde tanımlarken, Barr ve diğerleri ise “sosyal bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin kaynaştırılmasıdır.” şeklinde tanımlamıştır. Engle ve Ochoa göre sosyal bilgiler demokratik vatandaşlık için sosyalizasyon sürecidir. Onlara göre “Sosyal bilgiler özellikle vatandaşlık eğitimiyle ilgilidir. Demokraside vatandaşlık eğitimi birbiriyle ilişkili fakat biraz birbirinden farklı iki kısımdan meydana gelmiştir: Birincisi sosyalizasyon, ikincisi karşı sosyalizasyon”. Sosyal bilgiler eğitiminin önemli uzmanlarından olan Barth ise, “Sosyal bilgiler, kritik sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin uygulanması amacıyla, sosyal ve beşeri ilimler kavramlarının disiplinler arası bir yaklaşımla kaynaştırılmasıdır.” şeklinde tanımlar” (Öztürk, 2007; 23). Ülkemizde sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili çalışmalarda bulunan Erden’e göre ise “Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlanmaktadır (Tekindal ve Cin, 2002; 16).

Ülkemizde başka bir sosyal bilgiler tanımı ise şöyle verilebilir.

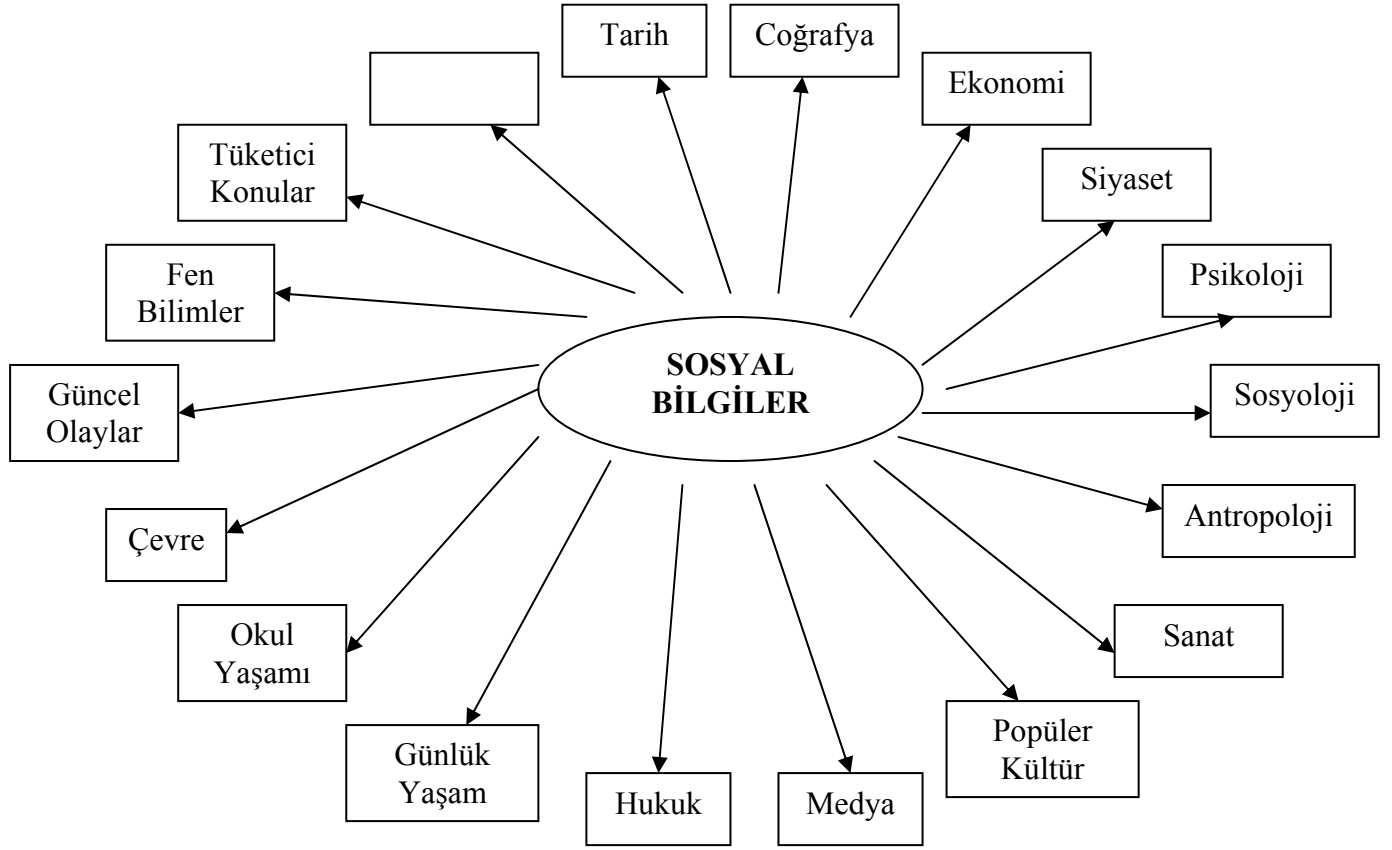
“Hayat Bilgisi / Sosyal bilgiler vatandaşlık eğitimi programı, (1) Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten (2) içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve (3) yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planıdır.” (Barth ve Demirtaş, 1997; 1.6).

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının da sosyal bilgiler tanımı şöyledir:

“Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla, tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerin ve yurttaşlık bilgisi konularının, öğrenme alanlarına yansıtan bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevre ile etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005a; 52).

ABD’de, Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS], 1992 yılında sosyal bilgilerin tanımıyla ilgili tartışmalara bir son vermek amacıyla alana kapsamlı bir tanım getirmiştir. Bu tarihten itibaren sosyal bilgiler uzmanları tarafından üzerinde uzlaşa sağlanan ve temel referans kabul edilen bu tanım şöyledir . “Sosyal bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır” (Aktaran: Öztürk, 2007; 23-24).

Sosyal bilgilerin ilk tanımlarında, içerik olarak sosyal bilim dallarını kapsadığını görüyoruz. Yalnız gelişen sosyal bilgiler kavramı değişime uğramaktadır. Sosyal bilgiler, yalnızca sosyal bilim dallarının disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması olarak değil, insanla ilgili tüm bilimlerden ve bilgilerden yararlanan bir program olarak tanımlandığını görüyoruz. Şekil 1’de sosyal bilgilerin yararlandığı bilgi kaynakları gösterilmektedir (Tekindal ve Cin, 2002; 19).

Şekil 1. Sosyal Bilgilerin Yararlandığı Bilgi Kaynakları

Kaynak: Martorella, 1998'den uyarlanmıştır.

Okullarımız için Sosyal Bilgiler pek eski olmayan bir derstir. Sosyal Bilgiler dersi 1968-1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen girmiştir. Okullarımıza ilk girdiği yıllarda, bazı çevrelerde, dersin niteliği tam olarak kavranamamış, bu yüzden değişik anlayışlar doğmuştur. Bunun sonucu olarak, bazıları Sosyal Bilgileri yalnız Yurttaşlık Bilgileri anlamında almış, bazıları Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisinin birleştirilmesi olarak düşünmüş, bazıları da yanlış bir yargıyla insan topluluklarının organizasyonuna ait bilgiler olarak kabul etmiştir.

Bu görüşler içerisinde en yaygın olanı, Sosyal Bilgileri, Tarih-Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi konularının birleştirilmesi olarak algılayanlardır. Halbuki, Sosyal Bilgiler, Tarih- Coğrafya- Yurttaşlık Bilgisinin birleştirilmesinden oluşan bir ders değildir. Gerçekte Sosyal Bilgilerde, Tarih- Coğrafya- Yurttaşlık konuları ağırlıklı bir

şekilde yer almaktadır. Ama bu yer alış, bireyin sosyal ve fiziki çevresinin ve bu çevreyle olan ilişkilerinin incelenmesinde doğal olarak bu üç ders konularından bazılarının ele alınması biçimindedir. Yoksa, mevcut konuların birleştirilmesi şeklinde değildir.

Sosyal Bilgiler dediğimiz zaman, bireyin incelenmesi, onun sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşiminin dünkü, bugünkü ve yarınki şekillerinin gözden geçirilmesi ile karşılaşırız. Böylece bu derste çocuk, normal gelişimi içerisinde yaşama yollarını öğrenirken, insanların birbirleriyle ilişkileri üzerinde de durur. İnsanların birbirleriyle ilişkilerinin öğrenilmesi, sosyal bilgilerin en çok önem verdiği hususlardan biridir. İnsanların yalnız birbiriyle olan ilişkileri de yeter sayılmaz. İnsanların sosyal kurumlarla, eşya ve dünya ile olan ilişkileri de önemli bir yer alır. İnsanların giyecek, yiyecek, korunma gibi ihtiyaçlarının karşılanması, toplumdaki gelenek ve göreneklerin bilinmesi, sosyal problemlerin çözümü ile ilgili yolların ve daha iyi yaşamayı sağlayacak koşulların araştırılması Sosyal Bilgilerin esas çalışma alanlarıdır.

Bu anlamda Sosyal Bilgiler, kültürel mirası, onun günümüzdeki yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımıza etkilerini, insanların sosyal ve fiziki çevreleriyle olan ilişkilerini esas almaktadır (Güngördü, 2001; 130).

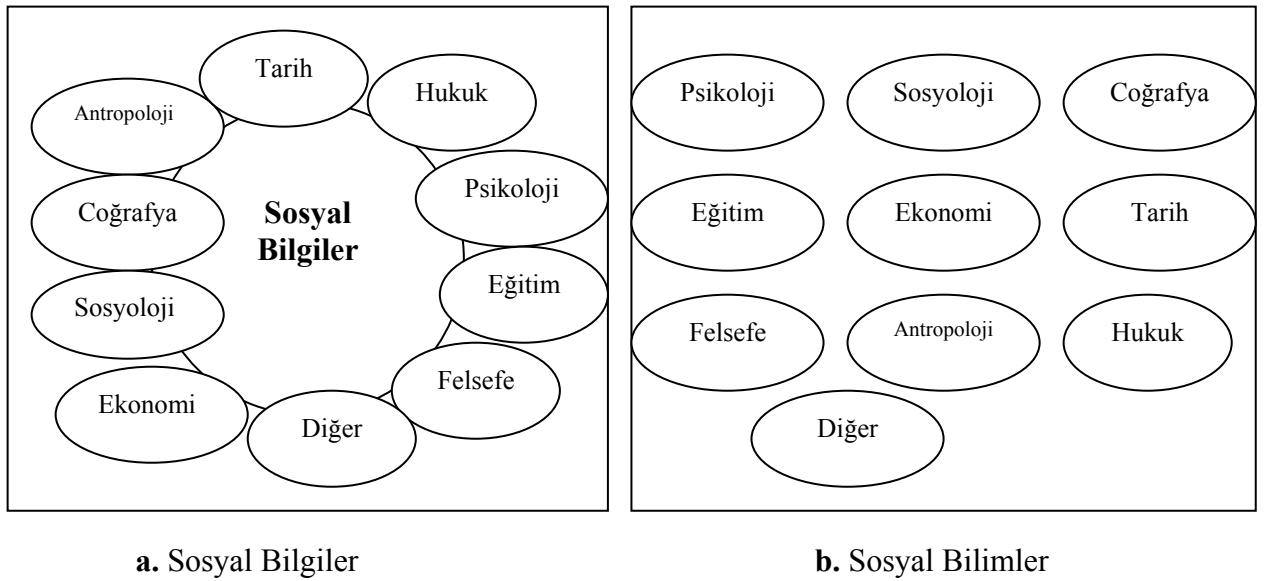
1.3. SOSYAL BİLİMLER İLE SOSYAL BİLGİLER ARASINDAKİ FARK

Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler, birbirlerinden farklı özelliklere sahip iki kavramdır. Her ne kadar sosyal bilimler ve sosyal bilgiler arasında kesin bir çizgi çizmek mümkün değilse de eğitim ve öğretim açısından her iki kavram farklı olarak ele alınmakta olup amaç, metot ve muhteva bakımından farklı özelliklere sahiptir. Okullarda yer alan bir eğitim kavramı ve bir ders olarak aldığımızda bu iki alanın farklılıklarını şu noktada toplamak mümkündür;

1. Sosyal bilimler konu alanlarıdır ve bunlar arasında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi yer almaktadır. Sosyal bilimler, insan davranışlarını çeşitli yönlerden, nesnel bir yaklaşımla inceleyen alanlardan oluşmaktadır. Sosyal bilgiler, ilk ve orta öğretim okullarında, sosyal davranış bilgilerine ağırlık veren bir ders yada öğretim programıdır.

2. Sosyal bilgiler dersinin en önemli hedefi iyi vatandaşların yetiştirilmesidir. Bunun için konular sosyal bilimlerden alınacağı gibi din, arkeoloji, ahlak ve doğa bilimlerden ele alınabilir. Sosyal bilimlerle uğraşan sosyal bilimcilerin esas işi toplumlarla ilgili yeni bilgi ve fikirler üretmektedir.
3. Sosyal bilgiler, konu ve temalarının öğretilmesinde, sosyal bilimlerden daha çok kullanılır, sosyal bilimler daha çok ayrı ayrı disiplinler olarak öğretilir.
4. Sosyal bilgiler daha çok ilköğretimde verilir, Sosyal bilimler ise ortaöğretim (lise) ve üniversitelerde öğretilir (Barth ve Demirtaş, 1997; 1.5-1.6).

Sosyal bilgiler ve sosyal bilimler kavramlarını şu şekilde şemaya dökebiliriz:

Şekil 2: Sosyal Bilgiler ile Sosyal Bilimler Arasındaki Fark

“Sosyal bilgilerin temel kaynağı sosyal bilimlerdir” (Köstüklü, 1998; 10). Bu iki kavram arasındaki farkı verdikten sonra sosyal bilgilerin tarihî gelişimine bakalım.

1.4. SOSYAL BİLGİLERİN TARİHİ GELİŞİMİ

Sosyal Bilgiler, eğitim kurumlarına bir konu alanı ya da ders olarak A.B.D.’de 20. yüzyılın başında, sosyal yaşantıların karmaşıklaşması, toplumsal değişimin ve çatışmaların artmasıyla birlikte girmiştir.

Sosyal Bilgilerin bir konu alanı olarak eğitim programına girmesi, ilerlemecilik akımının “demokratik toplum için vatandaş yetiştirme” görüşünün etkisiyle gerçekleşmiştir. 1930’lu ve 1940’lı yıllarda yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimciler de sosyal bilgiler programının gerçekleşmesi için çaba göstermişlerdir. Ancak, 1940’lı ve 1950’li yıllarda sosyal bilgiler programları büyük ölçüde tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak uygulanmıştır. 1960’lı yılların başında 1970’li yılların ortasına kadar sosyal bilgiler dersine ağır eleştiriler gelmiş ve “Yeni Sosyal Bilgiler” adı altında reform hareketi başlatılmıştır. Bu hareketin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde Bruner’in buluş yoluyla öğrenme kuramının çok önemli katkısı olmuştur (Öztürk ve Otluoğlu, 2003; 13-14).

Bu hareketle, sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya bilgilerinin ağırlığı azaltılmış; sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, ve sosyal psikolojiye ağırlık verilmiştir. Sosyal bilimler alanındaki kavram ve yöntemlere dayalı disiplinler arası bir yapı benimsenmiştir. Geleneksel tümdengelim ve anlatım, öğretim yönteminin yerini tümevarım ve araştırma yöntemi almıştır. Öğrenciler bilginin pozitif alıcısı olmaktan çıkartılarak bilgiyi aktif olarak elde eden, eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler olarak yetiştirilmek istenmiştir.

“Yeni Sosyal Bilgiler” programına uygun birçok eğitim materyali geliştirilmesine karşın, bu yaklaşım 1970’li yılların sonlarına doğru çekiciliğini yitirmiştir. A.B.D.’de Ulusal Bilim Vakfı tarafından yapılan araştırmalar “Yeni Sosyal Bilgiler” uygulamasının başarısız olduğunu göstermiştir. Bunun üzerine 1980’li yıllarda “temele dönme” hareketiyle birlikte sosyal bilgiler öğretiminde yine geleneksel yaklaşım benimsenmeye başlanmıştır (Erden, 1998b; 6).

Bizde ise sosyal bilgiler ismi zaman zaman kullanıldığı halde, 1968 yılına kadar okul programlarımıza girmemiştir. Özellikle, ilköğretimle ilgili çeşitli kitaplar ve dergiler zaman zaman sosyal bilgiler ismini kullanmışlardır. Fakat sosyal bilgiler, uzun zaman okullarımız için bir ders ismi olmamıştır. Hatta, bir ara, ilkokullarımızda, tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri bir ders olarak görülmüş ve öğrenci karnelerine, ayrı ayrı okutulan bu üç ders için bir not verilmiştir. Daha sonra bu uygulama ortaokullara geçmiştir. Ortaokullarda, tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisine verilen notlar toplanıp üçe bölünmüş ve öğrenci karnesine sosyal bilgiler notu olarak verilmiştir. Böylece hiç değilse bu üç dersin bir bütün olabileceği ve birbirlerine ilgili oldukları fikri okullarımıza girmiştir. Daha sonra, 1962 İlkokul Programı Taslağı, daha önce ayrı ders saatleri, ayrı ders kitapları bulunan bu üç dersi, “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında toplanmıştır. 1962 İlkokul Programı taslağına paralel olarak bu dersle ilgili bir ders kitabı çıkartılmamışsa da, öğretmenler ellerinde bulunan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi kitaplarından yararlanarak Toplum ve Ülke İncelemeleri dersini işlemişlerdir.

1968 Geliştirilmiş İlkokul Programı Taslağı, derslerin birleştirilmesi işini yeniden ele almış ve Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık bilgisi konularını mümkün olduğu kadar birbirleriyle kaynaştırılarak üniteler meydana getirmiş ve bu dersin adına “Sosyal Bilgiler” demiştir.

Aynı yılda, yukarıda sözü edilen program biraz daha geliştirilerek 1968 İlkokul Programı çıkarılmış ve bütün ilkokullarımızda uygulamaya konulmuştur. Bu programda Sosyal Bilgiler üniteleri daha da geliştirilmiş ve gerçek Sosyal Bilgiler anlayışına daha da yaklaşılmıştır.

İlkokullarda Sosyal Bilgiler dersindeki bu gelişmelerden sonra, 20 Temmuz 1970 gün ve 4196 sayılı Bakanlık oluru ile, ortaokul Sosyal Bilgiler taslak programının 1970-1971 öğretim yılında her ilde ayrılacak bir veya iki ortaokulun birinci sınıflarında, yedi yıllık öğretmen okullarının orta birinci sınıflarında, ortaokul sınıfları bulunan yatılı bölge okullarının orta birinci sınıflarında denemek suretiyle uygulanması ve bu uygulamanın kademeli olarak gelecek yıllarda da devam etmesi uygun görülmüştür.

Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası kararları uyarınca temel eğitimin amaçlarının uygun olarak, temel eğitim 4,5,6,7 ve 8. sınıflar Sosyal Bilgiler programını geliştirmiş ve 15.11.1974 tarih ve 459 sayılı kurul kararıyla kabul etmiştir. Aynı kurul kararında, ikinci kademe Sosyal Bilgiler programının (6, 7. ve 8. sınıflar) 1975-1976 öğretim yılı başından itibaren bütün yurttaki uygulamaya konulması, birinci kademe Sosyal Bilgiler Programının ise (4 ve 5. sınıflar); kurulun 11.05.1974 tarih ve 326 sayılı, Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitaplarının üç yıl süreyle okutulması kararı nedeniyle 1977-1978 öğretim yılı başından itibaren uygulamaya başlaması uygun görülmüştür.

1968 İlkokul Programındaki Sosyal Bilgiler programı 22 yıl sonra gözden geçirilerek yeni bir Sosyal Bilgiler programı geliştirilmiş ve 1990-1991 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur.

Böylece Sosyal Bilgiler dersi 1968 yılından itibaren bütün ilkokullarda, 1975 yılından itibaren de bütün ortaokullarda okutulmaya başlatılmıştır. Ancak ortaokullarda okutulan Sosyal Bilgiler dersi Talim ve Terbiye Kurulunun 26.04.1985 tarih ve 64 sayılı kararıyla kaldırılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi 1985-1986 öğretim yılından itibaren “Millî Tarih”, “Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgileri” adı altında üç derse ayrılmıştır. 1997-1998 öğretim yılında tekrar ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersi uygulamasına geçilmiştir (Güngördü, 2001; 131-132).

1998 yılından itibaren, dünyadaki gelişmelere paralel olarak, hızlı bir şekilde program geliştirme çalışmaları başlatılmış. Bu çalışmalar 2005 yılında ürün vermiştir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından pilot illerde uygulanıp verimli olduğu sonucuna varılan Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 2005-2006 öğretim yılında tüm ilköğretim okulları 4. ve 5. sınıflarda, sonraki yıllarda kademeli olarak 6. ve 7. sınıflarda uygulamaya konulmuştur. Bu program geliştirilmesinde tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye vurgu yapan sosyal yapılandırmacılık esas alınmıştır (Öztürk, 2007; 47).

Sosyal bilgilerin tarihi gelişimi hakkında bilgi verdikten sonra “ neden sosyal bilgiler?”sorusuna cevap arayalım.

1.5. NEDEN SOSYAL BİLGİLER?

Sosyal Bilgiler dersinde Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık bilgisi konularının ağırlıkta olduğunu görenlerin bir kısmı “Bu birleştirmeye gerek var mı?” “Bu dersleri neden birleştiriyoruz?” “Neden konuları ayrı ayrı değil de ilgili bütünler halinde ele alıyoruz?” gibi sorular sormaktadırlar. Bu sorulara cevap verebilmek için, konuları ayrı ayrı değil de ilgili bütünler ya da problemler halinde ele almanın nedenlerini şöyle sıralanabilir (Güngördü, 2001; 130-131):

- 1) Bilimsel sınıflama, yani derslerin ayrı ayrı dallar olarak kabul edilmesi ve bu şekilde okutulması, büyükler için uygun bir yol olabilir, çocuklar için değil. Çünkü ilköğretim kademesinde bulunan çocuklar 7-15 yaş arasındadırlar. Bu yaştaki çocuklar için de bilimsel sınıflama hiçbir anlam taşımaz.
- 2) İlköğretim okulları bir alanda uzman yetiştiren kurumlar değildir. Bu okullarda bulunan çocukların hiçbiri mezun olduktan sonra Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi alanında yetiştirilmiş birer eleman olmayacaklarına göre, adı geçen bu konuları ayrı ayrı okutup ayrıntıya inmeye gerek yoktur.
- 3) Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin ayrı ayrı okutulması ve bu derslere ait çokça bilgi verilmek istenmesi, öğrenciyi daha sonraki eğitim kurumlarına yetiştirmek isteğini taşır. Halbuki, unutulmamalıdır ki bu okulların amacı yalnız daha sonraki kurumlar öğrenci yetiştirmek değildir. Bunların bir amacı da öğrencileri yaşam için hazırlamaktır. Yaşamda ise tamamen ayrı Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi yoktur. Bunlar her zaman birbirleriyle ilgili ve birbirleri içindedir. Bu nedenle, bu derslerin ayrı ayrı okutulması yerine, çocuğun sosyal ve fizikî çevresini inceleterek, onun yaşama yollarını öğrenmesini sağlamak daha yararlı olacaktır. Bunu da en iyi bir şekilde Sosyal Bilgiler dersinde yapmak mümkündür.
- 4) Çağımızda insanlarla ilişkilerimiz çok çeşitli nedenlerin ve etkilerin altındadır. Onun için, sosyal yaşamı ve o yaşamdaki problemleri incelememiz tek yanlı olamaz. Bir problemi çeşitli yönleri ile ele almak ve çözmek zorundayız. Öğrenciye bu alışkanlığı verebilmek için, okulda problemleri bütün olarak ele alıp çözüm yollarını araştırmasını sağlamalıyız. Bunu da konuları teker teker alma yerine problemler halinde almakla yapabiliriz.

- 5) Fusionistler, çocuğun objeleri ayrıntılarına inmeden bir bütün halinde gördüğü psikolojik gerçeğinden hareket ederek öğretimin de buna uygun olarak yapılması gerektiğini; bu nedenle, öğretimin ilk yıllarında çok sayıda ders ve çok çeşitli konuları yerine, gruplanmış derslerde, üniteleştirilmiş konuların daha yararlı olacağını söylerler.
- 6) Bir diğer nokta, yukarıda sıralanan hususların 1926 yılında yurdumuzda kabul edilmiş olması ve bunun sonucu ilköğretimin 1.2.3. sınıflarına “Hayat Bilgisi” dersinin konulmasıdır. Hayat Bilgisi gibi bir ders 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıflarda da bulunmaktadır. Bu ders Sosyal Bilgilerdir.
- 7) Sosyal ve tarihsel olaylar, bunlara sahne olan doğa ile birlikte değerlendirilmelidir. Bu da Sosyal Bilgilerin en kuvvetli gerçeklerinden biridir.

İşte, bu nedenlerden dolayı, okullarımızda daha önce okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri yerine Sosyal Bilgiler dersi konulmuştur.

1.6. SOSYAL BİLGİLERİN YAPISI

Bir eğitim ve öğretim programı olarak sosyal bilgilerin belli başlı özellikleri şunlardır (Barth ve Demirtaş, 1997; 1.6-1.7):

- a) Sosyal bilgiler bir vatandaşlık eğitim programıdır.
- b) Bu programın içeriği, -teorik olarak- disiplinler arasıdır; sosyal bilimlerden aldığı konuları entegre eder. Bir toplumun tarih ve kültürüne ilişkin temel bilgileri; sosyal ve bireysel konularla ilgili kavram ve temaları kapsar.
- c) İçeriğini aldığı sosyal bilimlerin yöntemlerini kullanır.
- d) Etkili bir sosyal bilgiler programı, her zaman, bireyin sosyal problemleri çözebilmesi için gerekli olan düşünme ve karar verme becerilerini geliştirmeyi amaçlar.

Bir ğretim alanı olarak, sosyal bilgilerin genel amacı, vatandaş yetiştirmektir. Her düzeyde içeriğini çok büyük bir bölümünü sosyal ve beşeri bilimler oluşturur. Sosyal Bilgiler, disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Bu yapı içinde sosyal ve beşeri bilimler, bir Sosyal Bilgiler etkinliği olacak şekilde, ğretim programındaki konulara uygun olarak entegre edilmektedir. Burada vurgulanan entegrasyon, sosyal bilgilerin doğasındaki en belirleyici özelliktir. Çünkü sosyal bilgiler, tarih, psikoloji, edebiyat, coğrafya, folklor ve felsefeden çok farklı olarak, bulguları ve sosyal bilimlerden elde edilen içerikleri belli başlı bir amaçla entegre etmeye çalışan tek derstir.

Piaget'nin geliştirdiği gelişim kuramını izleyen eğitim psikologlarına göre, entegrasyon, çocuğın öğrenme süreçleri ile de yakından ilgilidir. Her çocuk, formal bir entegre eğitim sürecinden geçmektedir. Çünkü çocuklar, okula geldikleri ilk günden itibaren, dünyayı entegre- yani bir bütün- olarak algılama ve anlama deneyimine sahip olurlar. Bu süreçte, çevrelerindeki varlıkları, olayları ve insanları nasıl birbirleriyle uyum içinde olduklarını anlayarak, dünyalarına anlam vermeye çalışırlar. Okul yaşantısı, bu entegre edilmiş dünya algısını sözcüklere, tanımlara, açıklamalara, kavramlara ve genellemelere dökerek başlar. Daha sonraki öğrenim yıllarında bu bilgiler, çeşitli alan ve disiplinler içinde, birbirlerinden ayrıştırılır. Modern eğitimdeki eğilim, bilgiyi olabildiğince daha küçük, hatta minik parçalara ayırmaktadır. Aşağı yukarı bilgiyi, entegre etmeyen alan yoktur; sosyal bilgiler de hiçbir zaman bunun dışında değildir. Barth'a göre vatandaşlık, bilgiyi entegre etme (karıştırma, bir araya getirme ve birleştirme) becerisini gerektirir. Vatandaşlar, yaşama ait problemleri birer sosyolog, tarihçi, ekonomist veya antropolog olmaksızın hallederler; fakat farklı olarak insanlar, sahip oldukları tüm bilgileri göz önünde bulundurarak, daha verimli bir yaşam sürerler. Böylelikle vatandaşlar, entegre edilmiş bir yaşam deneyimi gerektiren sosyal sorunların üstesinden gelirler (Öztürk ve Otluoğlu, 2003; 6-7).

şimdi de sosyal bilgilerin önemine göz atalım.

1.7. SOSYAL BİLGİLERİN ÖNEMİ

Sosyal Bilgiler, bireyin hayatında karşısına çıkacak olan çeşitli sorulara en uygun cevabı verebilmesi için bireyi hayata hazırlamayı, onu hayatın içinden olaylarla bu olaylardan nasıl ders alması gerektiğini, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını hatırlatır, öğretir (Demirel, 2001: 4-6; Köken, 2002: 237). Diğer yandan sosyal bilgiler, insan ve onun fiziki ve sosyal çevresiyle geçmişte, günümüzde etkileşimini ele alan, sosyal bilimlerdeki çeşitli disiplinlerin muhtevalarını, metotlarını, disiplinler veya disiplinler arası bir yaklaşım ile ve sık sık tabiat bilimleri ve sanat ile zenginleştirerek adapte eden bir hürriyettir. Sosyal bilgiler programı ile çocuklar ülkemizdeki ve başka ülkelerdeki hayat şekillerini incelerken insan ilişkileri de işlenir; insanlar arası ilişkiler, insanlarla kuruluşlar arasındaki ilişkiler, insanlarla mal ve hizmetler arasındaki ilişkiler üzerinde önemle durulur. Besin, mesken ve giyim gibi insanın temel ihtiyaçları ve bunları gidermek için yapılan işleri, kurduğu kuruluşları ve aynı zamanda sosyal süreçler örf ve adetler, değerler, yaşayış biçimindeki değişimler, insanın sosyal problemleri çözmek için gösterdikleri gayretler özellikle göz önünde tutulur, kısaca sosyal bilgiler, kültürel miras ve onun sürüp giden özelliklerinin etkisini ele alır (Karagözoğlu, 1977: 8; Köken, 2002: 237).

1.8. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE FARKLI YAKLAŞIMLAR

Uzun yıllardan beri alanın uzmanları, Sosyal Bilgiler öğretiminin temel amacının vatandaşlık eğitimi olduğunda uzlaşmalarına kaşın, onu yorumlamada ve uygulamada farklılaştıkları görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Üç Gelenek

Sosyal bilgiler öğretimine ilişkin farklı yaklaşımlar, ilk kez 1970 yılında Barth ve Shermis tarafından NCSS'in yayın organı Social Education'da yayınlanan bir makalede sınıflandırılmıştır. Bu sınıflama sistemi, Barth ve Shermis'in 1977'de Barr ile birlikte yazdıkları The Nature of the Social Studies [Sosyal Bilgilerin Doğası] adlı kitapta geniş olarak açıklanmıştır. Barr, Barth ve Shermis sosyal bilgiler öğretimini yönlendiren belli

başlı yaklaşım ya da gelenekleri şu üç kategoride toplamıştır: (a) kültürel mirasın aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi, (b) sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler öğretimi ve (c) yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimi. Bu üç yaklaşım aşağıda özetlenmiştir (Öztürk, 2007; 25-27):

1.8.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler

Vatandaşlık aktarımı, sosyal bilgiler öğretimindeki en eski ve yaygın yaklaşımdır. Öğretmen merkezli yöntemlerin kullanılmasını öngörür. Genel amaç, toplumun temel kurum, değer ve inançlarının öğretilerini telkin ederek mevcut durumun devamını sağlamaktır. İçerik, yetişkinler tarafından belirlenir. Geçmiş öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun tutum ve davranışlar sergileme ve otoriteye bağlılık, gerçekleştirilmek istenen hedefler arasındadır.

1.8.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazanılmasının etkili vatandaşlık için en iyi hazırlık olduğu varsayımına dayanır. Bu yaklaşıma göre öğrenciler, sosyal bilimlerin yapısı ile bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmelidir. Bu nedenle sosyal bilimciler tarafından tanımlanan önemli bulgular, bakış açıları ve sorunlar, sosyal bilgiler programlarının içeriğinin oluşturur. Bu özellikleri taşıyan öğretme- öğrenme süreçleri, öğrencilerin karmaşık ve çoğu kez iç içe girmiş dünyalarında karşılaşacakları sorunlarla başa çıkabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve değerler ile donanmalarını sağlar.

1.8.3. Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler

Bu yaklaşımın birincil amacı, öğrencilerin problem çözme ve karar alma becerilerini öğrenip uygulamalarını sağlamaktır. Buna paralel olarak, öğrencilerin bireysel ve sosyal problemleri tanımlayıp analiz edebilecekleri ve bunlara yönelik bilgiye dayalı kararlar alabilecekleri öğrenme-öğretme süreçlerine ağırlık vermektedir. Yapılacak etkinliklerin öğrencileri doğrudan ilgilendiren, etkileyen ve kaygılandıran güncel konu ve sorunlara odaklanması istenir. Bu yaklaşımın temel yöntemi, araştırma-incelemedir.

Öğretmen Olarak Bir Yaklaşım Geliştirme

“Barr ve arkadaşları (1997) sosyal bilgiler öğretimine ilişkin bu üç yaklaşımın amaç, içerik ve yöntem bakımından temel özelliklerini özetlemişlerdir. Onlar büyük kabul gören bu sınıflama sistemi ile sosyal bilgiler öğretiminin doğası üzerine düşünmeyi sistematikleştirmeye yarayacak kullanışlı bir kavramsal çerçeve oluşturmuştur. Bununla beraber, sosyal bilgiler uzmanlarından bazıları bu sınıflamayı, sosyal bilgilerin doğasını açıklamak için yeterli bulmayarak, yukarıda sözü edilen üç kategoriye ek olarak başka yaklaşımlarda önermişlerdir. Öte taraftan Brubaker, Simon ve Williams da 1977’de beşli bir kategorileştirme yapmışlardır. Onların ilk üç kategorisi de Barr ve arkadaşlarınınki ile aynıdır. Farklı olarak “öğrenci merkezli gelenekte sosyal bilgiler” ve “sosyo-politik girişim olarak sosyal bilgiler” kategorilerini önermişlerdir”(Öztürk, 2007; 26).

Yukarıda açıklanan yaklaşımlar öğretmenlerin kayıtsız şartsız izlemeleri gereken yol haritaları olmamalıdır. Dolayısıyla öğretmenler, Sosyal Bilgiler derslerini tasarlarken, başkalarının belirlediği planları uygulamaktan daha fazlasını yapmalıdır. Bu nedenle, neyi, nasıl ve niçin öğreteceğini sorguladıktan sonra, yukarıdaki yaklaşımlardan birini kullanabilir; farklı bir konuyu işlerken bunları kaynaştırıp kendine özgü bir yaklaşım oluşturabilir ya da birden fazlasını uygulamaya taşıyabilir.

1.9. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN AMAÇLARI

“Sosyal bilgiler öğretiminin temel amaçları, geleceğin etkin yurttaşlarında karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesidir” (Barth ve Demirtaş, 1997). Her zaman öğretmenler, bu becerileri nasıl gerçekleştireceklerine dair farklı görüşlere sahip olmuştur. NCSS, bu konuda bir uzlaşma sağlamak amacıyla 1970 yılında yayınladığı öğretim kılavuzunda sosyal bilgiler öğretimi için şu dört amacı önermiştir (Öztürk, 2007; 27-28):

1. İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisini geliştirme;
2. Bilgiyi işleme için gerekli becerileri kazandırma;
3. İnanç ve değerleri yorumlama becerisini geliştirme;
4. Vatandaş olarak aktif sosyal katılım için bilgiyi uygulama.

Bu amaçlar, o günden beri, gerek sosyal bilgilerde program geliştirme çalışmalarında, gerekse alan uzmanlarının oluşturduğu literatürde üzerinde uzlaşıl原因 amaçlar olmuştur. Tüm ülkelerin vatandaşlık eğitimine uygulanabilirliklerinden dolayı bunlar, evrensel amaçlar olarak değeriendirilebilir. Doğal olarak, bu amaçların ülkelere özgü yorumları farklı olacaktır. Bu farklı yorumlar ulusal amaçları meydana getirmektedir.

1.9.1. Evrensel Amaçlar

Evrensel amaçlar; (i)bilgi, (ii) beceri, (iii) tutum/değer ve (iv) sosyal katılıma ilişkin amaçlar olmak üzere dört grupta toplanabilir (Öztürk, 2007; 29-31).

Bilgiye İlişkin Amaçlar

Çoğulcu bir toplumda vatandaşların ihtiyaç duyduğu bilgi, sosyal ve beşeri bilimler ile diğer bilimlerden, güncel olayların gözlemlenmesinden, birey ve toplumun ihtiyaçlarının analizinden elde edilir. Bilgiye dair amaçların gerçekleştirilmesinde sosyal bilgiler öğretimi şu konuları ele alır:

1. Tarihi, ahlakî, kültürel, coğrafi, ekonomik ve sosyo-politik yetkinlik,
2. Ulusal kimlik, anayasal miras, vatandaşlık değeri, haklar ve sorumluluklar,
3. Geçmişten bugüne, farklı zaman ve mekânlarda insanların istek ve ihtiyaçlarının nasıl karşılandığı ve nasıl bağımsız hale geldikleri,
4. Yerel ve ulusal tarih, coğrafya ve yönetim sistemi,
5. İnsan ve onların sosyal ve fizikî çevreleriyle ilişkileri, çevrelerini nasıl düzenledikleri, bunun yaparken uyarladıkları ve değıştirdikleri,
6. Hükümet, eğitim, iletişim, ulaşım, üretim, aile yaşamı, din gibi sosyal kurumlar ve sosyal görevler,
7. Dünya bölgeleri, onların kültürleri, tarihi, coğrafyası, uygarlığa katkıları, ekonomik ve siyasal sistemleri, diğer bölgelerle ilişkileri,
8. Farklı ahlakî ve dinî inançlar ve bunların insan yaşamı üzerindeki etkileri,
9. İnsanların düşünce, duygu ve isteklerinin yansıması olarak sanat, edebiyat, mitoloji, değeri ve idealler.

Beceriye İlişkin Amaçlar

Sosyal bilgiler öğretimi, etkili demokratik vatandaşlık için gerekli olan çalışma, düşünme ve kişiler arası-grup becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki hedefler/ konular üzerinde odaklanır:

Çalışma Becerileri

1. Ders kitapları, başvuru eserleri, kütüphaneler, görsel-işitsel ve toplumsal kaynaklarda bulunan bilgiyi bulma, toplama, yorumlama, değerlendirme, düzenleme ve raporlaştırma,
2. Gözlemlleme, dinleme, okuma, not tutma, taslak çıkarma, özetleme, iletişim kurma,
3. Bilgisayar, video ve diğer elektronik aletler, görsel-işitsel araçlar vb. kullanma.
4. Haritaları, küreleri, grafikleri, çizimleri, diyagramları, tabloları, zaman şeritlerini, karikatürleri şekilleri vb. yorumlama.

Düşünme Becerileri

1. Önyargıları, basmakalıp örnekleri, propagandaları, varsayımları ve düşünceleri ortaya çıkarma, inceleme, zanları değerleri tanımlama,
2. Eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme, üst düzey kavrama, analiz etme, sentez ve genelleme gibi süreçleri uygulama.

Kişiler Arası ve Grup Becerileri

1. Takım, komite ve etkinlik grubu gibi büyük ve küçük gruplarda çalışma,
2. Başkalarına saygı gösterme, onların duygu ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olma,
3. Grup planlaması, tartışma, değerlendirme, rol alma, problem çözme ve karar verme ile meşgul olma,
4. Lider ve takipçiler olarak roller alma, grup standartları ve kararlarının oluşumuna katılma, uygulamada görev alma.

Değerlere İlişkin Beceriler

Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlığa sıkı bir biçimde bağlı vatandaşlarda bazı tutum ve değerleri geliştirmeyi amaçlar. Bu çerçevede aşağıdaki hedefler/konular üzerine odaklanır:

1. Başka insanlara, grup ve kültürlere, etnik, ırkî ve diğer farklılıklara karşı olumlu tutum sahibi olma,
2. Adalet, eşitlik, otorite, katılım, gerçeklik, vatanseverlik gibi birleştirici değerlere, özgürlük, farklılık, mahremiyet, hak edilen süreç, mal ve insan hakları gibi bireysel ve kamusal değerlere bağlı olma,
3. Anayasal güvenceleri, demokratik değer ve davranışları, farklı grupların kültürümüze olan katkılarını, toplumumuz ve diğer toplumlarda bulunan ekonomik ve siyasal kurumların görevlerini takdir etme,
4. Uzlaşmazlıkları analiz ederken ve adalet, eşitlik ve demokratik değerlerde yargıya varırken değer verme sürecini kullanma,
5. İnsan ilişkilerinde sorumluluk, işbirliği, başkaları için endişelenme, açık fikirlilik ve yaratıcılığın önemini bilme.

Sosyal Katılıma İlişkin Amaçlar

Bireylerde bilgi, beceri ve değerlere ilişkin donanımın oluşturulması, etkin bir toplumsal katılımı gerçekleştirmek içindir. Böyle bir katılım için bazı kişisel, grup etkileşimi ve sosyal/ siyasal becerilerin geliştirilmesi gerekir. Bu çerçevede sosyal bilgiler öğretimi aşağıdaki hedefler/konular üzerine odaklanır:

1. Farklı inanç ve kültürlere, ihtiyaçlara, duygulara, sorunlara, başkalarının hedeflerine, birey ve grupların sorumluluklarına, hak ve özgürlüklerin çiğnenmesine karşı duyarlılık gösterme; basmakalıp düşünceleri, önyargıları ve bağnazlığı ortadan kaldırmanın gerekliliğine karşı hassas olma,
2. Grup çalışmaları planlamada, karar vermede, harekete geçmede, uyuşmazlıkları çözmede, ihtilafı konuları incelemeye, lider ve takipçi olarak hizmet vermede, ikna ve arabuluculuk yöntemlerini kullanmada oluşturmacı/yapıcı grup etkileşimi kurma,

3. Gerekli eylemleri tanımlama, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirme, koşullar değişince birey olarak rolünü de değiştirme; adalet, eşitlik ve diğer demokratik değerlerin yayılması için başkalarını etkileme; eylemlerinin sonuçlarını kabul etme ve bunlarla başa çıkma,
4. Katılımın niteliğini, insanın yaşam koşullarının gelişimine katkısı, birey ve grup eylemlerine ait süreçleri değerlendirme.

1.9.2. Ulusal Amaçlar

1973 yılından beri Türk Millî Eğitim Sistemi, bu tarihte çıkan Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre yapılanmaktadır. Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler öğretiminin ulusal amaçları da bu yasada belirtilen amaçlar doğrultusunda hazırlanması gerekmektedir. Bu yasada yer alan genel amaçlar, bundan önceki programlarda olduğu gibi, yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programına da aynen alınmıştır. Buna göre;

“Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetişmek;
3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB, 2004; 5).

Yeni (2005) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Türk Millî Eğitiminin yukarıda belirtilen genel amaçlarına paralel olarak, Sosyal Bilgiler dersine özgü “genel amaçları” belirlemiştir. Bu amaçlar, beşinci bölüm olan “Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı”nda açıklanacağı için burada yer verilmemiştir.

Yeni Sosyal Bilgiler (4, 5, 6 ve 7.) Sınıf Programı’nda belirtilen derse özgü “genel amaçlar”, öğrenme alanları (temalar) etrafında yapılandırılmış ünitelerde kazanımlara yansıtılmıştır (Bkz. Ek- 1).

1.10. SOSYAL BİLGİLERDE İÇERİK: KAPSAM VE YAPI

Sosyal Bilgilerin ayırt edici özelliklerinden en önemlisi, içeriğinin kapsam ve yapısıdır. Aşağıda, sosyal bilgilerin bu noktalara ilişkin belli başlı özellikleri üzerinde durulacaktır.

İçeriğin Kapsam ve Deseni

Sosyal Bilgiler, içeriğini amaçlarına uygun olarak diğer derslerden farklı bir biçimde yapılandırmaktadır. Sosyal bilgiler, içeriğini sosyal ve beşerî bilimlerden alır. Başka bir ifadeyle, üzerinde çalışılan kavram, sorun ya da tema ile ilgili içerik, çok farklı disiplinlere ait olabilir. Sosyal bilgiler bu içeriği, kendisini oluşturan öğelerin hangi disiplinlerden geldiği kolayca ayırt edilmeyecek şekilde kaynaştırıp bütünleştirir. Böylece sosyal bilgilerin içeriği, desen özellikleri bakımından ebrularınkine benzer bir görünüm kazanır. İçeriğin bu şekilde yapılandırılması, öğrencilere bir konunun birden fazla disiplini ilgilendiren boyutunu aynı anda görme olanağı sağlar.

Türkiye’de 2005 yılında MEB tarafından yürürlüğe konan sosyal bilgiler öğretim programında da içerik, disiplinlerarası bir yaklaşımla, “öğrenme alanları” etrafında yapılandırılmıştır. Programda, söz konusu öğrenme alanlarından farklı disiplinlere ait hangi kavramların geliştirilmesinin hedeflendiği de belirtilmiştir. Bu bakımdan 2005 programının, sosyal bilgiler program geleneğinin iki değişmez unsuru olan

disiplinlerarasılık ve bütünleşmeye vurgu yaptığı söylenebilir. Sosyal bilgilerin kapsamına giren konular, başka program yaklaşımları ile de yapılandırılabilir. Bunlar, tek disiplinli ve çok disiplinli program yaklaşımlarıdır. Tek disiplinli program yaklaşımına göre, konular dayandıkları disiplinlere göre tarih, coğrafya ve ekonomi gibi adlar altında ayrı dersler olarak yapılandırılır.

Tek disiplinli yaklaşım ile disiplinlerarası yaklaşım arasında, bir üçüncüsü olarak çok disiplinli program yaklaşımı bulunmaktadır. İçeriği bu yaklaşıma göre oluşturulan Sosyal Bilgiler derslerinde üniteler, konunun dayandığı sosyal bilim(ler)e göre yapılandırılır. Konunun tarihî, coğrafi, politik, sosyo-kültürel vs. boyutları vurgulanır ve bunlar arasındaki ilişkiler belirtilir. Bununla beraber, ünitelerin hangi disiplinlere ait olduğu kolayca görülür. Türkiye’de 2005 yılına kadar uzun bir süre uygulanan sosyal bilgiler öğretim programının bazı üniteleri disiplinlerarası yaklaşıma göre oluşturulmuşken, bazıları -özellikle 6-7. sınıftaki üniteler- çok disiplinli yaklaşımdan etkilenmiştir (Öztürk, 2007; 34).

İçeriğin Sıralanması

Sosyal bilgilerin içeriği sıralamada yaygın olarak kullandığı yaklaşımlar, genişleyen çevre programı ve sarmal (spiral) programdır. Günümüzde, daha etkili ve kapsamlı program geliştirme çabalarının bir gereği olarak, bu iki yaklaşımın bir arada ve çoğu kez kaynaştırılarak kullanılması yeğlenmektedir. Dolayısıyla, iyi bir sosyal bilgiler öğretim programı, karmaşık becerilere geçmeden önce basit becerileri geliştirmek, somuttan başlayarak soyuta ilerlemek, tarih konularında mümkün olması halinde kronolojik sırayı izlemek, faydalı ve güncel konuları sınıfa taşıyabilmek için, öğretmene hareket alanı bırakmak durumundadır.

a. Genişleyen Çevre Programı

Genişleyen çevre programının en önemli özelliği, öğrencilerin konuları günlük yaşamla ilişkilendirebilmelerine olanak vermesidir. Bu program yaklaşımında konular, öğrencilerin gelişim ve öğrenme özelliklerine uygun olarak, yakından uzağa ve bilinenden bilinmeyene ilkelerine göre sıralanır (Öztürk , Dilek ve diğ., 2002; 65).

Bu yaklaşımda okul öncesi çocukları, kendilerine ve ailelerine odaklanır. İlerleyen sınıflarla birlikte, kültürleri, il, bölge ve ülkeleri yahut devletleri incelemeye başlarlar. Böylece ilgi ve çalışma alanları genişleyip derinleşir. Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretim programları, Cumhuriyet dönemi boyunca bu yaklaşımdan büyük ölçüde etkilenmiştir. Nitekim Sosyal Bilgiler dersinin ilk kez okul programında yer aldığı 1968 İlkokul Programı’nda bu etki şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 1968; 65):

“Ünitelerin işlenmesinde “yakından uzağa” ilkesine uyulmalıdır. Çocuğa bulunduğu çevreyi incelemekle işe başlatmalı ve yakından uzağa, görülden görülmeyene geçerek onun görüş ve düşünüş ufkunu derece derece genişletmelidir. Bunun için de öne çocuğun içinde yaşadığı il, bölge, sonra yurt ve dünyaya geçilmelidir.”

b. Sarmal Program

Sarmal programda içeriğin omurgasını oluşturan temel kavram ya da konuların öğretimi, birbirini izleyen yıllarda kapsamı genişleyerek devam eder. Burada genişlemenin yönü, doğal olarak somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene doğrudur. Üst sınıflara geçtikçe öğrenciler konuları daha geniş ve karmaşık bir biçimde öğrenir.

Türkiye’de sarmal program anlayışı, 1968’den sonraki sosyal bilgiler öğretim programlarında uygulanmıştır. Şöyle ki ilköğretimin ilkokul ve ortaokullardan meydana geldiği ve/veya ilköğretimin kesintili olduğu yıllarda 4-5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi konuları, 6-8. sınıflarda genişletilerek tekrar ediliyordu. Bu tekrar, zaman kaybına ve buna bağlı olarak konuların yüzeysel olarak işlenmesine yol açtığı gerekçeleriyle eleştiriliyordu. Sekiz yıllık ilköğretimin 1997’de zorunlu ve kesintisiz hale getirilmesiyle bu durum ortadan kalkmıştır. Nitekim 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda da spiral program özelliği çok sınırlıdır. Diğer taraftan aynı yıl yürürlüğe giren Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı spiral program anlayışı üzerine inşa edilmiştir (Öztürk, 2007; 33-37).

Yaklaşımları Kaynaştırma

Günümüzde birçok ülkenin sosyal bilgiler öğretim programında genişleyen çevre programı ile sarmal program yaklaşımları kaynaştırılmıştır. Kavram ve temalar etrafında toplanan konular, ilerleyen sınıflarda farklı boyutlarıyla ve genişleyerek ele alınmaktadır. Bundan dolayı, her sınıf düzeyinde içeriğin sıralanışı, genişleyen çevre program etkisini yansıtır. Kavramlar ya da temalar, bir üst sınıfta daha karmaşıklaşırken, konu alanı genişleyen çevre programıyla paralellik gösterir. Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4.-5. Sınıflar) Öğretim Programı’nda da genişleyen çevre ve spiral program yaklaşımlarından birine mutlak bağlılık yerine, bunun kaynaştırılmasına imkân veren esnek bir yaklaşım sergilendiği ifade edilmektedir (MEB, 2004; 6).

“Bir ülkenin tüm okullarında başarıyı sağlayacak “en iyi” ve “en son” program yoktur. Çünkü yıllara ve bölgelere – hatta aynı ildeki farklı yerleşim biçimlerine- göre okulların ve öğrencilerin özellikleri değişmektedir. Bu nedenle, bir yandan merkezî yönetim (Türkiye’de MEB) değişen ihtiyaç ve koşullara göre programı güncelleştirirken, öğretmenler de okullarında gereksinim ve imkânları göz önünde bulundurarak “program geliştirme” çalışmaları yapabilirler” (Öztürk, 2007; 37).

BÖLÜM II

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN BELLİ BAŞLI STRATEJİLERİ, YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Öğretme-öğrenme sürecinde, öğrencilerin amaçlar ile belirlenen özellikleri kazanabilmeleri ve kalıcı izli davranış değişikliği oluşturabilmeleri için öğretmenlerin birtakım yollardan yararlanmaya gereksinimleri vardır. Bu konuda, gerek öğrencilerin, gerekse öğretmenin işini kolaylaştıracak, etkili öğretme ve öğrenmeyi sağlayacak çok çeşitli strateji, yöntem ve teknik bulunmaktadır.

Bu bölümde, öğretmenlere sosyal bilgiler öğretiminde yol gösterici ve öngörülen amaçlara ulaşmayı kolaylaştırıcı belli başlı öğretim stratejileri ile çeşitli yöntem ve tekniklere değinilmiştir.

2.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN BELLİ BAŞLI ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

Öğretim stratejileri, en geniş anlamda öğretmenin öğrenmeyi gerçekleştirmek üzere izlediği genel yollar anlamına gelmektedir. Öğretim stratejileri, öğretme-öğrenme sürecinde öğrenmenin gerçekleştirilmesi amacıyla düzenlenen bir dizi etkinliklerdir..

Öğretim stratejileri genelde; öğretmen merkezli öğretim stratejileri ve öğrenci merkezli öğretim stratejileri olmak üzere iki grupta sınıflandırabiliriz. Öğretmen merkezli öğretim stratejileri; sunuş yoluyla öğretim stratejisi ve büyük grupla öğretim stratejisinden oluşur. Öğrenci merkezli öğretim stratejileri ise buluş yoluyla öğretim stratejisi, araştırma yoluyla öğretim stratejisi ve küçük gruplarla öğretim stratejisini içerir (Öztürk, 2007; 112-119).

Şimdi bu öğretim stratejilerine bir göz atalım.

2.1.1. Öğretmen Merkezli Öğretim Stratejileri

Öğretmen merkezli öğretimde, genelde öğretmen etkin olmaktadır. Süreçte daha çok öğretmen etkin olduğu için öğretmenin yaptığı etkinlikler ön plana çıkmaktadır. Öğretmen merkezli öğretim stratejilerinin amacı, bilgiyi olanaklı olduğu kadar etkili ve

hızlı bir biçimde öğrenciye sunabilmektedir. Öğretmen merkezli öğretim stratejileri daha çok öğrencinin içerikle ilgili her şeyi kendi kendilerine ulaşamadıkları takdirde kullanılmaktadır. Öğretmen merkezli öğretim stratejilerini kullanırken dikkat etmek gerekir. Özellikle öğretme-öğrenme sürecinin büyük bir bölümünde etkin olması durumunda öğretmenin etkili bir öğretim gerçekleştirdiği söylenemez.

2.1.1.1. Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi

Sunuş yoluyla öğretim stratejisinde etkili bir öğrenmenin gerçekleştirilmesi için bilgilerin iyi düzenlenmiş olması gerekir. Sunuş yoluyla öğretim stratejisinde, eğitim durumlarını düzenleyen ve konuyla ilgili örnekleri seçip kullanan kişi öğretmendir. Bu stratejide öğretmenin görevi, öğrencilerin öğrenebilmesi için konuyu en iyi biçimde düzenlemek, en uygun araç-gereçleri seçmek ve daha sonra konuyu genelden özele doğru düzenli ve anlamlı bir biçimde sunmaktır. Sunuş yoluyla öğretim stratejisinde, sunulan materyallerin öğrenciler için anlamlı olması, yeni öğretilecek bilgilerin öğrencilerin önceden öğrendikleriyle ilişkilendirilmesi ve öğrenmenin gerçekleşmesi açısından çok önemlidir. Özellikle, sözel öğrenmenin yoğun olduğu Sosyal Bilgiler dersinde, öğrencilerin ezberleme yerine anlamlı öğrenmeler gerçekleştirebilmesi için öğrencileri etkin kılmamanın yanında, öğretim etkinliklerinin ve materyallerin anlamlı öğrenme sağlayacak nitelikte olması büyük önem taşımaktadır.

Sunuş yoluyla öğretim stratejisinin etkili olarak uygulanabilmesi için şu noktalara dikkat edilmelidir :

- Derse daha önceki öğrenilenlerle ilgili kısa bir gözden geçirmeyle başlanmalıdır.
- Öğretimde genelden özele doğru bir sıra izlenmelidir.
- Öğretilecek yeni içerik küçük adımlarla sunulmalı ve her adımdan sonra öğrencilerin uygulama yapmalarına olanak verilmelidir.
- Öğrencilerin öğrenme sürecine etkin olarak katılmaları sağlanmalı; bu kapsamda, onların görüşlerini belirtmelerine, kendi örneklerini oluşturmalarına, tepkilerini açıklamalarına ve tartışmalara katılmalarına fırsat verilmelidir.

- Öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilere bol miktarda örnek verilmeli; bu örnekler resim, şema, grafik vb. görsel uyaranlarla desteklenmelidir.
- Ara sıra öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadıklarını sınamak amacıyla sorular yöneltilerek öğrencilerden yanıt alınmaya çalışılmalıdır.
- Öğrencilere öğrenmeleriyle ilgili zamanında ve düzenli olarak dönüt verilmelidir.
- Öğrenmenin pekişmesi için öğrencilere yeterince alıştırma ve uygulama yaptırılmalıdır.

2.1.1.2. Büyük Grupla Öğretim Stratejisi

Büyük grupla çalışmak, grupla çalışma becerilerinin gelişmesine imkan sağlar. Grup çalışmaları yoluyla, konular aydınlatılabilir, içerikle ilgili sorular tartışılabilir ve sorunlara çözüm yolu getirilebilir. Bunun yanında, bir gruba ait olma, sorumluluk yüklenme, paylaşma ve işbirliği yapma gibi sosyal beceriler de geliştirilir.

Büyük grupla öğretimin gerçekleştirildiği ortamlarda, genelde tüm öğrenciler için ortak yaşantı sağlayan öğretim yöntem-tekniklerine yer verilir. Bunların başlıcaları anlatım, soru-yanıt ve tartışma yöntemleri olarak sıralanabilir.

2.1.2. Öğrenci Merkezli Öğretim Stratejileri

Öğrenci merkezli öğretim stratejileri, öğrencileri özellikle problem çözmeye ve araştırmaya yöneltir. Bu stratejiler, öğrencinin çeşitli kaynaklardan bilgi almasını ve bilgiyi kullanma yeteneğini geliştirmesini amaçlar. Öğretmen öğrencinin bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma sürecinde ona rehberlik eder.

Öğrenci merkezli öğretim stratejileri, buluş yoluyla öğretim stratejisi, araştırma yoluyla öğretim stratejisi ve küçük grupla öğretim stratejisi olarak sınıflanmaktadır.

2.1.2.1. Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi

Buluş yoluyla öğretim stratejisi, öğrencilerin kendi etkinlikleri ve gözlemlerine dayalı olarak yargıya varmasını destekleyen, öğrenci merkezli bir öğretim stratejisidir. Buluş yoluyla öğretim sürecinde öğretmenin görevi, sunuş yoluyla öğretim stratejisinde olduğu gibi, önceden oluşturulmuş bilgiyi öğrenciye sunmak değil, öğrencinin kendi çabasıyla öğrenmesini sağlayacak ortam oluşturmaktır. Bu yönüyle öğretmenin görevi öğrenciye yol göstermektir. Bu stratejide, öğrenci kendi öğrenmesinden sorumludur.

Buluş yoluyla öğretim stratejisinde genelde şu noktalara edilmelidir :

- Öğretim süreci, öğrencinin merakını uyandıracak bir sorunla başlamalıdır.
- Öğrencilerde öğrenme isteği yaratılmalı ve bu istek etkinlik süresince sürdürülmelidir.
- Öğrencinin bir kavram ya da ilkeyi açıklayabilmesi ya da sorunu çözebilmesi için ona yeterli zaman verilmelidir.
- Öğretim sürecinde, “tümevarım” yöntemi kullanılarak tek tek olgu ve olaylardan genellemelere ulaşılmalıdır.
- Öğrencilerin genellemelere ulaşabilmesi için yeterince örnek verilmelidir.

2.1.2.2. Araştırma Yoluyla Öğretim Stratejisi

Bu öğretim stratejisinde, öğrenciler, konuyla ilgili belli bir sorunu çözmek için araştırma süreçlerini kullanırlar. Öğrenciler, sorun çözme yönteminin aşamalarına uygun olarak, sorunu tanımlar, sorunun çözümü için deneceler kurar, denencelerin sınanması için veriler toplar ve verileri değerlendirerek sonuca ulaşmaya çalışırlar. Böylece, bu strateji yoluyla öğrenciler bir sorunun nasıl çözüleceğini öğrenirler. Aynı zamanda, öğrenciler, gelecekte karşılaşılabilecekleri sorunların çözüm yolunun araştırmaya dayandığını anlarlar.

Araştırma yoluyla öğretim stratejisinde, öğretmen, buluş yoluyla öğretim stratejisinde olduğu gibi, bir yol gösterici, yönlendirici ve destekleyici rolündedir. Öğretmen, sorunun çözümünde dikkatli bir gözlemci ve gerektiğinde rehber durumundadır. Bu stratejide öğrenciye daha çok iş düşmektedir. Öğrenciler çok yönlü

araştırarak ve sorgulayarak çözüm yolu bulmaya çalışırlar. Araştırma yoluyla öğretim stratejisinde, öğrenciler gerçekleştirecekleri etkinliklere kendileri karar verdiklerinden daha kolay güdülenirler ve daha etkili öğrenirler. Bu strateji, öğrencilerin sorunlara daha bilimsel yaklaşmasını sağlar.

Araştırma yoluyla öğretim stratejisinden faydalanabilmek için şu noktalara dikkat edilmelidir :

- Öğrenciler gerçek yaşam sorunlarıyla karşı karşıya getirilmelidir.
- Öğretim sürecinde bilimsel araştırma yöntemi temel alınmalıdır.
- Öğrenme sürecinde öğrencinin etkin olmasını sağlayacak ortamlar oluşturulmalıdır.
- Öğrencilerin ilgi ve istekle çalışabilmeleri için işlenen konuya ve düzeylerine uygun sorunları seçmelerine özen gösterilmelidir.
- Öğrencilere veri toplamaları için yeterli zaman verilmelidir.
- Öğrenciler için rahat çalışabilecekleri ve tartışabilecekleri ortamlar sağlanmalıdır.

2.1.2.3. Küçük Gruplarla Öğretim Stratejisi

Küçük grupta öğretim, sınıfın küçük gruplara ayrılmasını ve grupların verilen bir konu üzerinde çalışmalarını gerektirir. Öğrenciler bilgiye ulaşmak, sorun çözmek ve karar vermek için işbirliği içinde çalışırlar.

Küçük grupta öğretim sürecinde, öğretmen bilgi aktarıcı ya da dağıtıcı değil, öğrenciler arasında işbirliğini geliştirme ve kolaylaştırma yönünde çaba gösteren bir rehber konumundadır. Öğretmen bu süreçte, daha çok, düzenleyicilik ve danışmanlık rollerini yerine getirmektedir. Küçük gruplarla öğretim, öğrencilerin öğrenilecek konuları bireysel yetenek ve hızlarına göre öğrenmelerine olanak sağladığından öğretimin bireyselleştirilmesinde önemli bir stratejidir. Küçük gruplarla öğretimde her öğrencinin sorumluluğu artmaktadır. Çünkü, küçük grupların üyeleri her zaman etkin olmak durumundadır. Ayrıca, küçük gruplarda, öğrencilerin fark edilme olasılıkları yüksektir.

Küçük gruplarla öğretim stratejisinde en sık rastlanan gruplandırma biçimleri şöyle sıralanabilir:

- 1.Rasgele gruplandırma,
- 2.Bilgiye göre gruplandırma,
- 3.İlgiye göre gruplandırma,
- 4.Beceri düzeyine göre gruplandırma,
- 5.Arkadaşlık durumlarına göre gruplandırma.

Öte yandan, küçük gruplarla öğretimde en önemli konulardan biri grup büyüklüğünün belirlenmesidir. Genelde, beş kişilik gruplar ideal olarak kabul edilmektedir.Çünkü, üç kişilik gruplarda, iki ye üçüncü üyeyi sindirebilmektedir. Dört kişilik gruplarda ise, ikili karışıklık oluşmaktadır. Beş kişilik gruplarda ise, üçe iki durumundaki kutuplaşmalar daha az sorun yaratmaktadır.

Öğretim sürecinde küçük gruplarla öğretim stratejisinin etkili bir biçimde uygulanabilmesi için şu noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Küçük grup çalışmalarının gerçekleştirileceği ortamda, etkinlik öncesi fiziksel düzenlemeler yapılmalıdır. Örneğin, ortam grup üyelerinin birbirleri ile rahat iletişim kurabilecekleri bir biçimde düzenlenmelidir.
- Grup çalışmalarına başlanmadan önce planlama yapılmalı ve bu plan aha sonra öğrencilerle paylaşılmalıdır. Eğer öğrencilerin çalışmalarının değerlendirilmesi düşünülüyorsa, gerekçeleri öğrencilere açıklanmalıdır.
- Gerek grupların gerekse grup üyelerinin performansı belli aralıklarla değerlendirilmelidir.
- Grupların, çalışmalarında ele aldıkları problemlerin zorluk derecesinin birbirine yakın olmasına dikkat edilmelidir.Bu çalışmalara verilen süreler eşit olmalıdır.
- Grup çalışmalarının son teslim tarihleri uygun biçimde belirlenmelidir. Son teslim tarihlerinin belirlenmediği durumlarda çalışmalar gereksiz yere uzayabilmektedir

2.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN BELLİ BAŞLI ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Yöntem “bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yol” biçiminde tanımlanırken; teknik ise, “ herhangi bir sanat, üretim ve öğretim etkinliği için başvurulması gereken beceri, işlem ya da yol” olarak tanımlanmaktadır. Ancak, “teknik” sözcüğünün, “yöntem” sözcüğüne göre daha dar kapsamlı bir anlam içerdiği ileri sürülmektedir(Öztürk, 2007; 119).

Sosyal bilgiler öğretiminde çeşitli yöntem ve tekniklerden yararlanılmaktadır. Bununla birlikte, öğretimde her durum için geçerli, sihirli bir yöntem ve teknik olmadığı gibi, iyi ya da kötü olarak nitelendirilebilecek bir yöntem ve teknik de söz konusu değildir. İyi yöntem öğrencileri belirlenen amaçlara en etkili ve en kolay ulaştıran yöntemdir. Önemli olan, öğretmenin öğretim süreci bakımından en uygun yöntem ve tekniği seçip uygulamaya koyabilmesidir. Bunun için, öğretmenin, öğretim sürecinde işe koşulan yöntem ve tekniklerin yararları ve sınırlılıklarını bilmesi son derece önemlidir.

Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan belli başlı yöntem ve teknikler şöyle sıralanabilir:

- Düz Anlatım Yöntemi
- Soru-Cevap Yöntemi
- Problem Çözme Yöntemi
- Tartışma Yöntemi
- Örnek Olay İncelemesi
- İşbirlikli Öğrenme
- Drama Tekniği
- Beyin Fırtınası Tekniği
- Gezi-Gözlem Tekniği

2.2.1. Düz Anlatım Yöntemi

Eğitim sisteminde en yaygın olarak kullanılan yöntemlerden birisidir. Özellikle Sosyal Bilimlerde öğretmenler tarafından kullanılan öğretmen merkezli bir öğretim metodudur. Bu yöntemde, öğretmen konuyu anlatır ve öğrenci ise dersi dinlemektedir.

Bu yöntem en eski öğretim yöntemidir. Sık kullanımı, kötüye kullanımı ve yanlış kullanımı nedeniyle, "etkisiz yöntem" olarak da bilinmektedir. Öğrenciler derste pasif oturdukları ve genellikle dersi dinledikleri ve derste soru sorma imkanları olmadığı için etkin bir yöntem olarak sayılmamaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretiminde, modern bir öğretim yöntemi olmamasına rağmen en çok kullanılan yöntemdir.

Modern öğretim anlamında düz anlatım pek fazla yer almamakla birlikte öğretmen, hemen her konuda bu yöntemden bir ölçüde yararlanma gereği duymaktadır. Önemli olan husus; anlatım yerinin ve süresinin iyi seçimidir. Anlatımın kısa ve ilginç olmasını sağlam ve herkesin dikkatini çekme öğretmenin görevidir.

Bugünkü Sosyal Bilgiler Öğretiminde tercih edilen veya uygulanan genel öğretim yöntemi, "Düz Anlatım" Sosyal Bilgiler dersi "vatandaşlık aktarımı" yaklaşımı doğrultusunda yürütülmektedir. Bu paralelde yukarda da belirttiğimiz gibi okullarda yalnızca anlatım teknikleri kullanılmaktadır (Öztürk, Dilek ve diğ., 2005; 51).

Sosyal Bilgiler Öğretiminde düz anlatım yönteminin en iyi şekilde kullanımı şu şekilde olabilir:

- Anlatımı planlarken özel ve genel amacı saptama
- Dinleyicileri tanıma, özel ilgi ve ihtiyaçlarını bilme
- İyi organize etme
- Resimler, modeller ve diğer görsel araçlarla anlatımı zenginleştirme
- Sesi iyi kullanarak anlatımı zenginleştirme
- Öğrencilere soru sorma imkanı verme
- Dinleyicileri gözleme

Sosyal Bilgiler dersinde anlatım yöntemi kullanırken, dikkat edilecek en önemli nokta, öğrencileri sıkılamaya özen göstermektir. Bunun için, anlatım yöntemini öteki yöntemlerle birlikte kullanmak ve araç-gereçlerle desteklemek her zaman iyi sonuçlar verir .

2.2.2. Soru-Cevap Yöntemi

Soru-cevap yöntemi, öğretmen tarafından öğretimin amaçlarına uygun olarak hazırlanmış olan soruların, öğrencilere yönetilmesi ve alınan cevapların değerlendirilmesi temeline dayanmaktadır. Sorularıyla öğrencileri harekete geçiren öğretmen, onları düşünmeye yönlendirir ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar. Ayrıca etkileşimli öğretimin temeli olan soru sorma, öğrencileri araştırmaya yönlendirmesi bakımından da önemlidir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1998; 81).

Soru-cevap yöntemi farklı amaçlarla kullanılabilir. Derse giriş yapma, dersi tekrar etme ve özetleme, öğrencinin derse ilgisini çekme ve öğrencinin dersi ne kadar anladığını ve kavradığını anlayıp öğretimi yeniden düzenlemek amacıyla kullanılmaktadır.

Bu yöntem özellikle Sosyal Bilgiler Öğretiminde, bilgi, kavrama, uygulama, analiz ve sentez düzeylerindeki hedeflere uygun sorular olmalıdır. Soru-cevap öğretmenin formüle ettiği, öğrencilerin sözel olarak cevaplamalarına dayanan bir öğretim yöntemidir. Bu yöntemde, öğretmen neyi, ne zaman soracağını bilmeli ve ayrıca öğrencileri de belli çerçeve içinde tutmalıdır. Sonuç itibarıyla, soru-cevap yönteminde öğrencileri yalnızca, gerçek hatırlama ile cevap vermelerini değil, öğrencilerin yorumlama, düşünme kabiliyetlerinin gelişmesini sağlamalıdır (Küçükahmet, 1994; 44).

Öğretmenlerin, sınıf içi etkinliklerinde sıklıkla kullandıkları soru-cevap yönteminden istenilen yararın sağlanması, öğretmenin konularla ilgili anlamlı ve etkili sorular hazırlamasına bağlıdır. Bu tip sorularda şu nitelikler bulunmalıdır (Öztürk, 2007; 122):

- Açık ve anlaşılır olmalıdır.
- Öngörülen bir amacı gerçekleştiren olmalıdır.
- Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olmalıdır.
- Belirli bir konuya odaklanmış olmalıdır.
- Konuya karşı ilgi ve merak uyandırmalıdır.
- Öğrenciyi düşünmeye yöneltmelidir.
- Üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek nitelikte olmalıdır.

Bu yöntem özelliklerine uygun olarak işe koşulursa, öğrencilerin derse olan ilgisi artar, ders tekdüzeliğinden kurtulmuş olur, konuların yinelenmesini ve pekiştirilmesini sağlar, öğrencilerin kendi fikir ve düşüncelerini açıklama olanağı sunar.

2.2.3. Problem Çözme Yöntemi

Problem çözme yöntemi ile, öğrenme yaklaşımı bilimsel araştırma yöntemini tekrarlamaktadır. Bu yaklaşımın temeli John Dewey'in genel problem çözme yöntemine dayanmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretiminde problem çözme yöntemi, öğrenciye demokratik kurallar içerisinde birlikte yaparak ve yaşayarak öğrenme yollarını kavratması bakımından büyük önem taşır (Karagözoğlu, 1977; 33).

Problem çözme yöntemi beş aşamadan oluşmaktadır.

- Problemi tanıma
- Geçici hipotezleri formüle etme
- Veri toplama, değerlendirme, açıklama
- Sonuca ulaşma
- Sonuçları test etme

Problem çözme yönteminde; zihnin analiz etme, genelleme ve sentez etme gibi en yüksek bilişsel fonksiyonları kullanılmaktadır. Bu yöntemle, öğrenci derse aktif olarak katılır, algılama ve akılda tutma daha uzun süreli olur, öğrencilerin ileride yüz yüze geleceği sorunlara uygulayacağı çözümlerin modellerini sağlar, hem bilişsel hem duyuşsal alanda öğrenmeyi kapsar. Öğrenciler sonuçlara ulaşmak için kaynak ve materyallerden yararlanır ve sonuçlara ulaşmak için nasıl bağımsız düşünceleri gerektiğini öğrenirler (Küçükahmet, 1994; 80).

Sosyal Bilgiler Öğretiminde problem çözme yönteminin en iyi şekilde kullanımı şu şekilde olabilir:

- Problem çözümünde kullanılacak aşamaları bilme
- Problemleri öğrencilerin olgunluk ve beceri düzeylerine uygun bir biçimde sunma
- Problemin önemini öğrencilere gösterme

- Problemi tanımlama ve sınırlamada öğrencilere yardım etme
- Öğrencinin kullanacağı uygun araç ve gereci sağlama
- Gerekğinde rehberlik yapma ve yönlendirme
- Öğrencilerin değerlendirme yapabilmeleri için ölçüt geliştirmelerine yardım etme.

2.2.4. Tartışma Yöntemi

Tartışma yöntemi, öğretmenin yönetiminde, öğrencilerin, bir konuyla ilgili olarak tartışması ve olası çözüm yollarını aramaları temeline dayanır. Sosyal Bilgiler Öğretiminde sıklıkla kullanılan tartışma yönteminin *büyük grup tartışması, münazara, panel, forum, seminer* adları altında değişik türleri bulunmaktadır.

Tartışma yöntemi, sınıf içi etkinliklerde amaçları açıklamak, konuları takdim etmek, sorulara cevap vermek, planlar yapmak, problem ve konuları analiz etmek, karar vermek ve öğrenmeyi değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Tartışma yöntemini uygulamada şu noktalara dikkat edilmelidir (Öztürk, Dilek ve diğ., 2002; 154-155):

- Tartışmanın amacı ve sınırları çok net bir biçimde ortaya konmalıdır.
- Ne çeşit tartışma etkinliği yapılacağına karar verilmelidir.
- Tartışma öncesi, öğrencide hangi davranış değişikliklerinin meydana getirilmek istendiği planlanmalıdır.
- Konunun öğrencilerin ilgi alanlarına girip girmediğine dikkat edilmelidir.
- Konunun öğrencilerin bilgi düzeylerine uygun olup olmadığının yanında araştırabilirliğine de dikkat edilmelidir.
- Tartışmanın her aşamasında öğretmen yönlendirici ve destekleyici olmalıdır.
- Tartışmanın tartışmaya katılanların görüşleri üzerinde yapıldığı öğrenciye anlatılmalıdır.
- Daha önce tartışma konusu yapılmış ve çözümlenmeyen konulardan ziyade yeni konular seçilmelidir.

- Konuşmaların açık, kısa ve öz olmasına dikkat edilmelidir.
- Görüşler ve fikirler aşırı övülmemeli ve aşırı desteklenmemelidir.
- Uygun bir tartışma ortamı hazırlanmalı ve tartışmayı yönlendirecek bir lider seçilmelidir.

2.2.4.1. Büyük Grup Tartışması

En sık kullanılan tartışma türlerinden biridir. Tartışmayı yürüten öğretmendir ve öğrencilere çeşitli sorular yönelterek onların görüşlerini alır. Zaman zaman kendi görüşlerini de belirterek öğrencilerin konuyu daha iyi kavramalarına yardımcı olur. Bu tartışma türünde ortaya konan bir konuda tüm sınıf birlikte tartıştığı için büyük grup tartışması denilmektedir.

2.2.4.2. Münazara

Bu tartışma tekniği, bir konunun farklı yönlerinin tez ve antitez şeklinde bir jüri ve dinleyiciler önünde gruplarca savunulması şeklinde açıklanabilir. Sınıf ortamında, öğrencilerin iki gruba ayrılarak bir problemi ya da sorunu bir jüri önünde savunmaları sırasında, önemli olan, mutlaka bir doğrunun bulunmasından ziyade konunun etkili bir biçimde savunulması ve güzel konuşulmasıdır. Tartışılacak konunun tespitinin ardından, öğrenciler arasından üçer veya dörder kişilik münazara grupları oluşturulur ve bir grup bir konunun olumlu yönünü alırken, diğeri de olumsuz yönünü alır. Konu dağıtımından sonra gruplar, savunacakları ya da eleştirecekleri konuyu detaylı bir şekilde araştırarak kendi savundukları görüşlerin doğruluğunu ispatlamak için hazır hale gelirler. Konuşmaya hangi grubun başlayacağı, konuşma süresi, konuşmaların nasıl değerlendirileceği jüri tarafından belirlenir. Bu hazırlıkları takiben jüri önünde yapılan konuşmalarda taraflar, rakiplerinin görüşmelerini çürütmeye çalışır ve yapılan tartışmalar sonunda jüri başarılı gördüğü ekibi münazaranın galibi ilan eder (Öztürk, Dilek ve diğ., 2002; 164).

2.2.4.3. Panel

Öğretmenler panel tartışmalarını, sınıfa bilgi sunmak amacıyla kullanırlar. Panel, bir konu üzerinde araştırma yapıp, sınıfa sunacak üyelerden oluşur. Genelde panel, bulduklarını sınıfa sözlü olarak sunar (Barth ve Demirtaş, 1997; 5.16). Panel üyeleri, öğretmen ya da öğretmenin öngöreceği başka bir öğrencinin başkanlığında belirli bir

düzen içinde ve sırasıyla konuyla ilgili görüş yada düşüncelerini açıklarlar. Panel, bir konu ya da sorun hakkında katılımcıları bilgilendirmeye, tartışmaya, ortak düşünce ya da görüş oluşturmaya katkıda bulunur. Yine öğretmen, isterse, panelden sonra konuyu tüm sınıfla paylaşabilir (Öztürk, 2007; 124).

2.2.4.4. Forum

Dinleyicilerin de katılımlarına imkan veren bir tartışma türüdür. Panelde olduğu gibi, küçük bir öğrenci grubunun herhangi bir konu ya da sorunla ilgili sınıftaki diğer öğrencilere bilgi vermesidir. Forumun sonunda dinleyici durumundaki öğrenciler konuşmacılara sorular yöneltir. Kendilerine soru yöneltilen konuşmacılar da sorulara yanıt verirler. Böylece, tartışmaya dinleyicilerde katılır. Forum, öğrencilerin soru sorma, sorulan soruları yanıtlama ve dinleme becerilerini geliştirmenin yanı sıra, onlara başkalarının görüşlerine saygılı olma gibi tutumlar da kazandırır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1998; 96) .

2.2.4.5. Seminer

Belli bir konu ya da sorun üzerinde bilgi alışverişinde bulunmayı amaçlayan tartışma türüdür. Öğretmenin yönetiminde kimi konu ve sorun üzerinde öğrenci ya da öğrencilerin yapmış oldukları incelemelerin ya da hazırladıkları raporların tartışılmasına dayanır. En yaygın kullanılan biçimi yazılı bir tez ya da çalışmanın tartışılmasıdır. Üzerinde tartışılacak olan tez, rapor ya da çalışma daha önceden üyelere dağıtılır, daha sonra üzerinde konuşulur (Öztürk, 2007; 125).

2.2.5. Örnek Olay İncelemesi

Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabilirliği yüksek olan örnek olay yöntemi, gerçek hayatta meydana gelmiş olay ve problemlerin sınıf ortamında bilimsel düşünme becerileri kullanılarak çözülmesi ve öğretilmesidir.

Örnek olay incelemesi, öğrencileri aktif öğrenenler haline gelmesini sağlar. Örnek olay incelemesi çalışmaları, öğrencileri gerçek olayla karşı karşıya bıraktığı için, konuların daha iyi kavranmasını sağlar. Örnek olay materyallerini, hatırat türü kitaplardan veya bir olayı aktaran arşiv belgelerinden temin etmek mümkündür. Örnek olay seçiminde dikkat edilecek en önemli husus, olayın belirlediğimiz hedef davranışı

kazandırmaya yönelik nitelikte olmasıdır. Ayrıca örnek olay öğrencilerin seviyelerine göre seçilmelidir. Olay öğrencilere verildikten sonra onların kısa bir süre düşünüp, olay hakkında değerlendirmelerinin ne olduğu sorulur. Öğrencilerden gelen değişik fikirler sınıf içinde tartışılır. Buradaki amaç, dersten beklenen hedefin öğrenciye kavratılmasıdır (Köstüklü, 2001; 37-38).

2.2.6. İşbirliğine Dayalı Öğrenme

1970’li yıllardan itibaren özellikle batı ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri’nde yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanan ve öğretmenlerimiz arasında “kubalık öğrenme” diye de adlandırılan işbirliğine dayalı öğrenme, sayıları ikiyle altı arasında değişen öğrenci gruplarının, “grup içi diyalog ve işbirliğine dayalı olarak birbirlerinden öğrenmeleri” esasına dayanmaktadır.

Bir çalışmanın işbirliğine dayalı öğretim olabilmesi için, öğrencilerin, hem kendilerinin hem de gruptaki diğer üyelerin öğrenmesini en üst seviyeye çıkarmak için çaba sarf etmeleri gerekir. Grup üyeleri, grubu bir bütün olarak kabul ederler. Grubun başarı ve başarısızlığından her üye sorumlu olduğu için bütün üyeler sorumluluk içinde çalışır. Gruptaki diğer üyelerin başarısızlığını kendi başarısızlığı olarak görme ve bütün grup üyelerinin aynı başarıyı göstermesi için çalışması işbirliğine dayalı öğrenmede esastır (Öztürk, Dilek ve diğ., 2002; 160).

İşbirliğine dayalı öğrenmede, ekip çalışması anahtar kelimedir. Bu, verilen bir görevin gruptaki bütün üyelerin çabalarıyla tamamlanması demektir. İşbirliğine dayalı öğrenmenin düzenlenmesinin çeşitli yolları vardır. İşbirliğine dayalı öğrenmede, öğretmen farklı ilgi alanları olan öğrencileri grup içinde toplar. Grup oluşturduktan sonra, öğretmen her üyenin ilgi ve katılımını sağlayacak görevler dağıtır. Çünkü bu durum, verilen görevin belli kısımlarının, farklı yetenekleri olan öğrenciler tarafından yerine getirilmesi ve herkesin üzerine düşeni yapmasını sağlar (Barth ve Demirtaş, 1997; 5.11).

İşbirliğine dayalı öğrenmenin uygulanmasında dikkat edilecek noktalar şunlardır:

- Çalışılacak konunun öğrencilerin ön bilgileri ve ilgilerine uygun olarak seçilmelidir.
- Genellikle iki ile altı kişiden oluşan heterojen gruplar oluşturulmalıdır.
- Öğrencilerin ilgi ve düzeylerine uygun materyaller kullanılmalıdır.

- Öğretmen bu çalışmaya başlamadan önce bütün grupları ve oturacakları yerleri belirlemiş olmalıdır.
- Bu çalışmalar esnasında öğretmen gruplar arasında dolaşarak öğrencilerin daha iyi öğrenmeleri için yönlendirmelidir.

2.2.7. Drama Tekniği

Drama, öğrencilerin duygularını ya da olayları yansıtmaları için yapılan bir etkinliktir. Bu sayede öğrenciler kendilerini, kendi kelimeleriyle ifade etme fırsatı bulabilirler. Bazı otoriteler dramayı rol yapma adı altında toplarlar ki, zaten dramada rol yapılır. Drama sadece öğrencilerin rol yapmasını değil, aynı zamanda yorum yapmasını da sağlar. Böylece tutum ve düşüncelerini geliştirip, bilgi kazanırlar. Bu da, verilen görev üzerinde tamamen yoğunlaşılmasını sağlayan mükemmel bir etkinliktir (Barth ve Demirtaş, 1997; 5.12). Drama tekniğinin *formal drama* ve *informal drama* olmak üzere iki türü bulunmaktadır.

2.2.7.1. Formal Drama

Formal drama daha çok yetişkin öğrencilere yönelik olup, sözel bilgilerin kazandırılması açısından uygun bir tekniktir. Belli bir metne bağlı kalınarak oynanan bu drama şeklinde, çalışma yapılacak olan sınıf konudan haberdar edilir. Öğrenciler konu hakkında çeşitli kaynaklardan araştırma yaparak olayın nerde, nasıl ve kimler arasında cereyan ettiğini öğrenmeye çalışırlar. Drama için öğrenciler kendilerine düşen rolleri ezberleyerek, konuya uygun kostüm ve dekorlarla oyunu sergilerler (Öztürk, Dilek ve diğ., 2002; 152).

2.2.7.2. İnfomal Drama

Gereksinim duyulduğu zaman hazırlık yapmaksızın bu teknikten yararlanılır. Bu teknikte, öğrencilere belli roller verilir ve bu rolleri oynamaları istenir. Oyun içinde herhangi bir sınırlama getirilmez. Oyunu oynayan öğrenciler, kendilerini istedikleri gibi ifade etme olanağı bulurlar. Sosyal bilgiler dersinin içeriği toplumsal yaşamın içinden seçildiği için bu teknik kolaylıkla kullanılabilir. Örneğin; göç, hızlı nüfus artışı, çevre kirliliği, trafik kazaları vb. konular drama yoluyla canlandırılabilir (Öztürk, 2007; 129).

Sosyal Bilgiler dersinde drama tekniği uygulanırken şu noktalara dikkat edilmesi gerekir:

- Drama tekniğinin dersin amaçlarına uygun olmalıdır.
- Drama tekniğinin sınıf ortamında nasıl uygulanacağı detaylı bir biçimde planlanmalıdır.
- Drama hakkında bilgi verilmeli ve rol alabilecek öğrencilere görev dağılımı yapılmalıdır.
- Formal drama yapılacaksa konu hakkında gerekli araştırma yapılmalıdır.
- Öğrencilere verilen rollerin ezberlenmesi için süre tanınmalıdır.
- Sınıf ortamı drama için hazırlanmalıdır.
- Oyun oynanması esnasında çok gerekmedikçe olaya müdahale edilmemelidir.
- Oyunların sonuçları üzerinde tartışma yapılır.

2.2.8. Beyin Fırtınası Tekniği

Beyin fırtınası, uzun yıllar işadamlarının belirli bir konuda yaratıcı fikirler ortaya koymak için başvurdukları bir teknik olarak bilinir. Beyin fırtınası bir grubun üyelerinin belli bir zaman zarfında, bir konuya çözüm getirmek, karar vermek ve hayal yoluyla düşünce ve fikir üretmek amacıyla kullanılan bir tekniktir. Beyin fırtınası tekniğinde, öğrencilerin bir konu, olay ya da problem durumu hakkında düşünmeleri ve mantıklı olup olmadığı endişesine kapılmadan olabildiğince çok sayıda fikir üretmeleri istenir. Bu tekniğin temel amacı, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini uygulamaya dönüştürmelerini sağlamaktır (Bykarakz ve ivi, 1998; 97).

Sosyal bilgiler ğretiminde işe koşulacak etkili bir beyin fırtınası için şu süreçler izlenmelidir (Bilen, 1999; 158):

- Yapılacak olan tartışmanın hedefi açıklanmalı ve problem tanımlanmalıdır.
- Srenin belirlenmesinden sonra, bütün çözüm yolları eleştirilmeden ve üzerinde konuşulmaksızın yazılmalıdır.
- Tartışma sonunda, ortaya konan fikirler eleştirilmeli, analiz edilmeli ve değerlendirilmelidir. Değerlendirme sonunda, çözüm yolu bulunmaya çalışılmalıdır.

- Yapılan çalışma sonucunda elde edilen sonuca bakılarak, tartışmaya devam edilip edilmeyeceğine karar verilmelidir.

Beyin fırtınası tekniğinin birçok yararından söz edilebilir. Her şeyden önce, öğrencilerin yaratıcılığını geliştirir. Sınıf ortamını daha canlı ve zevkli hale getirir. Öğrencilerin kısa zamanda belli bir konuya ilişkin çok sayıda fikir ve düşünce üretmelerini sağlar. Beyin fırtınası tekniğinin kullanımı çok kolay olup fazla hazırlık gerektirmez. Buna karşılık, beyin fırtınası kalabalık sınıflarda uygulanması zordur. Öğretmenin sınıfı yönlendirememesi durumunda da bu teknikten istenilen sonuç alınamaz.

2.2.9 Gezi-Gözlem Tekniği

Gezi-gözlem, öğrenciye kazandırılacak bilginin içeriğinde yer alan yerleri gezerek ve görerek bilgileri asıl kaynağından öğrenmelerini sağlama amacı güden bir tekniktir. Gezi sırasında yapılan gözlem, sosyal bilgiler ve coğrafya öğretiminde kullanılan temel tekniklerden biridir. Gözlem gezisi; öğrencilerin konu hakkında ilk elden deneyim sağlaması, yaratıcı düşüncesini geliştirmesi, öğrenmeyi bilgi düzeyinden kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeyine ulaştırması, dikkati belli sürede belli noktalara toplaması gerçek dünya ile okul arasında ilişki kurma becerisi kazandırması bakımından fayda sağlayacaktır (Kalaycı ve Büyükalın, 2000;138).

Öğrencilerin çevreye karşı olan ilgisinin artması, çevrenin değerlendirilmesi ve sorunların çözümü yönünden öğrencinin duyarlılığının geliştiği, toplumun bir ferdi olarak öğrencinin çevreye karşı olan ilgi ve sorumluluğu arttığı görülür. Öğrenci çevreyi tanıdıkça, vatan millet sevgisi bilinçli hale gelir. Öğrenci ülkemizdeki doğal güzellikleri ve kaynakları tanıdıkça, gördükçe etkilenir. Bu kaynakların elbet bir gün tükenebileceği fikrine varır ve israftan kaçınılması gerektiği bilincine varır (Güngördü, 2002; 97). Gezi-gözlem tekniği ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında sosyal bilgiler ve coğrafya öğretiminde uygulanabilecek çok yararlı bir tekniktir. Ancak fazla zaman alması, maddi bir yük getirmesi ve daha farklı nedenlerden dolayı ilköğretimde gözlem gezisi tekniği sık uygulanan bir teknik değildir. İlköğretim okullarında hazırlanan yıllık planlar incelendiğinde, öğretmenlere göre imkanların kısıtlı olmasından dolayı gezi-gözlem etkinliklerine yönelik yeterince çalışma yapılamadığı bilinmektedir. Aslında, öğretmen planda bu çalışmalara mutlaka yer verilmelidir (Doğanay, 1993;189).

Gezi-gözlem tekniğinin uygulanmasında, öğretmenden ziyade öğrenci etkin kılınmalıdır. Öğretmen rehberliğinde öğrencilerin oluşturdukları küçük gruplar faal bir şekilde etkinliğin her aşamasını kendilerince oluşturması öğrenme, öğretme sürecini daha aktifleştirecektir.

BÖLÜM III

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN ARAÇ- GEREÇ VE MATERYALLER

Öğretme-öğrenme sürecinin temel öğelerinden biri de araç-gereç ve materyallerdir. Araç-gereç ve materyallerin temel işlevi, öğretme-öğrenme sürecini daha etkili ve işlevsel kılmaktır. Öğrenme-öğretme sürecinin başarılı olması, öğretim amaçları ve konularına uygun yaklaşım, yöntem ve tekniklerin yeri ve zamanı geldikçe araç-gereç ve materyallerle desteklenmesine bağlıdır. Bu süreçte, kitaptan bilgisayara kadar çok sayıda ve çok çeşitli araç-gereç ve materyallerden söz etmek mümkündür. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle ortaya çok sayıda araç-gereç ve materyaller çıkmakta ve çeşit olarak da artmaktadır. Yapılan araştırmalara göre bir öğrenme etkinliği, ne denli çok duyu organlarına yönelik olursa, öğrenme daha kolay ve unutmaya ise daha geç olmaktadır. Özellikle, çağdaş teknolojilerin olanaklarıyla birden fazla aracın kullanıldığı çoklu ortamlar öğrenme ve öğretme etkinliklerine önemli katkılar sağlamaktadır.

Bu bölümde, önce, yapılandırmacı öğretme-öğrenme süreci ve araç-gereç kullanımına değinilecek, araç-gereç kullanmanın önemi vurgulanacak; daha sonra sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek araç-gereçler tanıtılarak, bu araçların özellikleri ve faydalarına değinilecektir.

3.1. YAPILANDIRMACI ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ VE ARAÇ-GEREÇ KULLANIMI

Eğitim teknolojisinin en önemli işlevlerinden biri, öğretme-öğrenme sürecinin etkili ve verimli bir şekilde tasarlanmasıdır. Öğretme-öğrenme sürecinin tasarımı, yapılandırmacı ve nesnelci yaklaşımlardan etkilenmektedir. Özellikle yapılandırmacılık, yeni anlayış ve yaklaşımlarıyla geleneksel öğretme-öğrenme sürecini değişime zorlamaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımı temel alan bir öğrenme-öğretme sürecinin merkezinde öğrenci ya da öğrenen yer almaktadır. Yani her öğrenci kendi öğrenmesinden sorumlu iken, öğretmen bu sürecin destekleyicisi ve rehberi konumundadır. Öğrenciler, genelde, öğrenilecek bilgileri daha önceki bilgileriyle ilişkilendirerek öğrenirler. Bu süreçte teknolojiden de büyük ölçüde faydalanırlar.

Teknolojinin öğrenme sürecinde kullanılması, oldukça eskilere dayanmakla birlikte, yapılandırmacı yaklaşımda daha çok önem kazanmıştır. Çünkü, yapılandırmacı öğrenme ortamlarında, öğrencinin öğrenme sürecinde daha etkin olması ve kendi bilgisini yapılandırması nedeniyle, öğrenme ortamları, bireylerin çevreleriyle daha fazla etkileşimde bulunmalarına ve zengin öğrenme yaşantıları geçirmelerine olanak sağlayacak biçimde düzenlenmektedir. Öte yandan, yapılandırmacılıkta öğrenme sosyal ortamda gerçekleşmektedir. Bu nedenle, öğrenme ortamlarında olabildiğince gerçek yaşamla bağ kurmaya ve gerçek yaşam sorunlarını dikkate almaya gereksinim duyulmaktadır.

Günümüzde, yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde, tasarımılanan öğretme-öğrenme etkinliklerinin öğretim araç-gereçlerinden uzak yürütülmesini düşünmek doğru olmaz. Çünkü birbirlerinden farklı bireylerin kendi öğrenmelerini yapılandırmaları, yeni anlayışlar geliştirmeleri, bilgiye daha hızlı ulaşmaları, içerikle, öğretmenle ve öğrencilerle daha fazla etkileşim kurmaları için öğretim araç-gereçlerinin kullanımı şarttır. Kısacası, yapılandırmacı anlayışa uygun olarak düzenlenecek Sosyal Bilgiler dersinde etkili, kalıcı ve anlamlı öğrenmelerin gerçekleşmesi için öğrenme ortamlarının, öğrenciyi etkin kılmaya, düşünmeye, sorgulamaya, sorun çözmeye, işbirliği yapmaya, sorumluluk almaya yönlendirecek araç-gereçlerle desteklenmesi gerekmektedir.

3.2. ÖĞRETİMDE ARAÇ-GEREÇ KULLANMANIN YERİ VE ÖNEMİ

Bugün, eğitim teknolojilerinin sağladığı tüm araç-gereçler, daha geniş kitlelere eğitim götürmek, eğitim kurumlarındaki öğretme-öğrenme sürecini verimli duruma getirmek ve öğretme-öğrenme sürecini bireyselleştirmek gibi gereksinimleri karşılamak için kullanılmaktadır. Araç-gereçler aynı zamanda iletişim araçlarıdır. Eğitimde bir iletişim süreci olduğundan iletişimde bulunmaksızın öğretme ve öğrenmenin gerçekleştirilmesi olanaksızdır. Etkili bir öğretme ve öğrenme, iyi bir iletişimle gerçekleşir; iyi bir iletişim ise söz konusu olan araç-gereçlerin öğretim sürecinde kullanılmasıyla olmaktadır.

Günümüzde araç-gereçler, eğitim ve öğretim etkinliklerinin daha etkili olmasını sağlamada öğretmenlerin en büyük yardımcılarında biridir. Araç-gereçlerin öğretmen adına öğretimi gerçekleştirmesi işlevi yoktur. En mükemmel araç-gerecin öğretmenin yerini olması da mümkün değildir. Ayrıca öğretmen tarafından amacına uygun olarak kullanılmazlarsa faydalı olamazlar.

Araç-gereçleri öğrenme sürecinde kullanma, öğrencilerin daha fazla duyu organı ile öğrenmesini sağladığı gibi anlamlı ve kalıcı öğrenmelerini de sağlar.. Öğretim sürecinde araç-gereç kullanımının birçok yararı vardır. Bu yararlar şöyle sıralanabilir (Sözer, 1998; 127):

- Değişik araç-gereçler, değişik duyu organlarına seslenerek öğrencilerin dikkatlerini çekmiş olur ve böylece dikkatlerin uyanık tutulmasıyla öğrenme gerçekleşir.
- Konuya etkin katılımı sağlar. Öğrenciler çoğu zaman araç-gereçleri kendileri kullanırlarsa, öğrenmeye tam katılımları da sağlanabilir. Bilindiği gibi, etkin katılım öğrenmeyi kolaylaştırır.
- Bireysel öğrenme gerçekleşebilir. Öğrenciler küme baskısından kurtularak bir konu üzerinde bireysel çabalarla öğrenmesini gerçekleştirir.
- Öğrenmede kolaylık ve zamanda (öğrenme süresinde) tutumluluk sağlayarak eğitimin ekonomik gerçekleşmesine olanak bulunmuş olur.
- Eğitimi zaman ve yer sınırlamasından kurtararak öğretim hizmetini öğrencilerin ayağına götürür. Ulaşılması güç olgu ve olaylara erişme olanağı yaratılır.
- Öğrenilecek konunun sözcüklere boğulması önlenir ve öğrenilenler somut duruma getirilmiş olur. Böylece, öğrenme-öğretme süreci tekdüzelikten (monotonluktan) kurtulur.
- Çeşitli duyu organları işin içine karıştığından, zengin öğrenme yaşantıları elde edilir ve öğrenilenler uzun süre bellekte kalabilir.
- Öğrenilen olgu ve olaylarla ilgili olarak yanlış ve eksik bilgi engellenmiş olur; konunun değişik yönleri kolay, somut ve doğru biçimde ortaya konulabilir.

Kuşkusuz, öğretimde kullanılan araç-gereçlerden istenilen yararın sağlanabilmesi, öğretmenlerin araç-gereçleri çok iyi tanımalarına ve öğrenme ortamlarında onları etkili olarak kullanmalarına bağlıdır. Ancak, her şeyden önce öğretmenlerin araç-gereç kullanımının önemini kavramaları ve araç-gereç kullanma konusunda teşvik edilmeleri gerekir (Öztürk, 2007; 291).

3.3. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇ-GEREÇLER

İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilecek çok sayıda araç-gereç bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu derste kullanabilecekleri araç-gereçler şu başlık altında belirlenebilir (Sönmez, 1999, 212-218; Sözer,1998, 125-126):

- Gerçek eşya, giysi ve kalıntılar, anıtlar, süs eşyaları, silahlar, paralar vb.,
- Yeryüzü şekilleri,
- Çevredeki bitki ve orman örtüsü, yağışlar, sıcaklık,
- Çevredeki kurum ve kuruluşlar, görevli, yetkili ve ilgili kişiler,
- Üç boyutlu modeller, güneş sisteminin basit modeli, maketler,
- Bilgisayarlar ve internetler,
- Televizyon, video, sinema, radyo, teyp, ses bantları,
- Tepegöz, epidiyaskop, projektör,
- Kum masası, elektrikli dilsiz haritalar, plastik ya da kağıttan maketler, oyuncaklar, bebekler, mankenler, küre,
- Pusula, termometre, barometre, rüzgâr fırılacağı ve oku, saat, takvim,
- Tarih ve coğrafya şeridi,
- Haritalar, atlaslar, resimler, fotoğraflar, krokiler, planlar, grafikler, levhalar,
- Kuklalar, birbirini izleyen resim seti (flashcards), çizgi resimler, figürinler, afişler, kitaplar, ansiklopediler, dergiler, gazete kupürleri, prospektüsler, broşürler,
- Karatahta, pazen tahta (flannel board), manyetik tahta, bülten tahtası, cam ve beyaz tahta.

Yukarıda sözü edilen araçlar, Sosyal Bilgiler dersinde kullanılması yararlı görülen görsel-işitsel eğitim ortamlarını oluşturmaktadır. Bu araçların kimileri, özellikle, ilköğretim okullarındaki öğrencilerin etkili öğrenmeyi gerçekleştirmelerinde çok önemlidir. İlköğretim programında, Sosyal Bilgiler dersinde birçok soyut konunun somutlaştırılmasında öğretim araç-gereçleri büyük rol oynamaktadır.

3.3.1. Resimler, Levhalar, Afişler ve Posterler

Resimler, levhalar, afişler ve posterler sosyal bilgiler öğretiminde en sık kullanılan araçlar arasında yer alırlar. Genelde, herhangi bir görüş, konu ya da özelliğe öğrencilerin ilgisini çekmek amacıyla kullanılırlar. Bunlar, öğretmen ve öğrenciler tarafından kolayca sağlanabilen ya da hazırlanması olanaklı olan araçlardır. Bu araçlar, önceden tanınmayan, bilinmeyen kişi, cisim, olgu ve olayları daha iyi açıklama ve anlamlı kılmanın yanında, bunlara ilişkin yanlış izlenimler edinilmesini ve zihinde yanlış kavramların oluşmasını önlerler (Öztürk, 2007; 293).

Resimler, canlı, çok karmaşık olmayan, iyi renklendirilmiş olmalıdır. Resimlerin konuya, öğrencilerin yaş ve yakın çevre özelliklerine uygun olması gerekir. Resimlerde vurgulanmak istenen kritik noktalar ışıktandırılabilir. Koyu renkli olabilir. Işıktandırma sağlanabilirse, resim daha da canlanmış olur. Resimler elle çizilebileceği gibi bilgisayarlarda da çizilebilir, bazen hazır programlardan önceden oluşturulmuş olan slaytlardan faydalanılabilir (Halis, 2004; 60). Resimler, yazılı ve sözlü anlatımı önemli ölçüde destekleyen araçlardır.

Levhalar, kalın bir karton ya da mukavva üzerinde yazı ve renkli/renksiz resimlerin birlikte görüntülenmesidir. Levhalar genellikle herhangi bir görüş, özellik ve ya konuya öğrencilerin ilgilerini çekmek amacıyla hazırlanır. Bu nedenle, levhaların hazırlanmasında, birbirine zıt renkler kullanılmalı, öğrencilerin kolaylıkla görebilecekleri büyüklükte ve taşınabilir hafiflikte olmasına dikkat edilmelidir.

Afişler, levhalara benzer biçimde düzenlenen, ancak, daha çok reklam amacı taşıyan araçlardır. Bu nedenle, afişlerin hazırlanmasında dikkat çekici, çarpıcı renkler kullanılır. Sosyal Bilgiler dersinde, birçok konuda afişlerden yararlanılabilir. Özellikle, toplumsal yaşamla ilgili konularda ve belirli gün ve haftaların kutlanmasında afişler geniş ölçüde kullanılabilir.

Posterler, görsel imajların, yazılı metnin, rengin ve çizgilerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş kompozisyonlardır. Posterler, mesajları oldukça hızlı ilettiği ve görsel alışkanlık yarattığı için uzun süreli gösterimde kalmamalıdır (Öztürk, 2007; 294).

3.3.2. Harita ve Küreler

Haritalar; Sosyal bilgiler ve sosyal bilimlerde sıkça ve en kolay kullanılabilen malzemelerdir. Haritalar Sosyal Bilgiler öğretiminde en soyut materyaller arasında kabul edilebilirler. Harita kullanma çocuğun keşfetme, tümü algılama eğilimini ve kuşbakışı algılama yeteneğini geliştirir (Öztürk, Dilek ve diğ., 2002; 290). Atlaslar ise öğrencilere kolay ulaşma imkanı, taşıma kolaylığı ve görsellik sağladığı için Sosyal Bilgiler dersinin vazgeçilmez materyalleridir. Öğretmenler atlasların öğrenciler tarafından nasıl kullanılacağını göstermeli ve derste etkin bir şekilde kullanabilmelidir.

Küreler; “Bir küre dünya modelini gösterir. Küreler, öğrencilerin kendilerini yeryüzüne uyarlamalarını ve/veya yeryüzünde konumlandırabilmeleri için hala etkili materyallerden biridir. Kara ve su bölgelerini birbirinden ayırmaya, ayrıca bir haritada “yukarı” kavramının kuzey, “aşağı” kavramının güney olduğu şeklindeki yaygın inancı düzeltmeye yarar. Öğrenciler hala bu ifadeleri kullanabilir, fakat en azından “yukarının dünyanın merkezinden uzağı, aşağınınsa dünyanın merkezine yakınlığını ifade ettiğini anlayacaktır. Bir küre sayesinde kuzeyin kuzey kutbuna doğru, güneyin de güney kutbuna doğru olacağını öğrenecektir ki bu, bir duvar haritasıyla net olarak gösterilmesi imkansız bir durumdur”(Welton ve Mallan, 1999’dan Aktaran: Yanpar Şahin, 2003; 289).

Küre üç boyutlu bir model olduğu için öğrenciler tarafından algılanması ve kullanılması kolaydır. Bunun içinde öğretmenin küreyi kendisinin çok iyi kullanması gerekir. Ayrıca, öğrencilerin bol kullanımı için fırsatlar yaratmalıdır (Yanpar Şahin, 2003; 290).

3.3.3. Zaman ve Tarih Şeritleri

Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlarından biri öğrencilere zaman ve süredizin (kronoloji) kavramının kazandırılmasını sağlamaktır. Zaman ve tarih şeridi, zaman kavramının öğrencilere kavratılması ve muhtelif olaylar arasında zaman ilişkilerinin gösterilmesinde kullanılan önemli araçlardır.

Zaman şeritleri çağları aşan bir tarih diliminden ziyade daha dar zamanlı olaylar için kullanılır. Zaman şeritleri daha kısa zaman dilimi içindeki olayların yıllar arasındaki oranlara göre bir çizgi üzerinde gösterildiği şekillerdir (Köstüklü, 2001; 120). Zaman şeridi, mevsimler ve önemli olayların tarihlerini öğretmek için kullanırken, tarih şeridi ise tarihsel süreç içinde insanlığın geçirdiği evrimi öğretmek amacıyla kullanılır. İlköğretimin birinci kademesinde öğrenim görmekte olan öğrenciler somut işlemler döneminde oldukları göz önüne alındığında zaman ve tarih şeridi olayları somutlaştırmada oldukça yararlı olabilir.

Sosyal bilgiler öğretiminde etkili bir biçimde kullanabilmek için, öğrencilerin kendilerine yönelik birer tarih şeridi hazırlamaları ve kendi yaşamlarındaki önemli olgu ve olayların bu tarih şeridi üzerinde belirlemeleri istenebilir. Ayrıca ilköğretim okullarında, özellikle dördüncü ve beşinci sınıflarda, dersliğin bir duvarı tarih şeridine ayrılabilir. Sosyal Bilgiler dersinin tarih konuları ile ilgili ünitelerini işlerken, belirli gün, hafta ve olaylar birtakım resimlerden de yararlanarak, böyle bir tarih şeridine, öğrencilerle birlikte işlenirse; zaman, olgu ve olaylar arasındaki ilişkileri onların kolayca görebilmeleri bakımından oldukça yararlı bir çalışma gerçekleştirilmiş olunur (Öztürk, 2007; 295).

3.3.4. Grafikler

Grafik, bir “çizimle anlatım biçimi”dir ve sayısal verilerin görselleştirilerek anlamlı kılınmasını sağlar. Sosyal Bilgiler dersinde her türlü grafik kullanılabilir. İstatistikî ve sosyal bilgileri sergilemek için kullanılır. Sütun, çizgi ve pasta grafikleri yüzde, nicelik, büyüklük ve değişimleri göstermek için kullanılır (Barth ve Demirtaş, 1997; 6.5).

Grafiklerden etkili bir biçimde yararlanabilmeleri için öncelikle çocuklara grafik okuma becerilerinin kazandırılması gerekir. Grafikler , bir olayın, bir durumun (Meselâ; nüfus artışı) gösterilmesi bakımından önemlidir. Çok değişik grafikler zaman zaman kullanılabilir (Sütun grafiği, resim grafiği, çizgi grafiği ve bar grafiği gibi). Grafiklerin ilgi çekici olması gerekir. Gerçeği temsil etme yeterliliğine sahip olması önemlidir. Bilinenden farklı, sıradan olmaması ilgiyi artırabilir. Öğretmen de grafikleri sıradan hazırlamamaya, her seferinde değişiklik yapmaya özen göstermelidir (Halis, 2004; 61).

3.3.5. Tepegöz ve Episkop

Tepegöz, son yıllarda öğretme-öğrenme sürecinde yaygın biçimde kullanılan görsel araçlardır. Tepegöz, saydam kağıdı (asetat) üzerine görüntüsü alınan yazı, şekil ya da grafik gibi önceden hazırlanmış malzemeyi, güçlü bir ışık kaynağı aracılığıyla bir mercek üzerine düşürüp büyüterek, perdeye yansıtan öğretim aracıdır.

Tepegöz, eğitim kurumlarında yazı tahtaları gibi kullanılabilir. Tepegöz saydamı üzerine her türlü yazı yazılabildiği gibi, herhangi bir şekil ya da grafik de çizilebilmektedir. Bu araç kullanılırken, öğretmen genellikle öğrencileriyle yüz yüze bulunur. Bu nedenle, derslikteki öğrencilerin denetimi oldukça kolay olur. Tepegöz, çok yönlü bir araç olduğundan Sosyal Bilgiler dersinde resim, harita, grafik, diyagram, çizelge vb. araçları öğrencilere, ekonomik biçimde, zaman yitirmeksizin göstermede büyük kolaylıkla sağlar (Öztürk, 2007; 297).

Episkop ise, saydam olmayan her türlü yazı, resim, fotoğraf, grafik vb. çizimlerin renkli olarak büyütülerek perde ya da duvara yansıtılmasına olanak veren bir öğretme aracıdır. Episkop, opak projektör olarak da adlandırılır. Bu araçlara, ayrıca bir parça eklenerek slayt (dia) ve film şeridi gösterme özelliği de kazandırılabilir. Bu parçanın eklenmesiyle, söz konusu araç epidiyaskop adını alır. Böylece, episkop, saydam olan ve saydam olmayan araçların gösterimi içinde kullanılır duruma getirebilmektedir. Ancak, episkop ve epidiyaskop, çok iyi karartılmış ortamın gerektirdiğinden öğrencilerin bir şey okumaları, yazı yazmaları ya da gerektiğinde not almaları oldukça güçleşir. Özellikle, slaytlar, çeşitli ülkeler ile tarihi ve turistik kentlerin, yapıtların tanıtımını konu edinen sosyal bilgiler öğretiminde etkili olarak kullanılabilir (Sözer, 1998; 132).

3.3.6. Radyo ve Kasetçalar

Radyodan, TV-Video gibi göze ve kulağa hitap eden araçların bulunmadığı ortamda istifade edilebilir. Radyo sadece işitme duyusunu etkilediği için soyut yaşantılar sağlar. Radyodan eğitsel amaçla da yararlanılmaktadır. Özellikle, ilköğretim ve ortaöğretimde kullanılan programları desteklemek amacıyla radyo programları hazırlanmaktadır. Bu programlar, öğrencilerin dinleme ve anlama becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca, radyo öğrencilerin ilgi, merakları ve hayal güçlerinin geliştirmesinde de etkili olmaktadır (Öztürk, 2007; 298).

Kasetçalar ya da teyp, öğretimde, işitsel özelliği olan ve bu yüzden yalnızca kulağa seslenen bir öğrenme-öğretme aracıdır. Her ortama taşınabilen bu araçların kullanımı kolaydır. Belli konuların öğretimiyle ilgili olarak önceden hazırlanan ses bantları bu araçlar yoluyla yeri ve zamanı geldikçe etkili olarak kullanılabilir.

Kasetçalar, yakın çevrede ve okullarda kolayca bulunabilecek araçlardır. Sosyal Bilgiler dersinde, güncel olaylar ile belirli gün ve haftalar konusunda radyodan kasetçalara kaydedilen çeşitli programlara gerek duyduğunda, derslikte öğrencilere dinletilerek bir tartışma ortamı yaratılabilir. Sesleri saklaması; çok amaçlı kullanıma, bağımsız öğrenmelere ve dönütlere olanak sağlaması, kasetçaların, öğretme-öğrenme sürecinde yararlı bir araç olarak kullanılmasını olanaklı kılmaktadır (Sözer, 1998; 133).

3.3.7. Televizyon ve Video

Televizyon, bir olguya ilişkin görüntü ve seslerin elektromanyetik dalgalarla iletilmesi sonucunda, bunların iki boyutlu, sesli, siyah-beyaz ya da renkli olarak izlenmesine olanak sağlayan bir araçtır. Olgu ve olayları görüntü ve sesleriyle birlikte, hareketli olarak izleyicilere sunma olanağı yaratan, görsel-işitsel araç olarak eğitimde önemli işlevleri gerçekleştirmektedir. Örneğin, radyo gibi, güncel olaylar ile belirli gün ve haftalara ilişkin anma ya da kutlama programlarının derslik ortamına getirilerek bunların öğrenciler tarafından dinlenmesine ve tartışılmasına yardımcı olmaktadır. Televizyonun radyodan üstünlüğü hem göze, hem de kulağa hitap etmesidir (Sözer, 1998; 133).

Televizyonun eğitsel bakımdan sağladığı yararlar şöyle sıralanabilir:

- Örgün ve yaygın eğitimde öğrenim gören öğrencilere eğitim açısından destek sağlar.
- Eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde yer ve kaynak tasarrufu sağlar.
- Sınıfa getirilemeyen nesne, olay ve olguları meydana geldiği an olduğu gibi gösterir ve duyurur.
- Televizyon diğer öğretim araçlarına göre daha açıklayıcıdır.
- Televizyon hem göze, hem de kulağa hitap ettiği için öğrencilerde etkili öğrenme sağlar.
- Eğitimin kalitesini artırır.
- Eğitim sistemi dışında kalan fertlerinde eğitilmesine olanak sağlar.

Video, daha önceden kaydedilmiş ses ve görüntüleri istenildiği anda seyredilme imkanı verdiği için daha kullanışlıdır. Video, görüntülerin tekrardan kullanılmasını sağlayarak öğrenmeyi zamana ve mekâna bağımlı bir etkinlik olmaktan çıkarmaktadır. Videolar, gerek büyük gerek küçük grupların öğretiminde etkili olarak kullanılmaktadır. Sosyal Bilgiler dersindeki birçok konunun öğretiminde videodan çok yönlü olarak yararlanılabilir.

Videonun etkili bir öğretim aracı olarak kullanılabilmesi için şu ilkelere dikkat etmek gerekir (Köstüklü, 2001; 124):

- Video kullanımına geçmeden önce hedefler açık seçik belirlenmelidir. Seçilen programın ders konusunun problemlerini çözücü ve açıklayıcı olup olmadığına karar verilmelidir.
- Video programı hedefe, ders konusuna, öğrenci seviyesine ve ilgilerine uygun olmalıdır.
- Video programı konunun işlenişinin en uygun yerinde gösterilmelidir.
- Gösterimin bir ders saatinin tümünde mi, yoksa 15-20 dakikalık bir süresinde mi yapılacağı belirlenmelidir.

- Gösterimle ilgili soruların öğrencilere önceden verilip verilemeyeceğine ve sorularla ilgili tartışma yapılıp yapılamayacağına önceden karar verilmelidir.
- Öğretmenin göstereceği programı önceden seyretmesi ve gereken notları alması faydalı olacaktır.

Sosyal Bilgiler dersinde, gerek televizyon gerekse videodan öğrenciyi güdülemek ve öğretimi zenginleştirmek amacıyla etkili bir biçimde yararlanılabilir. Sosyal Bililerde yer alan tarih, coğrafya ile ilgili konular, birtakım bilgi verici programlar, çeşitli belgeseller, eğitici filmler ve kimi haberler yeri ve zamanı gelince öğrencilere izlettirilebilir (Öztürk, 2007; 299). Öğrenciler, televizyon aracılığı ile, kolayca gidip göremeyecekleri birçok yeri görme; insanları, canlı ya da cansız çeşitli varlıkları doğal ortamlarında görüp tanıma olanağı bulurlar (Sözer, 1998; 133).

3.3.8. CD (Kompakt Disk)

Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili olarak CD halinde hazırlanan pek çok yazılım programı günümüzde, yapılandırmacı ilkelerin kullanımını destekler niteliktedir. Bu programlar, öğrencilerin sorun çözme ve benzetim gibi etkinliklere katılmasını sağlamakta; kendi bilgilerini yapılandırmalarını ve kendi araştırmalarını oluşturmalarını teşvik etmektedir. Sosyal Bilgiler dersi için kullanılan CD’ler, tekrar, uygulama ve özel ders özelliği gösterecek biçimde hazırlanır. Ancak, bilgisayarlar ve bilgisayar programlarının kullanımıyla birlikte CD’lerin görsel çekiciliği artmıştır. CD’ler duyu organların hepsine hitap etmesi bakımından öğrenciler için yararlıdır. Ancak, sosyal etkileşimi kısıtlayacak ölçüde aşırı kullanmaktan kaçınılmalıdır.

3.3.9. Bilgisayar

Bilgisayarların hayatın her alanına girmeye başladığı günümüzde, eğitim öğretim aracı olarak gerekliliği, kitapların gerekliliği kadar tartışma götürmeyen bir gerçektir. “Çağın aracı” olarak nitelendirilen bilgisayar, bilgi işleme, depolama ve istenildiği zaman sunma gibi üç önemli özelliği ile eğitimde önemli bir kullanım alanına sahiptir.

Eğitim alanında bilgisayar kullanımı üç bölümde incelenir (Köstüklü, 2001; 127):

1. Bilgisayar denetimli öğrenme: herhangi bir konuda öğrenme süreçlerinin bilgisayarca yönetilmesidir. Her öğrencinin öğretimin amaçladığı davranışları kazanıncaya kadar ne yapması gerektiğini gösterir ve yaptıklarını kayıt altına tutar.
2. Bilgisayara dayalı öğrenme: Herhangi bir konuda diğer öğretim donanımlarından bağımsız , tek başına yeterli bir öğretici kaynak olarak bilgisayar kullanımıdır.
3. Bilgisayar destekli öğrenme: Öğretim sürecine bilgisayarın seçenek olarak değil, sistemi tamamlayıcı, sistemi güçlendirici ve yardımcı bir araç olarak girmesidir.

Sosyal Bilgiler dersinde bilgisayardan öğretim aracı olarak çeşitli biçimlerde yararlanılmaktadır (Öztürk, 2007; 301):

Ders sunu aracı olarak bilgisayardan yararlanma: Öğretim programı kapsamında yer alan konuların tamamen ya da kısmen öğrencilere sunulmasını gerektirir. Burada bilgisayar, geleneksel olarak öğretmenin işlevini gerçekleştirir.

Alıştırma ve tekrar amacıyla bilgisayarlardan yararlanma: Değişik yöntem ve tekniklerle öğrenilmiş olan konuların bilgisayar kullanılarak pekiştirilmesi temeline dayanır. Bu uygulama sırasında öğrenciler, işlenen konuyla ilgili çeşitli problemlerin çözümlerini, alıştırma ve tekrarları bilgisayar kullanarak gerçekleştirirler.

Özel öğretmen olarak bilgisayarlardan yararlanma: Bilgisayar, öğrenciye özel ders veren bir öğretmenin işlevini yerine getirir. Bilgisayarın bu tür kullanımı, öğrenciyle ilgili ayrıntılı bilgilerin bilgisayara yüklenmesini gerektirir. Öğrenci ile bilgisayar arasındaki etkileşim, öğrencinin durumuna göre yön değiştirir.

Benzetim etkinlikleri sunu aracı olarak bilgisayarlardan yararlanma: Üstünde inceleme yapılarak öğrenilmesi gereken olay, olgu ve varlıkların benzetiminin bilgisayar kullanılarak gerçekleştirilmesi temeline dayanır. Bu uygulama ile öğrenciler, olası yanlışlarını kolayca görüp, kendilerine ve başkalarına zarar vermeden ve gereksiz malzeme kullanımına yol açmadan olayın oluşumunu izleyebilirler.

Öğretici oyunlar için bilgisayarlardan yararlanma: Öğrencileri güdülemek ve belli etkinliklere yönleltmek için başvurulur. Bu programlarla oyun sürecindeki öğrencilerin üst düzeydeki zihinsel yetenekleri ve yaratıcılıklarının geliştirilmesi amaçlanır.

Bilgisayar yoluyla sunulan öğrenme etkinlikleri öğrencilerin öğretme-öğrenme süreciyle doğrudan ilgilenmesine yardımcı olur. Öğrencilere zevk ve heyecan verici etkileşimli bir öğrenme ortamı sağlar. Bu noktada bilgisayar ve bilgisayar kullanımı öğretmenler kadar öğrenciler için de etkilidir. Bilgisayar öğrencilerin bilgilerini toplayıp düzenlemelerine, kendi sunumlarını hazırlamalarına, tartışma gruplarına katılmalarına, elektronik yazışma gibi etkinliklere katılmalarına ve kendi öğrenmelerini kontrol etmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, öğretmeni de etkili bir öğretme- öğrenme süreci düzenleme bakımından destekler.

3.3.10. İnternet

İnternet birbirine bağlı bilgisayarlardan oluşan dünya çapındaki bilgisayar ağıdır. İnternet yoluyla uzak mesafedeki bireylerle haberleşilebilir, dünyanın herhangi bir noktasındaki kütüphanelere ulaşılabilir, farklı ülke ve şehirlerdeki bilimsel makale ve raporlar incelenebilir.

Günümüzde, çok sayıda okul, internete erişim olanağı bulmakta; dolayısıyla sosyal bilgiler öğretiminde kullanılacak kaynak sayısı da katlanarak artmaktadır. Bilgisayar destekli teknolojilerle birlikte internet, bireylerin kullanabileceğinden çok daha fazla kaynak sağlamaya başlamıştır. Sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin ders kitaplarına, haritalara ve yıllıklara bağlı kalma zorunluluğu internetle çok uzun sürmeyecektir. Bilgisayar tabanlı yıllıklar ve atlaslar yaşamı daha kolay kılarken, ne yazık ki, pek çok öğretmen ders kitapları ve haritalara bağımlı kalmaya devam etmektedir. Sosyal bilgiler öğretiminde internetten etkili bir biçimde yararlanılabilmesi, öğretmenin öğrencilere internet kaynaklarına nasıl ulaşacakları, bu kaynaklardaki bilgileri nasıl kullanacakları ve yorumlayacakları konusunda rehberlik etmesini gerekli kılmaktadır.

Öğretme- öğrenme süreçleri bakımından İnternet'in eğitsel yararları şöyle sıralanabilir (Öztürk, 2007; 302):

- İnternet ile birçok öğrenme materyali sınıfa getirilerek öğrenme ortamı zenginleştirilebilmektedir.
- Dünyanın her köşesindeki bilgiye ulaşma olanağı, öğrenmeyi kitapların sınırlılıklarından kurtarmaktadır.
- İnternet eğitimcilere yeni öğretim ortamları sağlamaktadır.
- İnternet, okul ve okul dışı öğeleri (veliler, diğer okullar vb.) birbirine yaklaştırmaktadır.
- İnternet projeleri ile ulusal ve uluslar arası birçok okulla işbirliği yapılabilmektedir.

3.3.11. Ders Kitapları

Okullarda eğitimin sürdürülmesinde çeşitli öğretim araçları kullanılmaktadır. Günümüzde elektronik teknolojinin gelişmesi ile bilgisayar, video, televizyon slayt gibi teknolojik eğitim araçları, eğitimin etkin malzemeleri olarak kullanılabilir. Ancak bu teknolojik gelişmeler, ülkemizdeki bütün okullarımıza yaygın olarak girmediğinden kitap temel öğretim aracı olarak hala birinci derecede önemlidir. Ders kitabı, eğitim açısından; kullanma kolaylığı olan, her öğrencinin ulaşabildiği, bilgilerin dolaysız olarak verildiği, sürekli kullanılabilen, her an başvurulabilen, sözel öğretimin boşluklarını doldurabilen bir araçtır. Dünyanın değişik ülkelerinde yapılan araştırmalardan, ders kitaplarının dünya genelinde, hala okullarda kullanılan başlıca materyallerden biri olarak görüldüğü sonucu çıkmıştır (Kılıç ve Seven, 2002; 26).

Ders kitapları, en temel öğrenme kaynaklarıdır. Ders kitaplarının öğretme- öğrenme sürecinde yer verilmesinin nedenleri; programa uygun olarak hazırlanmış olmaları, öğretim aracı olarak işe koşulması ve rahatlığıdır.

Ders kitabı kullanmanın olumlu yanları şunlardır:

- Öğretim programının kazandırılması için birçok etkinliği bir bütün olarak görmesini sağlar.
- Öğretmenin başka bir materyal geliştirip hazırlanmasına rehberlik eder. Öğrencinin yapacağı etkinliklerde, öğretmenin elinde hazır bir materyalin olması ufku açabilir.

- Öğretmene hazır ölçme soruları ve değerlendirme örnekleri verir. Bu öğretmenin yenilerini hazırlamasını kolaylaştırabileceği gibi, zaman kaybını engeller.
- Konuların eksik anlatılmasını engeller. Öğretmen bazen ders işlerken kimi noktaları gözden kaçırabilir. Elinde ders kitabının olması bu eksikleri fark etmesini sağlayabilir.
- Öğrenciler için konu bütünlüğünü yakalamada, konular arasında bağ kurmada yardımcı olur.
- Öğrencinin elinde ders kitabı olması, bireysel ayrılıkların meydana getirdiği öğrenme eksikliklerini gidermede işe yarar.
- Öğrenci merkezli olarak hazırlanan ders kitapları, onların ilgi ve yeteneklerine uygun olarak hazırlandığında, öğrenme isteğine ve kişilik gelişimine daha olumlu katkı sağlar.
- Öğrencilere verilen ev çalışmaları ve etkinlikleri yapmada ders kitapları kaynaklık eder.

3.3.12. Güncel Olaylar ve Güncel Sorunlar

Sosyal Bilgiler dersinde, öğrencilerin çevrelerinde gerçekleşen olayları anlamalarını sağlamada” güncel olaylar” ve “güncel sorunlar” yer verilir. Güncel olaylar, bireyin yakın çevresinde gelişen, birey ve toplum için önemli ve yeni olaylardır. Sosyal bilgiler dersinde yakından uzağa doğru aile, okul, toplum, bölge, ülke ve dünya konuları işlendiğinden öğrencilerin sürekli olarak güncel konuları izlemesi, bu konularla ilgilenmesi ve Sosyal Bilgiler dersiyle güncel olaylar arasında bağ kurması büyük önem taşımaktadır. Güncel sorunlar, güncel olaylar içindeki olguların parça parça yansımasıdır. Güncel sorunlar konusunda, devam eden sorunlar ve kaygılarla ilgili olaylar incelenebilir. Güncel olaylar ve güncel sorunları işlemenin temel amacı, öğrencilerin dünyada olup biten olaylara karşı duyarlık geliştirmelerini sağlamaktır.

Güncel olaylar ve güncel sorunların öğretiminde kullanılmasının yararları şunlardır (Öztürk, 2007; 303):

- Öğrenme ortamını ilgi çekici hale getirir.
- Konuyu örneklendirerek öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırır.

- Öğrencilere sosyal etkinliklere katılma olanağı sağlar.
- Anlamlı konular için kaynak oluşturur.
- Öğrencilerin, gerçekler ile kendi görüşleri arasındaki farkı ayırt etmelerine olanak sağlar.
- Öğrencilerin bir vatandaş olarak yaşadığı dünyayı daha iyi anlamalarına olanak sağlar.

3.3.13. Kaynak Kişiler

Bir toplumu oluşturan o toplumda yaşayan kişilerdir. Sosyal Bilgiler dersinde toplumda yaşayan pek çok kişiden kaynak olarak yararlanılabilir. Çeşitli meslek sahipleri (işçi, memur, doktor, ressam, muhtar, kaymakam vb.) yerleşim biriminin en deneyimli kişileri ve konu alanı uzmanları kaynak kişi olarak kullanılabilir. Kaynak kişilerden yararlanmak amacıyla kişiler ziyaret edilebileceği gibi sınıfa da davet edilebilir. Bu kişiler, öğrencilere mesleklerini tanıtabilirler, bulundukları yerin tarihi ile ilgili ilginç anılarını anlatabilirler ya da çalıştıkları kurumu tanıtabilirler. Kaynak kişiden yararlanmak amacıyla öğretmenin kişiyle ve öğrencilerle önceden hazırlık yapması gerekmektedir.

3.4. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE ARAÇ-GEREÇLERİN SEÇİMİ VE KULLANILMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

İlköğretim çağındaki çocuklar daha çok somut yaşantıya gereksinim duyarlar. Bu tür ortamların oluşturulmasında, araç-gereç kullanımı öğretmene yardımcı olur. Ancak, öğretim araç-gereçlerinin seçimi ve kullanımı dikkatli olmayı gerektirir. Öğretim araç-gereçlerinin, kullanımı kolay olmalıdır. Öğrenciyi en kısa sürede bilgiye ulaştırıcı nitelikte olması gerekir. Bir başka deyişle, araç-gereçlerde kullanılan nesneler uyumlu ve bütünlük içinde olmalıdır. Yani, kullanılan yazı açık, net ve kolay algılanabilir olmalı; renkler uyumlu olmalı ve kesinlikle abartı olmamalıdır. Resim, çizim, yazı ve renk vb. öğeler öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olmalıdır.

Öğretme-öğrenme sürecinde kullanılacak araç-gereçler gelişigüzel seçilip kullanılmamalıdır. Öğretim araç-gereçlerinin seçiminde kimi etmenler göz önünde bulundurulur. Bu etmenler şöyle sıralanabilir:

Öğrencilerin Özellikleri: Eğitim ortamlarında kullanılan araç-gereçlerin, öğrencilerin bilişsel, devinişsel ve duyuşsal gelişim düzeyleri ile hazırbulunuşluk durumlarına uygun olmalıdır. Örneğin Sosyal Bilgiler dersinde, özellikle ilköğretim birinci basamaktaki öğrenciler için, kullanılacak araç-gereçleri seçerken, onların yaparak-yaşayarak öğrenmelerine olanak sağlayacak küre, harita, güncel olaylar gibi araç-gereçler tercih edilmelidir.

Konunun Özellikleri: Her konunun öğretiminde tek bir araç-gereçten söz edilmesi doğru değildir. Bu nedenle, konunun özelliklerine uygun araç-gereçleri seçip kullanmak en etkili yoldur. Örneğin, yaşadığımız çevrenin tarihi ile ilgili bilgi edinmek için bir kaynak kişiyi sınıfa çağırmak ne kadar anlamlı ve etkili bir yol ise, herhangi bir güncel olay ya da güncel soruna ilişkin olarak da İnternet’i kullanmak o kadar anlamlı ve etkili bir yoldur.

Öğretimin Amaçları: Öğrenme- öğretim sürecinde kullanılacak araç-gereçler amaçlarla uyumlu olmalıdır. Örneğin, öğrencilerini kültürel miras konusunda bilgilendirmek isteyen bir öğretmen, onları bir müze gezisine götürebilir.

Öğrenci Sayısı: Sınıftaki Öğrenci sayısı da öğretim araç-gereçlerin seçiminde önemli rol oynamaktadır. Öğrenci sayısının az olduğu sınıflarda hemen hemen tüm araç-gereçleri kullanmak mümkündür. Ancak, kalabalık sınıflarda televizyon, radyo gibi araçlar etkili bir biçimde kullanılmayabilir. Genelde, bu tür ortamlarda resim, yazı gibi öğeleri perdeye ya da duvara yansıtan tepegöz, slayt projektörü ve data show gibi araçlar kullanılabilir.

Fiziksel Koşullar: Öğretim araç-gereçlerinin kullanılması için derslikteki fiziksel koşullarında önemli rol oynadığı görülmektedir. Örneğin, öğrencilerin araştırma yapabilmeleri için derslikte yeterince bilgisayar, İnternet kurulumu ve öğrencilerin öğretmen ve arkadaşları ile etkileşimde bulunabilecekleri uygun bir sınıf düzeni olmalıdır.

Öğretmenin Özellikleri: Araç-gereçlerin eğitim kurumlarında bulunması, onların öğretim süresince öğretmenler tarafından mutlaka kullanılması anlamına gelmemektedir. Çünkü, öğretmenler çeşitli nedenlerle araç-gereç kullanmamaktadırlar. Öğretmenlerin büyük bölümü, araç-gereç kullanımı bakımından kendilerini yeterli görmedikleri için öğretme-öğrenme sürecinde araç-gereçlerden faydalanmamaktadırlar. Bu nedenle, öğretim araç-gereçlerinin kullanımına ilişkin bilgi, beceri ve deneyimler, öğretmen adaylarına hizmet öncesi eğitim sırasında ve görev başında bulunan öğretmenlere de hizmet içi eğitim yoluyla verilmelidir (Öztürk, 2007; 308).

BÖLÜM IV

YAPILANDIRMACI ÖĞRENME KURAMI VE YENİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Araştırmanın bu bölümünde, Yeni (2005) Sosyal Bilgiler Öğretim Programının temel aldığı “Yapılandırıcı Öğrenme Kuramı” ile programın vizyonu, yapısı ve temel öğeleri konusunda kısa açıklamalara yer verilmesi programı anlamak açısından yarar sağlayacaktır.

2004-2005 öğretim yılı, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında yaptığı köklü değişikliğin pilot uygulaması ile başlamıştır. 2005-2006 öğretim yılında tüm ülkede uygulanmaya konan yeni öğretim programları yapılandırıcı (constructivist) olarak ifade edilen bir yaklaşımı da ön plana çıkarmıştır. Bu bölümde öncelikle yeni programın geliştirilmesinde esas alınan yapılandırıcı öğrenme yaklaşıma göz atmakta fayda vardır.

4.1. YAPILANDIRMACILIK NEDİR?

Yapılandırıcılık, İngilizce “constructivism” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır (Demirel, 2001; 133). Ayrıca İngilizce “structuralism”, Fransızca “structuralisme”, Almanca “strukturalismus” terimlerinin Türkçe karşılığı olarak da “yapısalcılık” sözcüğü kullanılmaktadır (Oğuzkan, 1993; 158). Yine “oluşturmacılık”, “kurmacılık”, “bütünleştiricilik”, “yapılandırıcı öğrenme”, “yapısalcı öğrenme”, “oluşumcu yaklaşım” gibi kelime ve kavramlarla “yapılandırıcılık” ifade edilmektedir. Bu terim, bilginin bireyler tarafından yapılandırılmasını anlatır. Yani bireyler bilgiyi aynen almaz, kendi bilgilerini yeniden oluştururlar. Kendilerinde var olan bilgiyle beraber yeni bilgiyi, yine kendi öznel durumlarına uyarlayarak öğrenirler (Özden, 2003; 54-55).

Bilim adamları öğrenmenin ne olduğu ve nasıl oluştuğunu araştırarak çeşitli öğrenme kuramları geliştirmişlerdir. Bu öğrenme kuramlarında biri de 1800 ve 1900'lü yıllardaki Kant felsefesine ve İtalyan filozofu Giambattista Vico'nun düşüncesine dayandırılmaktadır. 20. yy'ın başlarında ise William James, John Dewey, F. C. Barlet, Jean Piaget ve L.S. Vygotsky gibi isimlerin öncülüğünü oluşturduğu yapılandırmacılık kuramı bir şekil kazanmaya başlamıştır. (Gürol ve Tezci, 2002).

Bilginin doğası ve öğrenme, yapılandırmacılığın temel dayanağı olmuştur. Yapılandırmacılık, öğretimle ilgili bir kuram değil, bilgi ve öğrenme ile ilgili bir kuramdır. Bu kuram bilgiyi temelden kurmaya dayanır. Öğrenenlerin bilgiyi nasıl öğrendiklerine ilişkin bir kuram olarak gelişmeye başlayan yapılandırmacılık zamanla öğrenenlerin bilgiyi nasıl yapılandırdıklarına ilişkin bir yaklaşım halini almıştır (Demirel, 2000; 233).

4.2. ÖĞRETİM YAKLAŞIMI OLARAK YAPILANDIRMACILIK

Geleneksel öğretim yöntemlerinde öğretmen kalıplaşmış bilgiyi öğrenciye verir. Öğrenci ise neden, niçin, nasıl olduğunu sorgulamayan pasif bir alıcı konumundadır. Bireysel farklılıklar, yetenekler, zekası, öğrenme hızı gibi kişisel özellikler dikkate alınmamaktadır (Erdoğan, 2000; 5). Geleneksel öğretim yaklaşımına göre öğrenme bireyin çevresindeki uyarıcılara tepki vermesi ile gerçekleşmektedir (Saban, 2000; 120).

Yapılandırmacılık yaklaşımının öğrenmeyi nasıl ele aldığı hatırlanırsa, bilginin bireye hazır olarak aktarılamayacağını savunduğu söylenebilir. Bireyin bilgiyi üretmesi için öğrenme süreci içinde aktif olması gerekir. Bir dizi deneyimler ve bir takım zihinsel faaliyetleri gerçekleştirmesi ve bilgiyi özümlemesi gerekmektedir. Bu süreç içinde öğretmen de bireye bilgiyi inşa etmesi için gerekli ortamı hazırlamalı, deneme, keşfetme fırsatları vermeli, yönlendirici bir rol üstlenmelidir (Akpınar, 1999; 32).

Geleneksel eğitim yaklaşımında amaç; yapılan plan, belirlenen hedefler yani bir müfredata bağımlı olarak öğretmen merkezli anlayış içinde kalıplaşmış bilgiyi vermektir. Bu yaklaşımda öğrenci dış uyarıcıların pasif bir alıcısı olarak görülmektedir.

Yapılandırmacı yaklaşımda, geleneksel anlayışın aksine öğrencilerin kişisel özellikleri, zeka ve bireysel farklılıkları dikkate alınmaktadır. Bu yaklaşımla öğretmen ve öğrenci rolleri değişmiştir. Öğretmen sadece bilgiyi aktaran birinci kaynak olmaktan çıkmış, öğrenciyi bilgiye yönlendiren bir kişi rolünü üstlenmiştir. Öğrenciler ise bilgiyi

hazır olarak almayı bekleyen birer birey olmaktan çıkıp, bilgiyi kendisi edinen ve kendine göre yeni bir şekil kazandırmaya çalışan bireyler haline gelmiştir. Bu öğretim yaklaşımının temel edindiği felsefelerden birisi öğrenme işleminde öğrencinin sorumluluk üstlenmesidir. Yapılandırmacı öğrenme, öğretmenden çok öğrenci üzerinde odaklanır. Öğrenci obje ve olaylarla interaktif bir iletişim içine girer ve bu obje ve olayların özelliklerine yönelik bir anlama kabiliyeti edinir. Bu şekilde öğrenci kendi kavramlarını ve problem çözümlerini inşa eder. Öğrencinin özerkliği kabul edilir ve bu yönde teşvik edilir. Yapılandırmacı öğrenmede öğrenci, kendi çözüm yollarını icat etmeye ve kendi hipotez ve düşüncelerini denemeye teşvik edilir. Yeni bilgileri daha önceki bilgileri üzerine inşa etmesine imkan tanınır (Kabaca, 2002; 7-8).

Yapılandırmacı öğretimde temele alınanlar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. Bilgiyi araştırma yorumlama ve analiz etme.
2. Bilgiyi ve düşündürme sürecini geliştirme.
3. Geçmişteki yaşantılarla yeni yaşantıları bütünleştirme.

Yapılandırmacı yaklaşımda, bir soruna yaklaşırken tek yönlü değil çok yönlü bakış açıları mevcuttur. Bir sorunun birden çok cevabı olabilir. İnsanlar kendi anlayışlarını etkin bir şekilde oluştururlar. Bireyler gerçek deneyimleri sonucunda eski bilginin üzerine yeni bilgi ve anlayışlar oluşturarak öğrenirler. Öğrenme, yeni bilginin var olan bilgilere dayandırılması ile yeni fikir ve kavramların oluşturulduğu bir süreçtir (Uysal, 2007; 47).

Yapılandırmacı öğretimde amaç, öğrenciyi önceden belirlenmiş belli bir hedef yada davranışlara ulaştırmak değil, öğrencinin bilgiyi zihninde anlamlandırıp, öğrenme fırsatları sağlamaktır.

4.3. YAPILNDIRMACI YAKLAŞIMDA EĞİTİMİN DÜZENLENMESİ

Geleneksel sınıflarda öğrenme, öğrenenlerin yeni sunulan bilgiyi tekrarlamaları üzerine kuruludur. Yapılandırıcı yaklaşım ise öğrenmeyi, yeni bilginin öğrenen tarafından içselleştirilmesi, tekrar şekillendirilmesi olarak değerlendirir.

Eğitim programı önemli kavramları vurgular, ilerleme bütünden parçaya doğrudur. Öğrencilerin soruları üzerinde durma ve öğretimi bunlara göre yönlendirme önemlidir. Eğitim programındaki etkinlikler büyük ölçüde birincil bilgi kaynaklarına ve öğrenci

materyallerine dayalıdır. Öğretmenler genellikle etkileşimli biçimde davranırlar ve öğrencilerin kişisel bir anlayış geliştirmeleri için çaba harcarlar. Öğrenciler genellikle gruplar haline çalışırlar. Öğrenciler, gerçek dünyaya ilişkin kuram oluşturabilen düşünürler olarak görülür. Sınıfta öğrenenin, öğrenilen konu ile ilişkilendirebileceği gerçek sorunlar yaratmak önemlidir. Bu sorunlar, genel kavramlar merkezinden yapılandırılır ve öğrenenlerin kendi bilgilerini oluşturabilecekleri sonuçlar çıkarırlar. Öğrenmenin değerlendirilmesi, öğretme işi ile iç içedir ve öğretmenin öğrenci çalışmalarının sonuçlarını gözlemlemesine dayanır (Uysal, 2007; 50).

“Yapılandırmacı eğitim ortamında hedef, öğrenenin bilgiyi temelden kurmasıdır. Öğrenenler sınıfa yaşantılarıyla gelirler ve öğrenmeye etkin katılarak bilgiyi zihinsel olarak yapılandırır. Bu bağlamda öğrenenler kendi düşünce ve yorumlarını geliştirirler. Öğrenme aktarılan belirli bir bilgi kümesini almayı değil, öğrenenlerin etkili düşünme, usa vurma, sorun çözme ve öğrenme becerilerini kazanmasını içerir” (Alkan ve diğ., 1995; 57).

4.3.1. Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğrenme Yaşantıları

Program geliştirme sürecinde, yapılandırmacı tasarımcılar, öğretmeden çok öğrenme ortamlarını tasarlamaya odaklandıklarından, öğrenme yaşantılarının düzenlenmesine daha fazla önem verirler (Erdem, 2001; 37).

Yapılandırmacı yaklaşımda eğitim programında içerik olup olmamasından çok öğrenenin süreç içinde içerik ile etkileşimde bulunma ve onu anlamlandırabilmesi önemlidir. Öğrenenlerin ortak ilgilerinden ortak içerik belirlenir. Öğrenme yaşantıları konuların ya da alanların önceden belirlenmiş sekline göre değil, bireyin içinde bulunduğu bağlama göre düzenlenir (Erdem, 2001; 41).

Öğrenciye öğrenme ortamlarında kendi öğrenme biçimlerini belirleme, kendi tecrübeleri ile edindiği bilgiyi yapılandırma ve kullanma fırsatı verilmelidir. Bunun içinde gerekli zengin öğrenme yaşantıları oluşturulmalıdır. Öğrenmenin gerçekleşmesi için bilgi gereklidir. Öğrenci konu ile ilgili ön bilgilere sahip değil ise öğrenme gerçekleşemez. Öğrenmenin bir anda oluşması da beklenemez, öğrenme için belli bir zamana gereksinim vardır.

“Yapılandırmacı eğitim ortamları, bireylerin öğrenme ortamıyla daha fazla etkileşimde bulunmalarına, dolayısıyla zengin öğrenme yaşantıları geçirmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Böylece bireyler, daha önceki öğrendiklerini sınama, yanlışlarını düzeltme ve hatta önceki bilgilerinden vazgeçerek yerine yenilerini koyma fırsatı elde ederler”(Yaşar, 1998; 596).

Etkinlik, hedef davranışlara ulaşma amacıyla öğrenme öğretme sürecini zenginleştiren ve öğrenmelerin kalıcılığını artıran sınıf içi-dışı faaliyetlerdir. Öğrenciler, bilgiyi yapılandırmada her konuya, alana ya da öğrenciye göre düzenlenmiş olan farklı etkinliklerde yer alırlar(Şahan, 2000; 4).

Yapılandırmacılık yaklaşımında amaç, öğrenenlerin ne yapacaklarını önceden belirlemek değil, bireylere araçlar ve öğrenme materyalleri ile öğrenmeye kendi istekleri doğrultusunda yön vermeleri için fırsat vermektir (Erdem, 2001; 58).

4.3.2. Yapılandırmacı Eğitim Ortamlarında Öğretmen ve Öğrencinin Rolü

“Yapılandırmacı öğretmen; bireye uygun etkinlikler yaratma, öğrenenlerin hem birbirleri ile hem de kendisi ile ilişki kurmalarını cesaretlendirme, işbirliğini teşvik etme, öğrenenlerin fikir ve sorularını açıkça ifade edecekleri ortamları oluşturma gibi rolleri yerine getirmek durumundadır.” (Brooks ve Brooks, 1999; 21).

Öğretmen öğrencilerin bilgi alacağı kaynaklardan sadece birisi olduğunu ve temel unsurun öğrenci olduğunu kabul eder. Öğrenci inisiyatifini ve özerkliğini kabul ve teşvik ederek, gerektiğinde sınıfın kontrolünü bırakır. Öğrencilere kendi bilgilerini oluşturmaları için yardım ve rehberlik eder. Açık uçlu ve düşünmeye yönelten sorular sorarak, soru sormayı cesaretlendiren, düşünce üretici tartışmaları teşvik eder. Öğrenme süreci içinde ön bilgileri hatırlama, sınama ve inşa etme amaçlı stratejiler ve etkinlikler planlar. Öğrencilerin anladıklarını rahatça iletebilecekleri demokratik bir öğrenme ortamı sağlar. Öğretmen otorite değil sınıf içinde gözlemcidir. Yapılandırmacılıkta sınıf yönetimi emir verme ya da zor kullanma ile yapılmaz. Denetim dolaylı, duygusal ve zihinseldir (Uysal, 2007; 54).

“Yapılandırmacı öğrenme ortamında öğrenmenin kontrolü bireydedir. Öğrenmeye öğretmeniyle birlikte yön verir. Öğrenenlerin önceki yaşantıları, öğrenme stilleri, bakış açıları ve hazır bulunuşluk düzeyleri öğrenmelerine yön veren etmenlerdendir. Öğrenen

kendi kararlarını kendi alır ”(Brooks ve Brooks, 1993;10). Birey, zihinsel özerkliğini kullanarak öğrenme sürecinde etkili rol almak için eleştirel ve yapıcı sorular sorar, diğer öğrenenlerle ve öğretmenle iletişim kurar, fikirleri tartışır. Öğrenen, öğrenme ortamlarındaki öğretici sorularıyla diğer bireylerin gelişimine de katkıda bulunur.

Mücadeleci, meraklı, girişimci ve sabırlı olmak, yapılandırmacı yaklaşımda öğrencide bulunması gereken kişisel özelliklerdir. Öğrenciler bilgiyi araştırıp keşfederek, oluşturarak, yorumlayarak ve çevre ile etkileşim kurarak yapılandırır. Böylece, içerik ve süreci aynı zamanda öğrenirler. Yapılandırıcı öğrenme ortamlarında sorumluluğunu yerine getiren bireylerin girişimci olma, kendini ifade etme, iletişim kurma, eleştirel gözle bakma, plan yapma, öğrendiklerini yaşamda kullanma gibi özelliklere sahip olması beklenir. Yapılandırmacı değerlendirmede ürün değil süreç değerlendirilir. Proje ve performans değerlendirme teknikleri kullanılır. Yapılandırmacı değerlendirme, öğrenenleri birbirleri ile karşılaştırmak yerine onlara öğrenmelerini paylaşımları ve daha fazla öğrenmeleri için fırsat verir (Uysal, 2007; 55).

Şimdi ise yeni (2005) Sosyal Bilgiler Öğretim Programını inceleyelim.

4.4. YENİ (2005) SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programının açıklamasına geçmeden önce “Niçin Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına gerek duyuldu?” sorusuna cevap bulalım.

- Bilimsel ve teknolojik gelişmeler karşısında eski program ve ders kitaplarının yetersizliğinin anlaşılması,
- Eğitim bilimlerinde öğrenme-öğretme anlayışında meydana gelen gelişmelerin eğitim öğretim sistemine aktarılma istenmesi,
- Eğitimde kaliteyi ve eşitliği artırma ihtiyacı, bunun için programdan başlanarak yeni uygulamalar arayışı,
- Ekonomiye ve demokrasiye duyarlı bir eğitim zorunluluğu,

- Artık yeni dünya anlayışında ekonominin çok büyük bir öneme sahip olduğu, bu yüzden yetişecek genç nesillerin hem ekonomiye hem de mutlaka iyi öğrenilmesi ve anlaşılması gereken demokrasiye duyarlı olmalarının sağlanması,
- Bireysel ve ulusal değerlerin küresel değerler içinde geliştirilmesi ihtiyacı, değişen dünya değerleri içerisinde birey ve ulus olarak yerinin tespiti ve geliştirilmesi için öğretim programlarında buna uygun ortam oluşturmak,
- Sekiz yıllık temel eğitim için program bütünlüğünün sağlanması zorunluluğu, ilköğretim de sekiz yıllık zorunlu temel eğitim anlayışının kabul edilmesine rağmen programda gereken bütünlüğü sağlayacak değişimin yapılmamış olması,
- Yatay eksen de dersler arası ve dikey eksen de her dersin kendi içinde kavramsal bütünlük sağlanması zorunluluğu ve bu bütünlüğün yeni bir programla ancak sağlanabilecek olması vb. şeklinde sıralanabilir.

Netice olarak, tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerelleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk hâline gelmiştir (Tümsek, 2006; 20-21).

Hazırlanmış olan program, dünyada yaşanan tüm bu değişimler ve gelişmelerle birlikte, Avrupa Birliği normlarını ve eğitim anlayışını, mevcut programların değerlendirmelerine ilişkin sonuçları ve ihtiyaç analizlerini dikkate almaktadır (MEB, 2005a; 50).

4.5. PROGRAMIN VİZYONU

Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda ifade edildiği gibi yeni programın vizyonu; “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve

düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.” olarak belirtmiştir (MEB, 2005a; 50).

İfadelere dikkat edilirse, yeni programda bu ifadeler etkinliklerle, doğrudan verilecek beceri ve değerlere yapılan vurgu ile kazanılabilecek ve geliştirilebilecek bir ortama kavuşmaktadır.

4.6. PROGRAMIN TEMEL YAKLAŞIMI

Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının temel yaklaşımı, bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli beceri, kavram ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir.

Çağımızda üstünlük bilgiyi üreten ve kullananlarıdır. Bilginin kullanılmasında, kazanılmasında ve donanımlı insan gücünün yetiştirilmesinde de en önemli görev eğitim sistemimize düşmektedir. Millî Eğitim Şûrası ve benzeri platformlarda sıklıkla, öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu dile getirilmektedir. Tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak, öğretim programlarında yeni yaklaşımlar dikkat çeker duruma gelmiştir. Bu nedenle program, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin varolan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2005a; 50-51).

Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programına baktığımızda, öğrencinin merkeze alındığı, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme ve girişimcilik becerilerinin kazandırılmasının ön plana çıktığı, öğrencinin öğrenme

sürecinde etkin katılım sağladığı ve kendi tecrübeleri ile edindiği bilgileri var olan önceki bilgilerle yapılandığı “yapılandırmacı yaklaşım” a uygun bir anlayışla planlandığı görülmektedir.

Bu anlayış doğrultusunda yeni (2005) Sosyal Bilgiler Programı;

1. Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alış-verişi yapmaya özendirir.
5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
6. Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar(MEB, 2005a; 51).

Genel olarak sıralanan bu işlevler istenilen öğrenci modelini çok iyi yansıtmakla beraber, uygulamaya dönüştürülmesinde bazı sıkıntıların olabileceği gözden kaçırılmıştır. Çünkü bu programın okullarda uygulayıcıları öğretmenlerdir. Dolayısıyla

öğretmenlerin iyi bir eğitim-öğretim sergileyebilmeleri de konuyla ilgili bilgilerine bağlıdır. Ayrıca ders programları her yönüyle değiştirilmiştir. Bu değişiklik yeni bir kuramla desteklenmiş olup, yapılan seminerlerde sadece değişen ders içerikleri ve ders programları açıklanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla öğretmenler “programın dayandığı yapılandırmacı yaklaşım hakkında yeterli bilgi edinememişlerdir. Bu yüzden öğretmenlerin, programın felsefesini ve özünü yeterince anlamaları zorlaşmıştır” (Aykaç ve Başar, 2005; 359).

4.7. PROGRAMIN YAPISI

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere her sınıf için 36 haftada toplam 108 saatlik bir süre öngörülerek hazırlanmıştır. Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer öğretimi, etkinlik, ilişkilendirme, ara disiplinler gibi çoğunluğu yeni bir terminolojiyi gündeme getirmektedir.

Yeni programda 4. sınıftan 7. sınıfa kadar öğrenme alanları değişik üniteler altında genişleyerek devam etmektedir. Örneğin 5. sınıftaki 1. ünite olan “Haklarımı Öğreniyorum”, 4. sınıftaki 1. ünite olan “ Kendimi Tanıyorum” ünitesinin bir devamı niteliğindedir. Bu yaklaşım 6. ve 7. sınıflar programında da sürdürülmektedir. Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programında üniteler ve ünitelerin içerdiği kavram, beceri ve değerlerin dağılımında yatay ve dikey ilişkiler gözetilmektedir. Yeni 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında ve 5. sınıfta sekiz ünite bulunmaktadır. Program kazanımları, örnek etkinlikler öğretmen kılavuzu ile desteklenmiştir. “Zaman, Süreklilik ve Değişim” adlı öğrenme alanı diğer ünitelerin içinde düşünülmüştür. Ünite isimleri öğrenme alanlarının kapsamına ve kazanımların içeriğine göre belirlenmektedir. Ünite şemaları, üç ana sütundan oluşmaktadır. Bunlar kazanımlar sütunu, etkinlik örnekleri sütunu ve açıklamalar sütunudur (Öztürk, 2007; 74).

4.7.1. Kazanımlar

Yeni sosyal bilgiler programındaki ünite şemasının sol tarafındaki sütun kazanımlar sütunudur. 4. sınıf için 46 kazanım, 5. sınıf için 47 kazanım, 6. sınıf için 43 kazanım ve 7. sınıf için 39 kazanım bulunmaktadır. Her ünite için kazanım sayıları ortalama 4 ile 8 arasında değişmektedir (Bkz. Ek-1).

Eski program çok sayıda hedef ve davranış ifadesi içermekteyken, yeni program az sayıda kazanım ifadelerini tercih etmektedir. Kazanım ise “öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlar” olarak tanımlanmaktadır(Öztürk, 2007; 75). Ayrıca Yeni programda kazanımların diğer derslerle ilişkilendirilmeye çalışıldığı da görülmektedir.

4.7.2. Beceriler

Yeni program, bilginin kazanılması yanında beceri öğretimine de ağırlık vermektedir. Beceri, “öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan, bir iş yapabilmek veya bir konuyu işleyebilmek için gereken yatkınlık” olarak tanımlanmaktadır. 1. sınıftan 8. sınıfa kadar öğrencilerde tüm derslerde geliştirilmesi gereken 9 ortak beceri benimsenmiştir. Bunlar, (1) eleştirel düşünme, (2) yaratıcı düşünme, (3) iletişim, (4) araştırma, (5) problem çözme, (6) karar verme, (7) bilgi teknolojilerini kullanma, (8) girişimcilik, (9) Türkçe’yi doğru, etkili ve güzel kullanmadır.

Sosyal Bilgiler dersine özgü olarak altı beceri benimsenmiştir. Bunlar; (a) gözlem, (b) sosyal katılım, (c) mekan algılama, (d) değişim ve sürekliliği algılama, (e) zaman ve kronolojiyi algılama, (f) empatidir.

4.ve 5.sınıftaki her bir ünite için sekiz baskın ya da doğrudan verilecek beceri benimsenirken 6. ve 7. sınıftaki her bir ünite için yedi doğrudan verilecek beceri benimsenmiştir. Böylece öğrencilerin konu alan bilgisi edinirken, ilgili becerileri de edinebilmeleri vurgulanmıştır. Bu beceriler aşamaları ile birlikte aşağıda gösterilmiştir (MEB, 2005a; 53-58):

ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİ

1. Bir kanıt kullanma ya da referansa dayanma
2. Sebep-sonuç ilişkisini belirleme
3. İlkeleri türetme
4. Genelleme yapma

5. Farklı bakış açılarını açıklama
6. Kararları sorgulama
7. Sınıflama yapma
8. Değerlendirme (ölçüt belirleme)
9. Karşılaştırma yapma
10. İlgili ve ilgisiz bilgiyi ayırt etme
11. Kalıp yargıları fark etme
- 12.Çıkarımda bulunma

YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİ

1. Esnek ve orijinal olma
2. İmgeleme
3. Analiz, sentez, değerlendirme yapma
4. Sıra dışı bağlantılar kurma

İLETİŞİM VE EMPATİ BECERİSİ

1. Dinleme
2. Sözlü ya da yazılı olarak kendini ifade etme
3. Tartışma
4. Bağlantı kurma
5. Farklı perspektiften bakma
6. Açık fikirli olma
7. Başkalarının düşünce ve duygularını anlama
8. Farklılıklara saygı duyma
9. Görüşlerini gerekçelendirme
10. Ortak bir amaç çevresinde toplanma
11. Dönemin şartlarına uygun olarak geçmişteki insanların düşünce, amaç ve duygularını anlama (Tarihsel Empati)

ARAŞTIRMA BECERİSİ

1.Okuduğunu Anlama

- Ana fikri çıkarmak için okuma
- Ana fikri bulmak için bölüm ve konu başlıklarını kullanma
- Çalışılan konu ile ilgili paragrafları seçme
- Okuduğunu yorumlama
- İlgili terim ve kelimenin anlamını bulmak için sözlük, kelime listesi oluşturma
- Kelime anlamına ulaşmak için uygun kaynakları kullanma
- Artan sosyal bilimler kavramlarını tanıma ve anlama
- Olgu ve fikirleri ayırma, propagandayı tanıma
- Yazarın yargısını tanıma
- Metni anlamaya yardımcı olan resimlerdeki ipuçlarını ve açıklamaları kullanma.
- Değişik amaçlar için okuma (eleştirel, analitik, soru cevaplamak için, fikir oluşturmak için...)
- Değişik şekillerde basılmış materyalleri okuma (kitap, gazete, dergi...)
- Anlamı zenginleştirmek için edebi metinleri inceleme (tarihi roman, hikâye...)

2.Bilgiyi Bulma, Kullanılabilir Biçimde Planlama ve Yazma

- Kütüphane kullanma (Bilgisayarda katalog tarama, kitap fiş katalogu kullanma)
- Özel referans kaynaklarına ulaşma (almanak, ansiklopedi, sözlük, il yıllıkları, mikrofişler, dergiler)
- Basılı ve görsel kaynaklardaki bilgilere ulaşma (gazete, dergi, televizyon, radyo, video kaset...)
- Kitabın farklı bölümlerini kullanma (dizin, içindekiler...)
- Anahtar sözcükleri, ciltlerdeki rakam ve harfleri, indeksi ve referansları kullanma

- Bilgi kaynaklarını değerlendirme (basılı, görsel, elektronik..)
- Uygun bilgi kaynağı kullanma
- Kaynak olarak toplumu kullanma ve bireylerle görüşmeler yapma (sözlü tarih alışmaları)
- Bilgiyi kullanılabilir biçimlerde planlama ve yazma (Konunun ana fikrini çıkarma, zet hazırlama, not alma, bilgiyi kaydetme, dipnot, italik kullanma, bilgi için dinleme, yönergeyi kullanma, rapor yazma).
- Yararlandığı kaynakları “Kaynakça”da titizlikle gösterme.

PROBLEM ÇÖZME

1. Problemi tanımlama ve sınırlandırma
2. Problemin çözümüne yönelik hipotezler ortaya atma
3. Veri ve kaynak araştırması yapma
4. Hipotezleri test etme
5. Probleme yönelik bir çözüme varma

KARAR VERME BECERİSİ

1. Sorunun farkına varma
2. Sorunu tespit edebilme ve tanıma
3. Sorunun zm için hipotez ileri sürme
4. Sorunun zm için veri toplama, düzenleme ve değerlendirme
5. Hipotezi test etme
6. zm yollarını öğrenme
7. zm yollarından uygun olanına karar verip, uygulamaya koyma
8. zm değerlendirme

BİLGİ TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMA BECERİSİ

1. Yönergeden yararlanarak bilgisayarı kullanma
2. Farklı kaynaklardan toplanmış bilgiyi kaydetme, biçimlendirme, tekrar kullanma
3. Biçimlendirdiği bilgiyi bilgisayar ortamında sunma
4. Metin, grafik, renk ve ses efektleri kullanarak çoklu ortamda rapor hazırlama
5. Telefon ve televizyon ağlarını kullanarak bilgiye ulaşma yeteneği kazanma
6. Günlük hayatta ulaşabildiği teknolojik ürünleri amacına uygun olarak kullanma

GİRİŞİMCİLİK

1. Meslekleri ve çevresindeki iş yerlerini tanıma
2. Çevresindeki tanınmış ve başarılı girişimcileri tanıma
3. Kişilerin ekonomi içinde, çalışan ve tüketici olarak oynadıkları rolleri keşfetme
4. Eğitimin kendi gelecekleri üzerindeki önemli rolünü anlama
5. Ekonominin temel kavramlarını edinme
6. Girişimciliğin karşı karşıya olduğu zorlukları anlama
7. Yenilikçi fikirler sunma ve ürünler tasarlayabilme

TÜRKÇEYİ DOĞRU, GÜZEL VE ETKİLİ KULLANMA

1. Dinleme
2. Konuşma
3. Okuma
4. Yazma
5. Görsel Okuma/Sunu

GÖZLEM

1. Çevresindeki olay ve olgulara dikkat etme
2. Çevresindeki olay ve olguları algılama

3. Çevresindeki olay ve olguları doğru ve tarafsız tanımlama
4. Çevresindeki olay ve olguların neden ve sonuçlarını açıklama
5. Gözlediklerinin nedenlerini sorgulayıp sonuçlarını tahmin edebilme
6. Olay ve olgular arasında ilişkiler kurabilme benzer ya da farklı yönlerini ortaya koyma
7. Gözlediklerini kaydetme ve aktarma
8. Gözlediklerini daha önce öğrendikleri ile karşılaştırabilme ve bağdaştırabilme
9. Gözlediklerini araştırmalarda veri olarak veya gelecek ile ilgili planlamalar yapmak için kullanabilme
10. Benzer olaylarla ilişkilendirme ve böyle bir olayla karşılaştığında ne yapması gerektiğine dair davranış geliştirme

MEKÂNI ALGILAMA

1. Uzay ilişkilerini görebilme:
 - a. Bir cismin uzayda ya da bir şeklin kâğıt üzerindeki biçimini, göz önünde canlandırma
 - b. Bir şekli üç boyutlu görebilme
 - c. Bir alanı, krokiyi, sokağı veya binayı göz önünde canlandırabilme
2. Harita, plan, kroki, grafik, diyagram çizme ve yorumlama
3. Küre kullanma

ZAMAN VE KRONOLOJİYİ ALGILAMA

1. Takvim bilgisi edinme
2. Zamanları ayırt etme (Geçmiş-şimdiki-gelecek zaman)
3. Zaman ifadelerini doğru kullanma
4. Kronolojik sıralama yapma
5. Zaman şeridindeki veriyi yorumlama
6. Zaman şeridi oluşturma

DEĞİŞİM VE SÜREKLİLİĞİ ALGILAMA BECERİSİ

1. Benzerlik ve farklılıkları bulma
2. Zamanla oluşan süreklilik ve değişimi algılama
3. Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme
4. Geçmişteki problemlerin neden- sonuç ilişkisini tanıma
5. Tarihsel problemin çözümüne alternatif çözümler bulma

SOSYAL KATILIM BECERİSİ

1. Kendisini, yakın çevresini etkileyen konularda bilgi sahibi olma
2. Birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için insanlar arasındaki ortak ilişkiyi tanıma
3. Bireyler, gruplar ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için bireyler, gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki ilişkiyi tanıma
4. Farklı grup ve durumların dinamiklerine uyma
5. Sosyal katılımın gerekli olduğu durumları belirleme
6. Yakın çevresini ve toplumu etkileyen konularda ihtiyaçların karşılanması için fikir üretme, bu fikri çevresindekilere iletme, görüşme, tartışma, planlama, uzlaşma ve eylemde bulunma
7. Lider ya da izleyen olarak gruba, kuruma, sosyal örgütlere ve topluma hizmet etme

4. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
BİREY VE TOPLUM	Kanıtı tanıma ve kullanma
KÜLTÜR VE MİRAS	Bilgiyi kullanılabilir biçimlerde planlama ve yazma
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Mekanı algılama
ÜRETİM, TÜKETİM VE DAĞITIM	Tablo, diyagram ve grafik okuma
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Karşılaştırma yapma
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Sebep-sonuç ilişkisini belirleme
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Karar verme
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma

5. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
BİREY VE TOPLUM	Yazılı anlatım
KÜLTÜR VE MİRAS	Görsel kanıt kullanma (nesne, minyatür, gravür, fotoğraf, karikatür, temsili resim)
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Gözlem
ÜRETİM, TÜKETİM VE DAĞITIM	Basit istatistik verilerini yorumlama
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Sosyal katılım
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Basılı ve görsel kaynakları (gazete, televizyon v.b.)kullanma ve değerlendirme (5N1K Formülü)
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Olgu ve düşünceleri ayırt etme

6. SINIF	
ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM	Bilimsel genelleme yapma.
YERYÜZÜNDE YAŞAM	Harita okuma ve atlas kullanma.
İPEK YOLU'NDA TÜRKLER	Çıkarımda bulunma.
ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI	Girişimcilik.
ÜLKEMİZ VE DÜNYA	Araştırma.
DEMOKRASİNİN SERÜVENİ	Sosyal katılım.
ELEKTRONİK YÜZYIL	Yaratıcılık.

7. SINIF	
ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ	İletişim.
ÜLKEMİZDE NÜFUS	Grafik hazırlama.
TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK	Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme.
EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT	Tarihsel empati.
ZAMAN İÇİNDE BİLİM	Zaman ve kronolojiyi algılama.
YAŞAYAN DEMOKRASİ	Karar verme.
ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER	Kalıp yargıları fark etme.

4.7.3. Kavramlar

Kavramlar insan düşüncesinin temel taşlarıdır. Nesne ya da olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşurlar. Zihinsel bir sınıflama oldukları için gerçek dünyada değil, düşüncelerimizde vardır. Gerçek dünyada, ancak kavramları örnekleyen olgular bulunabilir. Yeni deneyimlerle kavramların özellikleri nitelik ve nicelik açısından değişirler. Böylece kavramlar sürekli, yeniden tanımlanabilirler. Kavramların bazı özellikleri, bazen birden fazla kavramın özelliği olabilir. Çok boyutlu olan kavramlar dille ilgilidir. Denilebilir ki, insanların zihinsel etkinlikleri geliştirdikleri kavramlarla sınırlıdır. Hangi yolla kazanılırsa kazanılsın, bunlara yalnız kişinin kendi yaşamı anlam kazandırır.

Kavramlar belli bir konuda bir çok bilgiyi düzenleyen ve birleştiren unsurlardır. Eğitim, çoğu zaman, kavramların öğretilmesiyle ilgilidir. Coğrafya, sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, tarih, vs. disiplinlere ait temel kavramlar bilgisi olmadan, kim olduğumuzu ve yaşadığımız dünyanın ne olduğunu anlamamız büyük oranda sınırlandırılmış olacaktır.

Sosyal bilgiler öğretiminde, kavramların öğrenilmesini, öğretimin odak noktası olarak belirlemenin birçok faydası vardır: Öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu etki sağlar. Öğrenme ve hatırlamayı basitleştir. İletişimi kolaylaştırır. Öğretimi kişiselleştirir. Gerçek ve yanlış algılamayı ayırt etmeye yardımcı olur. Karmaşık anlamaya yardımcı olur. Problem çözme ve akıl yürütme becerisini geliştirir (Doğanay, 2003; 234-237).

Kavramlar, belli başlı soyutlamalardır. Tümüyle soyut bir içeriğin öğrenilmesi oldukça zordur. Bu nedenle kavramları bir dereceye kadar “somutlaştırma” gayretleri olmuştur. Bu amaçla kavram öğretiminde kullanılabilecek grafik materyaller geliştirilmiştir. **Anlam Çözümleme Tabloları, Kavram Ağları ve Kavram Haritaları** bunların en başlıcalarıdır (MEB, 2005a; 87).

Kavramlar düşünme faaliyetimizin en temel araçları ve unsurlarıdır. Yeni program, bilginin ötesinde öğrencilerde tümevarımsal ve tümdengelimsel düşünme yeteneğini kazandırmaya ve bunun için kavramları kullanmayı önemsemektedir. Yeni program, sosyal bilgileri oluşturan bilim dallarının adlarından ilköğretim öğrencilerine söz etmeksizin, yapısal kavramlarının öğretimini vurgulamaktadır. Örneğin, gelir ve gider, emek, pazar, istek ve ihtiyaçlar ekonomi ile ilgili yapısal kavramlardır. Öte

yandan göç, kültür, kentleşme, aile, grup gibi kavramlar sosyolojinin yapısal kavramları olarak düşünülebilir. Tarihin yapısal kavramları ise birinci ve ikinci elden kaynak, değişim ve süreklilik, kronoloji ve nedensellik gibi kavramlardır (Öztürk, 2007; 77).

Bu çerçevede 4. sınıf için 91 yapısal kavram, 5. ve 7. sınıf için 121 yapısal kavram, 6. sınıf için ise 122 yapısal kavram benimsenmiş olup, bunların kazanımına önem verilmektedir. Kavram öğretimi kendi arasında giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeyleri olarak üç aşamaya ayrılmıştır. Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf programında yer alan kavramlar listesi Ek-2’de gösterilmiştir.

4.7.4. Değerler

Yeni sosyal bilgiler programının en önemli öğelerinden biri de değerlerdir. Programda değer “bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar” olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2007; 77).

Değerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz (MEB, 2005a; 94):

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu da içerir.

Okullarda değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Okullarda seçilen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabilceği gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin değerlerini anlamak ve değerinin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlâkî muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir.

Yani değer ğretiminde; değer açıklamak, ahlâki muhakeme, değer analizi gibi yeni yaklaşımlar benimsenmiştir. Sosyal Bilgiler Programında verilen değerler aşığıdaki gibidir (MEB, 2005a; 95-96);

- Aile birliğine önem verme
- Adil olma
- Bağımsızlık
- Barış
- zgrlk
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Estetik
- Hořęr
- Misafirperverlik
- Sağlıklı olmaya önem verme
- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Temizlik
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik

4., 5., 6. ve 7. sınıf programları ünite şemasının sağ sütununun alt kısmına “doğrudan verilecek değer” adı altına bir bölüm açılarak, ünite içeriğinin mantığına uygun olarak değerler dağıtılmış, değerlerin öğrencilere kazandırılması için uygun ortam oluşturulmuştur. Böylece değer ğretimi rastlantıya bırakılmamıştır.

4. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
BİREY VE TOPLUM	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü
KÜLTÜR VE MİRAS	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Doğa sevgisi
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	Temizlik ve Sağlıklı olmaya önem verme
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Bilimsellik
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Yardımseverlik
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Bağımsızlık
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Misafirperverlik

5. SINIF	
ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
BİREY VE TOPLUM	Sorumluluk
KÜLTÜR VE MİRAS	Estetik
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Doğal çevreye duyarlılık
ÜRETİM, TÜKETİM VE DAĞITIM	Çalışkanlık
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Akademik dürüstlük
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Dayanışma
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Adil Olma, Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Tarihsel mirasa duyarlılık

6. SINIF	
ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM	Bilimsellik
YERYÜZÜNDE YAŞAM	Doğal çevreye duyarlılık
İPEK YOLU'NDA TÜRKLER	Kültürel mirasa duyarlılık
ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI	Sorumluluk
ÜLKEMİZ VE DÜNYA	Yardımseverlik
DEMOKRASİNİN SERÜVENİ	Hak ve özgürlüklere saygı
ELEKTRONİK YÜZYIL	Çalışkanlık

7. SINIF	
ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ	Farklılıklara saygı
ÜLKEMİZDE NÜFUS	Vatanseverlik
TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK	Estetik
EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT	Dürüstlük
ZAMAN İÇİNDE BİLİM	Bilimsellik
YAŞAYAN DEMOKRASİ	Adil olma
ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER	Barış

4.7.5. Genel Amaçlar

Yeni Sosyal Bilgiler Programının genel amaçları, yukarıda belirtilen Türk Millî Eğitimin genel amaçları paralelinde belirlenmiştir. Yeni Sosyal Bilgiler Programının genel amaçları bölümünde öğrencinin 8.sınıfın sonunda ulaşması beklenen 17 amaç açıklanmıştır. Bu amaçlar şunlardır:

1. Özgür birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.

3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ve doğal çevre arasındaki doğal etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve değişik biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal hayattaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönemlere ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunun çözümü için kendine özgü görüşleri ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkileri kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilinci taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (Atik, 2006; 48-49).

4.7.6. Öğrenme Alanları

Yeni Sosyal Bilgiler Programı'nda öğrenme alanları bölümünde içeriğin, bireyin eğitim süresince öğrenmek durumunda olduğu bilgilerin kapsamını oluşturduğu anlatılmıştır. Yani bu programda içerik, öğrenme alanları şeklinde ifade edilmiştir. Öğrenme alanları; birbiri ile ilişkili beceri, tema ve kavramların bir bütün olarak görülebildiği öğrenmeyi sınıflandıran bir yapıdır. Öğrenme alanları 4. sınıfta başlayıp 8. sınıfa kadar getirilmiştir ve toplam 9 adet öğrenme alanı oluşturulmuştur. Bunlar: (1) Birey ve Kimlik, (2) Kültür ve Miras, (3) İnsanlar, Yerler ve Çevreler, (4) Üretim, Dağıtım ve Tüketim, (5) Zaman, Süreklilik ve Değişim, (6) Bilim, Teknoloji ve Toplum, (7) Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, (8) Güç, Yönetim ve Toplum ve (9) Kürsel Bağlantılar (Atik, 2006; 50).

Yeni program insanların faaliyet alanlarını bütüncül bir yaklaşımla eksiksiz olarak işlemek için psikoloji, tarih, coğrafya, antropoloji v.b. disiplinleri aynı çatı altında birleştirmeyi sağlayacak öğrenme alanı terimini benimsemiştir. Örneğin Birey ve Toplum öğrenme alanı psikoloji, tarih ve vatandaşlık bilgisini içermektedir. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı coğrafya, tarih ve halk bilimini içermektedir. Zaman-Süreklilik ve Değişim baskın bir öğrenme alanı olarak alınmamış, her öğrenme alanı ile eşleştirilmiştir. Çünkü bu öğrenme alanı zaman içindeki insan faaliyetlerini süreklilik ve değişim açılarından ele alınmasını kolaylaştırmaktadır. Bundan dolayı 4. ve 5. sınıflarda dokuz değil de sekiz ünite vardır. Öğrenme alanının belirlenmesinde Amerikan Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi'nin temalarından yararlanıldığı görülmektedir. 1948, 1962 taslak ve 1968 programlarının da genel amaçlarının bilimsel çerçevesinin

belirlenmesinde benzer bir yaklaşım benimsenmişti. Öğrenme alanları 4. sınıftan 7. sınıfa kadar genişleyerek ve derinleşerek devam etmektedir (Öztürk, 2007; 75-76).

4.7.7. Atatürkçülük Konuları

1997 yılına kadar ilkokul eğitiminin 5 yıl olması, Atatürkçülük konularının 4. ve 5. sınıflarda yoğun olarak ele alınmasına yol açmıştır. Temel zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması sonrasında 1998’de Atatürkçülük konularının dağılımı aceleyle yapılmış, 4. ve 5. sınıflardaki konu yoğunluğu ve 6. ve 7. sınıflardaki konu seyrekliği devam ettirilmiştir. 2005’te yeni programların yapılması ile birlikte Atatürkçülük konularının 1-8. sınıflar arasında yatay ve dikey dağılımının, öğrenci düzeyine ve programın konularına göre yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bütün derslerle ilgili dağılımı 2005’te hazırlanan “Atatürkçülük İle İlgili Konular” adlı kitapçıkta bulmak mümkündür. Bu kitapçığa bakıldığında 4. ve 5. sınıflardaki konu yoğunluğunun, 6. ve 7. sınıflara çekilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programında Atatürk ve Kurtuluş Savaşına ilişkin üniteler ve konular, ağırlıklı olarak eski programlarda olduğu gibi eğitimde güncellik ilkesinden hareketle, özellikle 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın kutlandığı aylara gelecek şekilde düzenlendiği dikkat çekmektedir. Aslında eski sosyal bilgiler dersi öğretim programında Atatürkçülük konuları bir ünitenin sonuna kronoloji de göz ardı edilerek eklenmiş iken, yeni programla birlikte Atatürkçülük konuları öğrenme alanlarının yapısına ve içeriğine göre dağıtılmıştır (Öztürk, 2007; 78-79).

“Atatürkçülük İle İlgili Konular” ile ilişkilendirmeler yeni sosyal bilgiler programının ünite şemasında en sağ sütundaki açıklamalar kısmında belirtilmiş, programın sonuna da konuların sosyal bilgiler kazanımları ile eşleştirilmesi ve dağılımı detaylı olarak gösterilmiştir. Aslında sosyal bilgiler yapısal olarak Atatürkçülük konularının pek çoğunu bünyesinde zaten barındırmaktadır.

4.7.8. İlişkilendirmeler

Programın ünite şemasının en sağ sütunu, açıklamalar kısmı olup, burada (1) üniteler arası, (2) dersler arası, (3) ara disiplinler ile ilgili ilişkilendirmeler ve ölçme değerlendirme yöntem ve teknikler yer almaktadır.

Programda Matematik, Türkçe, Fen ve Teknoloji Eğitimi programları ile yatay ilişkilendirmeler yapılmıştır. Programda sosyal bilgiler kazanımlarıyla ara disiplin kazanımları eşleştirilmiştir. Diğer bir ifade ile sosyal bilgiler kazanımı gerçekleştirildiğinde, ara disiplin kazanımına da ulaşılmış olmaktadır.

4.7.9. Etkinlikler

Yeni sosyal bilgiler programının ünite şemasının orta sütunu etkinlik örneklerinin listelendiği bir yerdir. Her bir ünite için kazanımları gerçekleştirmeye yönelik öğretmene fikir verebilecek etkinlik örnekleri tasarlanmıştır. Eski programlarda “Açıklamalar” kısmında anlatım, soru-cevap, münazara, örnek olay incelemesi, problem çözme, gezi, film, tarihi tablo, resim, ve kart postal kullanılması yöntem ve teknikler olarak genel olarak önerilmekte, nerede ve nasıl kullanılacağı öğretmenin becerilerine bırakılmaktadır.

Yeni sosyal bilgiler öğretim programı, ders kitabı merkezli ders işleme alışkanlığına son vermeye çalışmakta, onun yerine öğrenci merkezli etkinliklerle ders anlayışını sınıf ortamına taşımaktadır. Üstelik öğrencilerin eğlenerek öğrenebilecekleri bir ortam hazırlamada öğretmene yardımcı olmaktadır.

Programda önerilen etkinlikler; farklı öğrenme biçimlerini dikkate alma ve öğrencilerde yaratıcılığı ortaya çıkarma amacı göz önüne alınarak tasarlanmıştır. Program zamanla öğretmenlerin kazanımlara ulaşmaya yönelik kendi etkinliklerini geliştirmelerini öngörmektedir. Aslında etkinliklerin çoğu, çalışkan ve idealist öğretmenlerin uyguladığı türdendir. Program, hâlihazırda yapılanları resmi temelde meşrulaştırmak ve genelleştirmek için tasarlanmıştır. Yeni programı geliştirme sürecinde, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı internet sitesinde bir duyuru yapılarak, öğretmenlerden sosyal bilgiler programına uygun olarak hazırlanmış özgün etkinlikler gönderilmesi istenmiştir. Programın, yakın gelecekte Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve bütün öğretmenlerin ulaşabileceği bir etkinlik havuzundaki (e-portal)

etkinlikleri paylaşabilecekleri bir atmosfer yaratacağı düşünülebilir. Yeni sosyal bilgiler öğretim programında etkinlikler; sınıf-okul içi etkinlikler, okul dışı etkinlikler ve inceleme gezisi olarak gruplandırılmıştır(Öztürk, 2007; 79-80).

4.7.9.1. Sınıf/Okul İçi Etkinlikler

Yaratıcı drama, altı şapkalı düşünme, film, internet, grup çalışması, zaman şeridi oluşturma, çalışma kağıdı doldurma, görsel materyal (minyatür, gravür, temsili resim, fotoğraf, tablo ve grafik vb.), okuma, mektup yazma ve vb. etkinlikler bu guruba girer.

1998’de yeniden yapılanma sırasında üniversitede sınıf öğretmenliği ana bilim dallarına yaratıcı drama ile ilgili bir ders konmuş, hizmet içi eğitim kurslarında altı şapkalı düşünme tekniği gibi aktif öğrenme teknikleri öğretilmeye başlanmıştır. Maalesef bunlar ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programına şimdiye kadar yansıtılamamıştı.

Yeni sosyal bilgiler öğretim programında film ve internet ile ilgili olarak benzer şekilde film kontrol listesi ve çalışma kâğıtları vardır. Bu program efsaneler, destanlar, masallar, atasözleri, türküler, şiirler, bilmece, halk hikayeleri, seyahatnameler gibi Türk halk kültürü unsurlarına da önem vermektedir.

4.7.9.2. Okul Dışı Etkinlikler

Okul dışı etkinlikler ile evde ve kütüphanelerde yapılabilecek sözlü tarih, grup çalışması, aile soyağacı oluşturma, günlük tutma, proje çalışmaları gibi çalışmalar ifade edilmektedir. Bu tür etkinlikler, sosyal bilgileri 1926 ilköğretim programında öngörüldüğü gibi eğitimi, okul duvarlarının dışına taşımak ve okul ile hayat arasındaki engeli kaldırmak üzere planlanmıştır. Böylece öğretmen sınıf dışına çıkıp, öğrencilerin çevresindeki kurumları da tanımlarını sağlayabilir.

4.7.9.3. İnceleme Gezileri

Yeni sosyal bilgiler öğretim programında inceleme gezilerine de önem verilmektedir. Bu geziler pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı yerlerine, atölyelere, müzelere, tarihî mekânlara (tarihî yapılar, müze-kentler, savaş alanları) olabilir.

4.7.10. Değerlendirme

Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarını benimsediği kadar yansıtıcı soruşturma ve oluşturmacı değerlendirme anlayışını da benimsemiştir. Program, sadece ürünü değil, öğrenme sürecini de değerlendirmenin altını çizmektedir. Program, öğrencinin performansını değerlendirmeyi önemsemektedir. Bunun yanı sıra program, öğrenciyi herhangi bir konu ile ilgili olarak hazırladığı ürünleri koyduğu bir ürün dosyası hazırlamaya teşvik etmekte, dolayısıyla üreticiliğe yöneltilmektedir.

Bu ürünlerin hazırlanmasına yardımcı olmada ya da öğrenci projelerinin yönetilmesinde ve değişik şekillerde (örn. Dereceleme ölçekleri ile) değerlendirilmesinde öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu çerçevede sorun hizmet öncesi eğitimde ölçme ve değerlendirme dersleri ile çözülebilir (Öztürk, 2007; 81-82).

Yeni Sosyal Bilgiler Programında değerlendirmenin, eğitim öğretimin önemli bir parçası olduğu ve eğitimde programların istenilen başarıyı gösterip göstermediği, öğrencilerde gelişmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediği, ölçme değerlendirme yoluyla tespit edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yeni Sosyal Bilgiler Programına göre iyi bir değerlendirme sistemi (Atik, 2006; 59):

- Öğrencilerin neyi bildiğini, ne anladığını ve ne yapabildiğini keşfetmeye yardımcı olur.
- Öğrencilerin farklı gelişim düzeylerini gösterir.
- Gelecekteki öğrenme yaşantılarını planlamaya yardımcı olur.
- Belli bir dönemde öğrencilerin ulaşması beklenen standartları değerlendirmeye izin verir.

- Öğrencilerin nasıl daha iyi öğrenebileceği ve daha iyi yapabileceğini betimlemeye yardım eder.
- Değerlendirme sonuçlarının paylaşılması okuldaki çalışanlara, öğrencinin kendisine ve velilere, öğrencinin öğrenme süreci hakkında bilgi sağlar.
- Öğretmenlerin ve ilgili kişilerin programın uygulama, izleme ve geliştirme süreciyle ilgili kararlar almasına yardımcı olur.
- Öğrencileri anlamakta güçlük çektiği alanları, zayıf yönlerini, bilgi boşluklarını ve bazı becerilerden olan yoksunluklarını tespit etmede önemli bir rol oynar.
- Öğretim programlarında kullanılan yöntemler ve yaklaşımların yeterliliğini ölçerken öğretmene yardımcı olur.
- Öğretmenin, öğrencilerin öğrenmesini geliştirecek yaklaşımlar ve öğrenme-öğretme süreçlerini tasarlamasına yardım eder.

Sosyal bilgiler dersinde kullanılan değerlendirme teknikleri; öğrencinin geçmiş, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarihsel ve coğrafi becerilerini kullanma yeteneğini ve yaklaşımını geliştirmedeki ilerlemelerini ölçmeye çalışmalıdır. Program, bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretim ve öğrenme stratejileri benimsemiş olduğu için, ölçme ve değerlendirmede de öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çoklu değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle sadece yazılı ve sözlü sınavlarla öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi uygun değildir. Çocukların tarihsel ve coğrafi becerileri uygulama düzeyleri farklıdır. Bazı çocuklar geçmişteki bir karakterin kararlarını tartışırken, sebep sonuç ilişkilerini başarılı bir şekilde kullanırken, olayları kronolojik olarak yerleştiremeyebilir. Yine bazı çocuklar harita çalışmalarında, bazıları da sözlü sunumlarda daha iyi olabilirler. Bunun için değerlendirme teknikleri öğrencilerin tüm yeteneklerinin değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

Aynı şekilde bazı değerlendirme tipleri de belli konular için daha uygundur. Bu nedenle, değerlendirme öğrenme sürecinin inceliklerine uygun araçlarla yapılmalıdır. Yeni programda önerilen değerlendirme araç ve yöntemleri şunlardır (Atik, 2006;60-61):

- Gösteri
- Anekdotlar
- Tartışma
- Sergileme
- Deneyler
- Görüşme (Mülakat)
- Gözlemler
- Sözlü Sunum
- Projeler
- Araştırma Kâğıtları
- Öz Değerlendirme
- Kısa Cevaplı Maddeler
- Çoktan Seçmeli Testler
- Eşleştirmeli Maddeler
- Uzun Cevaplı Maddeler
- Öğrenci Ürün Dosyası
- Performans Değerlendirme
- Tutum Ölçekleri
- Dereceleme Ölçekleri

Bu değerlendirme araç ve yöntemlere bir göz atalım (MEB, 2004; 109-117):

1. Gösteri: Öğrencilerin fiziksel beceri ya da yeteneklerini göstermelerini gerektiren maddelerdir. Değerlendirmeleri kontrol listeleri ya da dereceleme ölçekleriyle yapılabilir.

2. Anektodlar: Öğrencilerin problemleri için bilgi toplama yöntemlerinden biridir. Öğrencilerin davranışlarıyla ilgili kısaca yazılmış raporların kaydedilmeleriyle oluşturulur. Karar vermede diğer yöntemlerle birlikte kullanılırlar. st düzey beceriler ve duyuşsal alanla ilgili davranışların değerlendirilmesinde kullanılabilirler.

3. Tartışma: Eleştirel düşünme için en uygun maddedir. Öğrencinin, değerlendirme ya da yordama yapması gereken bir konuda sözlü ya da yazılı tartışması istenebilir. Açık uçlu maddelere çok benzerler. Çoğu zaman tek bir doğru cevabı olmayabilir. Puanlama, bu maddeler için sorun olabilir.

4. Sergileme: Bu yöntem öğrencilerin yaratıcılıklarını ve sanatsal çalışmalarını sergileyebilecekleri kullanışlı bir yöntemdir. Aynı zamanda st düzey zihinsel becerilerin değerlendirilmesinde çok kullanışlıdır. Kontrol listeleri ya da dereceleme ölçekleri kullanılarak bu tür çalışmalar değerlendirilebilir.

5. Deneyler: Bu tip maddeler, öğrencilerin deneyi hazırlayıp tamamlamalarını ve gözlemlerini raporlaştırmalarını gerektirir. Sonunda ğrenciler, çıkarımda bulunmalıdır.

6. Görüşme (Mülakat): Çok kullanılan bir yöntem değildir. Öğrencilerle yapılan görüşmeler, öğrencilerin çalışmaları hakkında ve konuları nasıl anladıkları konusunda anlama düzeylerinin daha iyi değerlendirilmesine yardım eder.

Aşağıda bazı örnek görüşme soruları verilmiştir:

1. Bir olayı (konuyu, yöntemi, fikri) değişik yollarla açıklayabilir misin?
2. Bu etkinliği tekrar yapsaydın aynı sonuçları bulur muydun?
3. Bu etkinliği daha kolay yapmanın başka bir yolu var mı?
4. Bu konuyla ilgili “gerçek yaşamından” bir örnek verebilir misin?

7. Gözlemler: Çıktılarının görülebildiği bazı alanlarda bu yöntem oldukça önemlidir. Uygulamada hız ve zaman önemlidir. Özellikle fen dersleri için uygundur. Gözlemler, öğrenciler hakkında doğru ve çabuk bilgiler sağlar. Öğretmen öğrencilerin:

- Soru ve önerilerine verilen cevaplarını,
- Tarihsel olaylar, kişiler, hareketlerle ilgili sınıf içi tartışmalarda katılımlarını,
- Grup çalışmalarında ve tartışmalarında katılımlarını,
- Öğretmenin, öğrenme ile ilgili yaptığı görevler ve materyallere öğrencinin gösterdiği tepkiyi,
- Tarihsel kanıtları kullanma yollarını gözlemler.

Aşağıdakiler öğretmenlere gözlem yapmada kolaylık sağlayacaktır.

1. Ölçütleri koyarken bütün öğrenciler için aynı standartlar kullanınız.
2. Her öğrenciyi birkaç kez gözlemleyiniz.
3. Her öğrenciyi değişik durumlarda ve farklı günlerde gözlemleyiniz.
4. Her öğrenciyi değişik özellikler, beceriler ve davranışlara göre değerlendiriniz.
- 5.Yapılan gözlem için değerlendirmeyi mümkün olduğu kadar gözlemlediğiniz zaman kaydediniz.

8. Sözlü Sunum: Sözlü sunum, konuşma, dil eğitimi, dil sanatları gibi bir çok alanda kullanılabilir. Öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri hakkında iyi bilgi sağlarlar. Kontrol listeleri, dereceleme ölçekleri ya da akran değerlendirme ölçekleri ile değerlendirme yapılabilir. Sözlü sunumlar öğrencilerin hatırlama, kavrama ve hitap düzeyleri hakkında bilgi toplamak için uygun araçlardır. Aynı zamanda problem çözme becerileri de bu yöntemle ölçülebilir.

Örnek: Büyük kentlerdeki hava kirliliğinin önlenmesi için önerilerinizden oluşan bir rapor hazırlayınız. Dinleyicilerin ilgisini çekecek biçimde raporunuzu beş dakika içinde sununuz.

9. Projeler: Projeler, öğrencilere bireysel ya da grup içinde önemli görevlerde sık fırsatlar sunar. Projeler puanlama standartları ve ayrıntılı yönergeler gerektirir. Ayrıca öğretmen ve öğrenciler için önemli sorumluluklar gerektirir.

10. Araştırma Kağıtları: Araştırma kağıtları eğitimin her kademesinde kullanılır. Bir performans değerlendirme maddesi olarak oldukça uygundur.

Örnek: Aşağıdaki konulardan biriyle ilgili bir araştırma kağıdı yazınız.

- Cep telefonların güvenilirliği
- Cep telefonları nasıl çalışır?
- Cep telefonlarının tarihi

Açıklama: Yukarıdaki konulardan başka bir konuyu seçmek isterseniz öğretmeninizle görüşmelisiniz. Araştırmanız 5.000 kelimeyi geçmemelidir. Raporunuz yazım ve noktalama kurallarına uygun olarak yazılmalı, ayrıca anlatım iyi organize edilmeli ve açık bir dille yazılmalıdır. Kullandığınız kaynaklar raporun sonunda belirtilmelidir. Nereden bilgi toplayacağınız konusunda bir strateji geliştirmelisiniz. İnsanlar ile görüşebilir ya da araştırabilirsiniz. Öğretmeninizle, ailenizle, sınıf arkadaşlarınızla veya kütüphane görevlileri ile görüşebilirsiniz. Bir taslak yazın ve onu incelemek için başkalarına verin. Yukarıdakilerin de yardımıyla düzeltmeleri yaparak basılmaya hazır hale getirin. Grafikler, tablolar, resimler veya başka şekiller kullanınız.

11.Öz Değerlendirme: Belli bir konuda bireyin kendi kendisini değerlendirmesine öz değerlendirme denir. Öz değerlendirme, bireyin kendi yeteneklerini kendilerinin keşfetmelerine yardımcı bir yaklaşımdır. Öz değerlendirme öğrencilerin okulda yaptıkları çalışmaları, nasıl düşündüğünü ve nasıl yaptığını değerlendirmelerini gerektirir. Kendini değerlendirme, öğrencilerin kendi güçlü ve zayıf yönlerini tanımalarına yardım eder. Performansının düzeyi hakkında karar vermek için kişisel ya da kişiler arası kriter koymada öğrencilere fırsatlar sunar. Kendini

değerlendirme ile öğrencinin motivasyonunun yüklemesine fırsat verir. Öğrencilerin değişik durumlarda davranışlarını kontrol altına almalarını sağlar.

Bu tür değerlendirmenin olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Genellikle kendi performanslarını değerlendirirken yanlılığın varlığı göz ardı edilmemelidir. Başlangıçta kendi değerlendirme, öğrencilerin deneyimsizliği nedeniyle yanılgılara neden olabilir. Yine de öğrenciler daha fazla deneyim kazandıkça aldıkları kararlar daha doğru olacaktır.

12. Kısa Cevaplı Maddeler: Bir kelime , bir sembol ya da en çok birkaç kelime ile cevaplanabilen madde türüne denir. Bu tür maddeler bilgi basmağını ölçmek için uygundur. Öğrenci sorunun cevabını kendisi yazar. Kısa cevaplı maddeler iki türdür. Birisi soru cümlesi, diğeri eksik cümle tipindedir.

Bu Maddelerin Yazımında Dikkat Edilecek Bazı Esaslar:

1. Sorunun ifadesi belirsiz olmamalıdır.
2. Her soru, ölçülmesi planlanan bir kazanımı yoklamalıdır.
3. Sorunun cevabı kesin olmalıdır.
4. Bir sınavdaki sorulardan bazıları başka sorulara ipucu olmamalıdır.
5. Soru cümlesi, cevaplayıcının tanıdığı bir kaynaktan aynen alınmamalıdır.
6. Her soru için bırakılan boşluk aynı uzunlukta olmalıdır.
7. Bir sorunun ifadesinde, sorunun cevabının bulunmasında işe yarayacak ip uçları verilmemelidir.

13. Çoktan Seçmeli Testler: Öğrenciye yöneltilen sorunun cevabı genellikle üç ya da dört başka cevapla birlikte verilir. Öğrenciden istenen, doğru cevabı, verilenler arasından seçip işaretlemesidir. Bu maddeleri, öğrencilerin yaratıcılığını ve yazma becerilerini ölçmek amacıyla kullanamayız. Daha çok bilgi, zihinsel beceriler ve yeteneklerin ölçülmesinde kullanılırlar. Fiziksel beceriler ve yeteneklerin ölçülmesinde kullanılmazlar.

Bir madde, kök ve seçeneklerden oluşur. Kök, kazanımın ifade edildiği veya sorunun sorulduğu kısımdır. Seçenekler de öğrencinin önüne konulan muhtemel cevaplardır.

Çoktan Seçmeli Madde Tipleri

Her Zaman Tek Bir Doğru Cevabı Olan Maddeler: Madde kökünde sorulan sorunun kesin olarak bir tek doğru cevabı vardır.

En Doğru Cevabı Olan Maddeler: Bu maddelerde seçeneklerden birindeki cevap en doğrudur.

Örnek: 1980-2000 yılları arasında Türkiye’de en fazla göç alan il aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Ankara b) İstanbul c) İzmir d) Adana e)İzmit

Doğru Cevabı Birden Fazla Olan Maddeler: Bu tip maddelerin cevaplandırılmasında kaç seçeneğin işaretleneceği cevaplayıcıya da bırakılabilir, madde kökünde de belirtilebilir.

Örnek: Aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri okul çağındaki çocukların zihin gelişimini etkiler?

- a) Beslenme b) Eğitim* c) Soya çekim d) Beden eğitimi

Bileşik Cevap Gerektiren Maddeler: Birden fazla cevabı bulunan soruların yoklanmasında en çok başvurulan ve çok kullanışlı olanıdır. Seçenek bulmada kolaylık sağlar.

Örnek: Bir bireye ait nüfus cüzdanında , o bireyin kimliğine ilişkin hangi bilgi ya da bilgilere ulaşılır?

I- Cinsiyet

II- Eğitin durumu

III- Kan grubu

IV- Mesleği

- a) I-II b) Yalnız II c) I-III d)Yalnız III

Çoktan Seçmeli Maddelerin Yazılmasında Dikkat Edilecek Bazı Esaslar:

1. Madde kökünde tek ve temel bir fikir olmalıdır.
2. Her madde karmaşık davranış, beceri zincirleri yerine, yalnızca bir tek zihinsel beceri üzerine odaklanmalıdır.
3. Madde kökü olabildiğince açık seçik ifade edilmiş olmalıdır.
4. Madde kökünde geçersiz açıklamalardan ve ifadelerden kaçınılmalıdır.
5. Kökte seçeneklere ipucu veren ifadeler kullanılmamalıdır.
6. Seçenekler anlam ve dil bilgisi bakımından kökle uyumlu olmalıdır.
7. Seçeneklerin tümü ifade, gramer ve konu bakımından homojen bir grup oluşturmalıdır.
8. Seçeneklerin uzunlukları birbirine yakın olmalıdır.
9. Cevapları kişilere göre değişebilecek sorulardan kaçınılmalıdır.
10. Tuzak niteliğinde olan sorulardan kaçınılmalıdır.
11. Çeldiricilerin doğru cevaba yakınlığı arttıkça maddenin güçlüğü de artar.
12. Seçeneklerin sıraya konulabileceği maddelerde, bunların seçeneklere yerleştirilmesi belli bir sırada olmalıdır.
13. “Yukarıdakilerin hepsi” seçeneği dikkatli kullanılmalıdır (Bu seçenek, maddedeki bütün seçeneklerin birbirine çok benzer olduğu hallerde kullanılabilir).
14. “Yukarıdakilerin hiç biri” seçeneği doğru cevap olarak kullanılmamalıdır.
15. Seçenek sayısı testin hitap ettiği öğrenci düzeyine uygun olmalıdır. Örneğin, üçüncü sınıfta üç seçenekli; dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda dört; orta öğretim düzeyinde ise beş seçenekli olması önerilir.
16. Seçenekler birbirinden bağımsız olmalı, biri diğerlerini içerir özellikte olmamalıdır.
17. Bir testteki bütün maddelerin seçenek sayıları aynı olmalıdır.

14. Eşleştirmeli Maddeler: İki grup halinde verilen ve birbirleri ile ilgili olan bilgi ögelerinin, belli bir açıklamaya göre eşleştirilmesini gerektirir. Kim?, Ne?, gibi soruların cevabını oluşturan olgusal bilgilerin ölçülmesinde daha kullanışlıdır.

Eşleştirmeli Maddelerin Yazımında Dikkat Edilecek Bazı Esaslar:

1. Eşleştirme madde grubunda yer alan öncüller listesi ile cevaplar listesinin her biri benzeşik olmalıdır.
2. Bir eşleme takımında öncüllerle cevaplar eşit sayıda olmalıdır.
3. Cevap listesi, bir kelime listesi ise alfabetik; rakam, sayı, tarihten oluşuyorsa büyüklük sırasına göre düzenlenmelidir.
4. Eşleştirme için iyi bir yönerge yazılmalıdır.

Uzun Cevaplı Maddeler: Bu tip maddelerde, öğrencilere bir ya da birkaç soru verilip bunlara belli bir sürede yazılı cevap vermesi istenir.

Bu Maddelerin Yazılmasında Dikkat Edilecek Bazı Esaslar:

1. Her madde değişik yorumlara açık olmayacak biçimde açık ve anlaşılır bir dille yazılmalıdır.
2. Maddelerin başında, cevaplama işlemine ilişkin hususları açıklayan bir açıklama bölümü belirtilmelidir.
3. Maddeler ders kitaplarından ve diğer okuma kaynaklarından aynen alınmamalıdır.
4. Maddeler birbirinden bağımsız olarak cevaplandırılmalıdır.

İki türü vardır.

a. Sınırlı Cevap Maddeleri: Bu tip maddelerde verilecek cevabın niteliğine, uzunluğuna ve örgütlenmesine ilişkin bazı sınırlamalar konulur (...üç neden belirleyin, ...iki benzerlik yazın gibi).

b. Açık Uçlu Maddeler: Bu tip maddelerde cevabın içeriği, niteliği ve uzunluğu açısından cevaplayıcı serbest bırakılır. Yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, analiz-sentez ve değerlendirme becerilerinin ölçülmesinde kullanılabilirler.

- Açık uçlu maddelerde, şans başarısı faktörü ortadan kalkar.
- Öğrencilerin düşüncelerini organize etmesine olanak sağlar.
- Öğrencinin yaratıcılığını ortaya koymasına izin verir.
- Kısa sürede ve kolayca yazılabilirler.

Açık uçlu soruların değerlendirilmesinde derecelendirme ölçekleri kullanılır. Her soru için değerlendirme ölçütleri belirlenir.

15. Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo):

Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo) Nedir?

Öğrenci ürün dosyası, öğrencilerin bir ya da birkaç alandaki çalışmalarını, harcadığı çabayı, geçirdiği evreleri gösteren başarılarının koleksiyonudur. Öğrencinin gelişimini, velisinin ve öğretmenlerinin izleyebilmesine olanak sağlayan bir çalışmadır. Sınıf içi etkinliklerin bir araya getirilip, yansıtılmasıyla oluşan portfolyo, aynı zamanda hem öğretmen hem de öğrenci için bir değerlendirme yöntemidir.

Öğrenci Ürün Dosyasının Amacı Nedir?

- Öğrencinin öz disiplin ve sorumluluk bilincini geliştirmek ve kendi kendini değerlendirme becerisi kazandırmak,
- Müfredata bağlı olarak gerçekleştirilen yazılı ve sözlü değerlendirmeler ve standart testler dışına çıkarak alternatif bir değerlendirme yöntemi geliştirmek,
- Öğrencinin gelişimini kanıtlarla ve daha sağlıklı izleyebilmek,
- Öğrencinin gelecekteki öğrenmelerine bilgi sunmak ve ışık tutmak,
- Öğrencilerin yeteneklerini sergilemek ve ilgi alanlarını geliştirmek,

- Öğrencilerin arkadaşlarının gelişimini izleyerek birbirlerine yardımcı olmalarını sağlamak ve böylelikle gelecekte yapacakları ekip çalışmalarına başlangıç yapmak,
- Öğrencilerin kendi çalışmalarını değerlendirmeye yardım etmek,
- Öğretmene eğitsel kararlar vermede yardım etmek,
- Aile ile iletişimi sağlamak,
- Ürün ve süreci değerlendirmek için bilgi toplamayı sağlamak,
- Programın amaçlarını değerlendirmek için eğitimcilere yardım etmek,
- Yazma, okuma ve düşünme becerileri arasında bağlantı sağlamak,
- Öğrencilerin çalışmalarının değerlendirilmesi katılımlarının sağlanması onların çalışmasını teşvik etmek gibi amaçları vardır.

“Öğrenci Ürün Dosyası” neler içerir?

- Öğretmen tarafından hazırlanan rehber (öğrencilerin gelişim dosyasının ne olduğunu anlamalarına, kendi gelişim dosyaları için neler yapmaları gerektiğini anlamalarını kavrar).
- Öğrencilerin yazılmış ödevleri (taslak ya da bitmiş parçaları)
- Araştırmalar, problemler ve stratejiler
- Diyagramlar, fotoğraflar, resimler
- Videotapeler ve audiotapeler
- Grup ödevleri ve projeler
- Öğretmen anekdotları
- Kelime geliştirme
- Öğrencilerin mektupları
- Öğretmen kontrol listeleri
- Öğrencilerin zorlukla tekrar yapmak istediği ödevler
- Özel ödevlerin içinden seçtiği örnekler
- Değerlendirme kâğıtları (öğrenci çalışmalarındaki gelişimleri nasıl değerlendireceğini gösteren kâğıtlar)

Öğrenci Ürün Dosyasının İçeriğini Seçmek İçin Stratejiler

- Öğrencinin en iyi çalışması
- Öğrencinin yeni öğrendiği çalışmalar
- Öğrencinin unutmak istediği iki şey
- Öğrencinin çok övüldüğü iki şey
- Öğretmen, öğrenci ve veli tarafından yapılan seçimler

Gelişim Dosyası Çalışmalarında Öğretmenin Rolü Nedir?

- Öğrenci ürün dosyası çalışması sürecinde öğretmen, öğrencilere rehberlik eder ve yardımcı olur.
- Öğrenci ürün dosyasının kapsamının ne olacağı konusunda ı ışık tutar.
- Öğrenci ürün dosyasına hangi çalışmalarının dahil edileceği öğrencinin sorumluluğundadır, kararları öğretmenle öğrenci birlikte alabilirler.
- Öğrenci ürün dosyasının değerlendirilmesi öğretmenin sorumluluğundadır. Ancak değerlendirme kriterleri baştan belirlenmeli ve bu kriterler açık ve anlaşılır bir biçimde öğrenci ve veliye sunulmalıdır.

Öğrenci Ürün Dosyası Çalışmalarında Öğrencinin Rolü Nedir?

- Öğrenci ürün dosyası, öğrenciye ait bir çalışma olduğundan en önemli aşama, öğrencinin öğrenci ürün dosyasına hangi çalışmaları dahil edeceği saptamasıdır. Bu konuda öğretmen yardımcı olaksa da karar öğrenciye ait olacaktır.
- Öğrenci ürün dosyası çalışması kapsamına girecek olan çalışmaların belgelenmesi çok önemlidir. Öğrenci yaptığı çalışmayı resimlerle belgelemek gereğini duyabilmelidir. Ölçek listesinin öğrenci tarafından çok iyi kavranması öğrencinin çalışmalarını sağlıklı değerlendirebilmesi açısından çok önemlidir.

Öğrenci Ürün Dosyası Çalışmalarında Velinin Rolü Nedir?

- Öğrenci ürün dosyası çalışmasında velinin rolü çok önemlidir. Veli, gelişim dosyasının öğretmen için anlamını, müfredatın bir parçası olarak nasıl kullanıldığını, öğrenciler için önemini ve değerlendirmenin bir parçası olarak nasıl kullanıldığını çok iyi kavramalıdır.

Öğrenci Ürün Dosyası Hazırlama Sürecinde Öğretmenin Yapacakları:

- Öğrenci ürün dosyasını hazırlamadan önce öğretimin genel hedeflerini ve kazanımlarını belirleyiniz. Kendinize, bu kazanımlardan hangilerini öğretmek istediğinizi, öğrencilerinize de hangilerini öğrenmek istediklerini sorabilirsiniz.
- Öğrenci ürün dosyasını sınıfınıza tanıtınız. Varsa elinizde bir örnek bunu öğrencilerinize gösteriniz.
- Öğrencilere gelişim dosyasının bir değerlendirme aracı olduğunu söyleyiniz.
- Öğrenci ürün dosyalarında nelerin bulunabileceğini söyleyiniz (sınavlar, projeler, değerlendirme ölçekleri, yazılar vb.).
- Dosyaya fazla ürün koyarak öğrencilerin cesaretlerini kırmayınız (başlangıçta 4-5 madde).
- Her aşamanın nasıl değerlendirileceğini açıklayınız (öğrencilerinizi puanlamadan ve dereceleme ölçeklerinden haberdar ediniz).
- Yapılan her çalışmanın değerlendirilmesi ile ilgili dereceleme ölçeği, kontrol listesi ya da öz değerlendirme formları gibi araçlar kullanabilirsiniz.
- Öğrenci ürün dosyası ile ilgili öğrencilerinize geri bildirimde bulunabilirsiniz. Örneğin, öğrencilerin yeteneklerinin bir profilini çıkarıp, güçlü ve zayıf yönlerini belirten bir yazı yazıp dosyaya ekleyebilirsiniz.

16. Performans Değerlendirme:

- Performans değerlendirme, öğrencilerin, öğrenme türleri gibi bireysel özellikleri dikkate alınarak , bunları eyleme dönüştürmelerini sağlayacak durum ve ödevler olarak tanımlanabilir.

- Performans değerlendirme, öğrencinin günlük yaşamındaki problemleri nasıl çözeceğini ve problem çözmek için sahip olduğu bilgi ve becerileri nasıl kullanacağını göstermesini ister.
- Performans değerlendirme süreç içine yayılmıştır, zamana bağlı değildir.
- Gözlenebilen bir performans veya somut bir ürünle sonuçlanmaktadır.
- Performans değerlendirme ile öğrenciler, sınav saatleriyle sınırlandırmaksızın geniş bir zaman diliminde çalışma ve tekrar yapma, oluşturulan ölçütlere göre yeterlik derecelerini ortaya koyma olanaklarına sahip olurlar.
- Performans değerlendirme, öğrencinin yeni bilgiyi yapılandırmasını gerektirir.
- Performans ödevlerinde, tek bir cevap yoktur. devi tamamlamak için değişik yollar bulunmaktadır. Bu nedenle iyi tanımlanmış bir ölçütle değerlendirmelidir.
- Başarılı bir değerlendirme yapmak için her bir performans devi bir dereceleme leği ile eşleştirilmelidir.
- Öğrenciler performans devi ile dereceleme leğinin bir örneğini alırlar. Böylece değerlendirme sürecinde, öğrenciler kendilerinden ne beklendiğini bilerek çalışmalarını ona göre yönlendirirler.
- Dereceleme leği, öğrencinin başarısı için bir yol haritasına dönüşür.

17. Dereceleme lekleri (Rubric):

Dereceleme lekleri, performans tanımlayan kriterleri içeren puanlama rehberidir. Herhangi bir çalışmanın puanlanması için geliştirilmiş ltleri içeren bir araçtır. En faydalı dereceleme ölçekleri, kendi yaptıklarınızdır.

Dereceleme lekleri Kullanmanın Nedenleri

Dereceleme lekleri,

- Öğretmen ve öğrenci için açık bir kalite tanımı verir.
- Öğrenciler derecelendirme leği kullandıkça ürettikleri ürünün sorumluluğunu daha fazla duyarlar.

- Öğretmenlerin puanlama için harcadıkları zamanın azalmasına katkıda bulunur.
- Öğretmenin öğrenci çalışmalarını değerlendirmelerini basitleştirir.
- Öğrencilere bir ödevi tamamlarken kendi performanslarını değerlendirebilecekler standartlar ve kriterler sağlar.
- Ölçeklerde belirlenen ölçütlerin velilere bildirilmesi, çocuklarına yardımcı olacak velilere kolaylık sağlar.

Dereceleme Ölçekleri Geliştirme Aşamaları

- Ölçeğin ne amaçla geliştirileceğini belirleyin.
- Nelerin değerlendirileceğini açıkça belirleyin.
- Yeterlik düzeylerine karar verin.
- Ödevin ölçmeye çalıştığı davranışlar, ürünler ya da becerilerin anahtarını oluşturun.
- Davranış, ürün ya da her bir becerinin yeterlik düzeyi için kısa kriterler yazın. Burada önemli olan düzeyler arasında kriterleri ayırt edebilmektedir. Beceriler hangi düzeyde olursa, bir alt veya üst kriterle ait olabilir.
- Kullanılacak ölçeğin taslağının hazırlanmasıdır.

18. Tutum Ölçekleri

Tutum, bireylerin belli bir kişiyi, grubu, kurumu veya bir düşünceyi kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen, duygusal bir hazır oluşluk hali veya eğilimdir. Tutum bir bireye atfedilen bir eğilimdir. Gözlenebilen, ortaya konan davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir.

Tutumların ölçülmesinde en çok kullanılan yöntem Likert ölçeğidir. Likert tipi ölçeklerle, ölçülmek istenen tutumla ilgili çok sayıda olumlu ve olumsuz ifade yazılır. Bu ifadeler için, “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” biçiminde tepkide bulunulur. Böylece her cevaplayıcı, ölçekteki her ifadenin kapsadığı tutum objesine katılma/katılmama derecesini bildirmiş olur.

Bir kişinin ölçekten aldığı puan, ölçekte bulunan maddelerden aldığı puanların toplamından oluşur.

Likert Tipi Bir Ölçekteki Maddelerin Puanlama Anahtarı

Seçenek	Olumlu İfade Puanı	Olumsuz İfade Puanı
Kesinlikle Katılmıyorum	1	5
Katılmıyorum	2	4
Kararsızım	3	3
Katılıyorum	4	2
Tamamen Katılıyorum	5	1

Bu ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerin dışında, derslerin işlenişi sürecinde öğrencilerin katılımlarını değerlendirmek amacıyla çeşitli formlara yer verilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan bu formlar öğretmen tarafından aynen kullanılabileceği gibi değerlendirme ölçütlerine göre bazı ölçütler çıkarılabilir ya da başka ölçütler ekleyerek de kullanılabilir. Bu formları kullanmak , öğrenciler hakkında yapılacak değerlendirmelerde ve alınacak kararlarda önemli ipuçları verecektir. Öz değerlendirme, akran değerlendirme, grup değerlendirme gibi formlarla öğrenci değerlendirirken amaç puan vermekten çok, onların eksikliklerini belirlemek ve bu eksiklikleri gidermeye yönelik önlemler almak olmalıdır.

4.8. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programının uygulanması ile ilgili açıklamaları incelediğimizde 4. ve 5. sınıf ile 6. ve 7. sınıf programının uygulanmasına ilişkin açıklamalar yapılmış, açıklamalarda bazı maddeler aynı iken bazı maddelerde farklılıklar görülmektedir.

4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programın Uygulanması ile İlgili Açıklamalar

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 4 ve 5. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, her sınıf için toplam 36 haftada 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır.

Bu dersin eğitim ve öğretiminde;

1. Etkili ve sorumlu Türk vatandaşı yetiştirmek amacıyla tasarlanmış Sosyal Bilgiler üniteleri; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi açılarından çok yönlü olarak ele alınmaktadır. Öğretmen de konuları çok yönlü olarak işlemelidir. Örneğin, Türkiye'nin coğrafi bölgeleri ele alınırken, Millî Mücadele yıllarında bu bölgedeki faaliyetlere yer verilerek, coğrafya, tarih ve vatandaşlık konuları ile ilişkilendirilerek, millî bilinç ve tarih duyarlılığı oluşturulmaya çalışılmalıdır. Benzer şekilde edebî ürünler ve yazılı materyallerden (efsaneler, destanlar, masallar, atasözleri, halk hikayeleri, türküler ve şiirler vb.) yararlanılarak, sosyal bilgiler, edebiyat ve coğrafya kaynaştırılmalı, öğrencilere vatan sevgisi kazandırılmalıdır.

2. Sosyal Bilgiler Programında, belirlenmiş kazanımlara yönelik konu sıralaması yapılmamıştır. Programda kazanımların öngördüğü bir içerik sınırlaması söz konusudur. Öğretmen kazanımları gerçekleştirme koşuluyla; çevre özelliklerini, öğrenci grubunun ilgilerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini, hazır-bulunuşluk düzeylerini ve dolayısıyla da ön bilgilerini dikkate alarak, Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda uygun çıkış noktaları, uyarıcı ve pekiştireç unsurlarını kullanarak çerçevesi belirlenmiş olan içeriğe bağlı oluşturacağı alt başlıklar etrafında hareket etmelidir. Çevresel etkiler ve grubun sözü edilen özellikleri açısından gerektiğinde, güncellik ilkesi gözetilmek kaydıyla ünite sürelerinde değişiklik yapabilir. Öğretmen, geçmiş, bugün ve gelecek düşünüldüğünde, bütün insan faaliyetlerini kapsayacak şekilde seçilmiş olan dokuz öğrenme alanının, birden fazla disiplini içerdiğine, “zaman, süreklilik ve değişim” öğrenme alanının, diğer sekiz öğrenme alanıyla birlikte değerlendirildiğine dikkat etmelidir.

3. Öğretmen, “sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışlarına önem vermelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin, vb.) bilimsel yöntemleri sezdirilmelidir. Öğretmen, okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanarak, öğrencileri sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşüncelerini sağlamalıdır. Tarih konuları da öğrencilere bir problem olarak sunulmalıdır. Örneğin “TBMM'nin Açılışı” konusunda, “Atatürk, 1920’de

kurulan yeni devletin malî kaynakları problemini nasıl çözdü?” problemi ortaya atılabilir. Burada önce, bir devletin gelir kaynakları ile ilgili öğrencilerin görüşleri alınmalı, sonra veri ve kaynak toplamalarına yardım edilmeli, görüşleri test edilmeli ve tartışmaya teşvik edilmeli, daha sonra da öğrencilerin bir rapor yazmaları sağlanmalıdır.

4. Son yıllarda bazı eğitimciler tarafından “genişleyen çevreler” programına yönelik haklı ve yerinde eleştiriler yapılmaktadır. Örneğin 8-13 yaşlarındaki çocukların yakından uzağa ilkesinin tersine Çin Seddi, Piramitler, dünyanın en uzun, en kilolu, en yaşlı insanı gibi konularla ilgilendiği görülmüştür. Bu yüzden ünitelerin sıralanması “yakından uzağa” ilkesine göre yapılırken, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır.

5. Üniteler işlenirken doğrudan verilecek beceriler üzerine alıştırmalar yapılmalıdır. Dokuz temel becerinin yanı sıra, öğrencilerin zaman ve kronolojiyi algılama, mekânı algılama, değişim ve sürekliliği algılama ve sosyal katılım gibi sosyal bilgiler becerilerini kazanmaları üzerinde özellikle durulmalıdır. Bu beceriler alt aşamaları ile birlikte öğretmen kılavuzunda verilmiştir. Kaynak kullanımı ve kanıt değerlendirmeye dayalı sosyal bilgiler eğitiminde öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisi kurmaları ve kanıta dayalı akıl yürütmeleri sağlanmalı, kanıtların sınırlılıkları ve tarihin farklı yorumlarının olabileceği fark ettirilmelidir.

6. Öğretmen, öğrencilerin disiplinlere ait yapısal kavramları öğrenmelerine dikkat etmelidir. Öğrencilerin, çizdikleri kavram haritalarından yararlanarak, kavram yanlışları varsa, düzeltmelerine yardımcı olmalıdır.

7. Programdaki değerler, bir örnek olaydan ya da öyküden hareketle, değerleri açıklamak, ahlâkî muhakeme ve değer analizi şeklinde verilmelidir.

8. Öğretmen, programda üç türlü ilişkilendirme ile karşılaşmaktadır. Bunlar, üniteler arası ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme ve aradisiplinlerle ilişkilendirmedir. Programda üniteler arası ve dersler arası ilişkilendirme açıklamalar bölümünde yer alırken, aradisiplinlerle ilişkilendirme tabloları programın devamında yer almaktadır. Sınıf öğretmeni, 4 ve 5. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinde sık sık bu ilişkileri öğrencilerin kurmasına yardımcı olmalıdır. 6, 7 ve 8. sınıflarda dersin öğretmenleri diğer branş öğretmenleriyle toplantı yaparak planlarını oluşturmalarıdır.

9. Öğretmen, okulun bulunduğu çevreye göre programdaki etkinlik örneklerini seçmeli ya da kendisi etkinlik hazırlamalıdır. Olguları ve olayları aktarmak ya da

öğrencilere ders kitaplarını ezberletmek yerine, aktif öğrenme etkinliklerini uygulamalıdır. Yeni etkinlikler tasarlanırken, dersin 17 genel amacı, ünite kazanımları, farklı öğrenme stilleri ve zekâ türlerine sahip öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır. Öğretmen bilgi dağıtıcı rolü yerine, öğrencilerinin anlam kurmalarına yardımcı rolünü benimsemelidir. Öğrencileri düşündürücü ve açık uçlu sorularla sorgulamaya teşvik etmelidir. Öğretmen soru sorduktan sonra, 2-3 dakika beklemelidir. Öncelikle küçük veri kırıntıları ve olgu koleksiyonları yerine, öğrencilerin büyük fikirler, temalar ile karşılaşmalarına yönelik, becerileri ve değerleri geliştirici etkinlikler seçebilir. Örneğin, I. Dünya Savaşı'na, Millî Mücadele'ye ve II. Dünya Savaşı'na siyasal, ekonomik ve kültürel açılardan topluca bakılabilir. Öğretmen, önce bu savaşılarla ilişkin öğrencilerin ön bilgilerini saptamalı, öğrencilerin olguları birbirinden ve ders kitaplarından öğrenebileceği bir ortam sağlamalıdır. Öğretmen öğrencilerin, bu savaşıları, benzerlik ve farklılıklar açısından analiz etmelerine çalışır. Öğrencilerin erken yaşlardan itibaren bireysel ya da grup olarak birincil ve ikincil kaynaklar üzerinde çalışarak, kendi anlayışlarını sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturmalarına yardımcı olmalıdır. Oluşturmacı sınıfın gerçek anlamda demokrasinin yaşandığı bir yer olduğu unutulmamalıdır. Bu şekilde öğrenciler demokratik beceri ve değerlere sahip, bilimsel düşünmeye açık, insan haklarına saygılı, işbirliği içinde çalışabilen, cumhuriyet sevgisi gelişmiş, haklarını bilen ve sorumluluk sahibi Türk vatandaşları olarak yetişebilir.

10. Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanarak, öğrencilerin tarihsel duyarlılığı geliştirilmelidir. Öğretmen, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı, Kurtuluş Savaşı'nda bir zaferin ya da Türk İnkılâbı ile ilgili herhangi bir olayın yıl dönümü, Ankara'nın başkent olması gibi olayların yıl dönümlerinde Atatürk'ün kişilik özelliklerini, inkılâplarını, ilkelerini ve düşüncelerini anlatmalıdır. Öğretmen, Atatürk'ün “Türk, özgün, çalış, güven”, “Ne mutlu Türküm diyene!” ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” gibi sözlerinden hareketle, Türklerin tarihte oynadıkları rolü; askerlik, idare, hukuk, bilim, fen ve sanat alanında insanlığa hizmetlerini göstermelidir. Öğrencilerin, Türk milletine, Türk bayrağına, Türk ordusuna ve vatanına hizmet eden kişilere sevgi, saygı ve takdir duygularını geliştirmelidir. Öğrenciler, yazılı ve görsel basın tarafından güncel konuların ve haberlerin etkisi altındadır. Öğrencilerin zihinlerinin güncel meselelerle

meşgul olduğu zamanlarda ve dönem başında planlanmış dersin pek verimli olmadığı durumlarda, öğretmen “güncellik ilkesinden” hareket etmeli, fırsatları değerlendirmelidir. Güncel konular, öğrencilere iş ve proje olarak verilmelidir.

11. Öğretmen, inceleme gezilerine önem vermelidir. Bu geziler pazar yerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazılara, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, müze-kentler, savaş alanları) yönelik olabilir. Bu geziler, sadece eğlenceli bir gün geçirme olarak düşünülmemeli, her aşaması planlanmalı ve değerlendirilmelidir. Öğrenciler için çalışma kağıtları hazırlanmalı ya da müzelerin çalışma kağıdı kullanılmalıdır. Öğrencilerin doğal ve tarihî çevreyi koruma bilinci edinmeleri, sanat zevki ve estetik duygularını geliştirmeleri sağlanmalıdır. Tarihî bir kişilikten söz ediliyorsa, bu kişi de okulun bulunduğu çevrede doğmuş, bulunmuş ya da ölmüş ise bu yönden değerlendirilmelidir. Bu kişinin medrese, cami, kütüphane, imaret, han, türbe, mahalle, sokak ve ev gibi herhangi bir eserde kitabesi varsa, bu kişi ve eserleri ile ilgili öğrencilere araştırma projeleri verilebilir. Öğretmen, sınıfta ya da müzede drama etkinlikleri ile geçmiş yaşantıların canlandırılması ve öğrencilerin tarihî kişilikler ile empati kurmasını sağlamalıdır. Öğrencilere verilen ödevler gerçek (otantik) hayat problemlerinden seçilmelidir. Örneğin antik bir şehirden asfalt karayolu geçirilmek isteniyor. “Siz bu şehrin neden korunması gerektiğini açıklayan dilekçe yazınız”. “Ya da TRT için çalışan bir program yapımcısısınız. Safranbolu evleri ile ilgili bir belgesel yapmanız isteniyor. Bu belgeselin senaryosunu yazınız.” Bu tür etkinliklerle öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve özellikle yazma becerileri geliştirilmelidir.

12. Öğretmen, öğrencileri millî, ahlâki, insanî, manevî, kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik, ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici olmalıdır. Ayrıca ders konularını sevdireci roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, şiir ve fıkra gibi edebî ürünleri okumaya teşvik etmelidir.

13. Öğretmen fotoğraflar, haritalar, filmler, CD-ROM’lar, tarih ve sosyal bilgiler benzeşim (simülasyon) programları, çoklu ortam (multimedya) ve hipermedya gibi araçlar; telekomünikasyon hizmetlerini (internet gibi) imkânları ölçüsünde sosyal bilgiler dersinin bir parçası yapmalıdır. Gezi düzenleyemediği mekânlara, sınıf içinde internet yardımıyla, sanal alan gezileri yaptırmalıdır.

14. Öğretmen, ünitenin yapısına uygun olan değerlendirme araç ve yöntemlerini seçmelidir. Öğretmen, değerlendirmenin, öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olduğunu bilmelidir. Sadece öğrenme ürününü değil, öğrenme sürecini de değerlendirmelidir. Değerlendirmede geleneksel yöntemlerle, alternatif değerlendirme yöntemlerini birlikte kullanmalıdır. Bu değerlendirme yöntemleri ve araçları; gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, posterler, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, açık uçlu sorulardan oluşan testlerdir. Öğretmen, geleneksel değerlendirme araç ve yöntemlerini kullandığında öğrencilerde ıraksak düşünmeye yol açan özellikle ıraksak sorular sormalıdır. Bazı öğrenciler grup tartışmalarında sessizdir. Fakat çok iyi kompozisyon yazar ya da resim yapar, bazıları çok iyi sunuş yapar; fakat yazıya dökemez. Görüldüğü gibi çok değişik ölçme araçlarının kullanılması öğrencilere öğrendiğini gösterme şansı vermektedir. Öğrenciler etkinlikler çerçevesinde fotoğraf, resim, proje, poster, şarkı sözü, powerpoint sunusu, maket gibi ürünler yapabilmeli ve bunlar aileleri ve çevreleriyle paylaşmak üzere sergilenmelidir (MEB, 2005a; 6-8).

6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programın Uygulanması ile İlgili Açıklamalar

İlköğretim okulu sosyal bilgiler öğretim programı 6. sınıfta haftada üçer ders saati olmak üzere 108 saatlik bir ders süresi ve 7. sınıflarda dört saat olmak üzere 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır. İnsan hakları ve vatandaşlık dersi pek çok ülkede olduğu gibi ilköğretim 1. sınıftan itibaren bir ara disiplin olarak ele alınmış, derslerin kazanımları ile insan hakları ve vatandaşlık programının kazanımları ilişkilendirilmiş, insan hakları ve vatandaşlık programına duyarlı bir ilköğretim programı hazırlanmıştır.

Bu dersin eğitim ve öğretiminde;

1. Etkili ve sorumlu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmek amacıyla tasarlanmış sosyal bilgiler dersi ile öğrenci 4. sınıftan itibaren karşılaşmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmeni, 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programını inceleyerek, öğrencilerin bilgi, beceri, değer ve kavram boyutlarında hazır bulunuşluk düzeyini dikkate almalıdır. Sarmal yaklaşım doğrultusunda, devamlılık ve aşamalılık açısından; 6. ve 7. sınıflardaki öğrenme alanları, beceriler, değerler ve kavramların 4. ve 5. sınıftakilerle ilişkileri göz ardı edilmemelidir.

2. Sosyal bilgiler ünitelerinde; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ve insan hakları ve vatandaşlık bilgisi konuları toplulaştırılmış olarak ele alınmaktadır. Öğretmen de konuları tarih ünitesi, coğrafya ünitesi, insan hakları ve vatandaşlık ünitesi diye ayrı ayrı değil, çok yönlü olarak işlemelidir. Örneğin, Türkiye'nin coğrafi bölgeleri ele alınırken, Millî Mücadele yıllarında bu bölgedeki faaliyetlere yer verilerek, coğrafya, tarih, insan hakları ve vatandaşlık konuları ilişkilendirilerek, milli bilinç, insan hakları ve tarih duyarlılığı oluşturulmaya çalışılmalıdır. Benzer şekilde edebî ürünler ve yazılı materyallerden (efsaneler, destanlar, masallar, atasözleri, halk hikayeleri, türküler ve şiirler vb.) yararlanılarak, sosyal bilgiler, Türkçe dersleriyle kaynaştırılmalı, öğrencilere vatan sevgisi kazandırılmalıdır.

3. Sosyal Bilgiler Programında, belirlenmiş kazanımlara yönelik konu sıralaması yapılmamıştır. Programda kazanımların öngördüğü bir içerik sınırlaması söz konusudur. Öğretmen kazanımları gerçekleştirme koşuluyla; çevre özelliklerini, öğrenci grubunun ilgilerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini, hazır-bulunuşluk düzeylerini ve dolayısıyla da ön bilgilerini dikkate alarak, Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda uygun çıkış noktaları, uyarıcı ve pekiştireç unsurlarını kullanarak çerçevesi belirlenmiş olan içeriğe bağlı oluşturacağı alt başlıklar etrafında hareket etmelidir. Çevresel etkiler ve grubun sözü edilen özellikleri açısından gerektiğinde, güncellik ilkesi gözetilmek kaydıyla ünite sürelerinde değişiklik yapabilir.

4. Öğretmen, geçmiş, bugün ve gelecek düşünüldüğünde, bütün insan faaliyetlerini kapsayacak şekilde seçilmiş olan dokuz öğrenme alanının, birden fazla disiplini içerdiğine, “zaman, süreklilik ve değişim” öğrenme alanının, diğer sekiz öğrenme alanıyla birlikte değerlendirildiğine dikkat etmelidir. Yani bir ünite, iki öğrenme alanı içermektedir. 6. ve 7. sınıfta "gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler" öğrenme alanına yer verilmemiştir.

5. Öğretmen, “sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışlarına önem vermelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin, vb.) bilimsel yöntemleri sezdirilmelidir. Öğretmen, okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanarak, öğrencileri sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler

üzerine yansıtıcı düşünmelerini sağlamalıdır. Tarih konuları da öğrencilere bir problem olarak sunulmalıdır. Örneğin “TBMM’nin Açılışı” konusunda, “Atatürk, 1920’de kurulan yeni devletin malî kaynakları problemini nasıl çözdü?” problemi ortaya atılabilir. Burada önce, bir devletin gelir kaynakları ile ilgili öğrencilerin görüşleri alınmalı, sonra veri ve kaynak toplamalarına yardım edilmeli, görüşleri test edilmeli ve tartışmaya teşvik edilmeli, daha sonra da öğrencilerin bir rapor yazmaları sağlanmalıdır.

6. Son yıllarda bazı eğitimciler tarafından “genişleyen çevreler” programına yönelik haklı ve yerinde eleştiriler yapılmaktadır. Günümüzde çocuklar yakın çevrelerinin çok ötesindeki olaylardan da haberdardırlar. Kitle iletişim araçlarının özellikle de televizyonun her eve girmesi, dünyayı çocukların evine getirmiştir. Henüz okula başlamayan çocuklar bile dünyadaki savaşların, çevre kirliliği ile ilgili sorunların artık farkındadırlar. Belgeseller sayesinde dünyanın çeşitli yörelerindeki kültürleri en ince ayrıntılarına kadar tanıma fırsatı elde etmektedirler. Örneğin 8-13 yaşlarındaki çocukların yakından uzağa ilkesinin tersine Çin Seddi, Piramitler, dünyanın en uzun, en kilolu, en yaşlı insanı gibi konularla ilgilendiği görülmüştür. Bu yüzden ünitelerin sıralanması “yakından uzağa” ilkesine göre yapılırken, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır.

7. Dokuz temel becerinin yanı sıra, öğrencilerin zaman ve kronolojiyi algılama, mekânı algılama, değişim ve sürekliliği algılama ve sosyal katılım gibi sosyal bilgiler becerilerini kazanmaları üzerinde özellikle durulmalıdır. Bu beceriler alt aşamaları ile birlikte öğretmen kılavuzunda verilmiştir. Kaynak kullanımı ve kanıt değerlendirmeye dayalı sosyal bilgiler eğitiminde öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisi kurmaları ve kanıta dayalı akıl yürütmeleri sağlanmalı, kanıtların sınırlılıkları ve tarihin farklı yorumlarının olabileceği fark ettirilmelidir.

8. Öğretmen, öğrencilerin disiplinlere ait yapısal kavramları öğrenmelerine dikkat etmelidir. Öğrencilerin, çizdikleri kavram ve zihin haritalarından yararlanarak, kavram yanılgıları varsa, düzeltmelerine yardımcı olmalıdır.

9. Programdaki değerler, bir örnek olaydan ya da öyküden hareketle, değerleri açıklama, ahlâkî muhakeme ve değer analizi şeklinde verilmelidir.

10. Öğretmen, programda üç türlü ilişkilendirme ile karşılaşmaktadır. Bunlar, üniteler arası ilişkilendirme, dersler arası ilişkilendirme ve aradisiplinlerle ilişkilendirmedir. Programda üniteler arası ve dersler arası ilişkilendirme açıklamalar

bölümünde yer alırken, aradisiplinlerle ilişkilendirme tabloları programın devamında yer almaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmeni, 6. ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler dersinde sık sık bu ilişkileri öğrencilerin kurmasına yardımcı olmalıdır. Diğer branş öğretmenleriyle toplantı yaparak planlarını oluşturmalarıdır.

11. Öğretmen, okulun bulunduğu çevreye göre programdaki etkinlik örneklerini seçmeli ya da kendisi etkinlik hazırlamalıdır. Olguları ve olayları aktarmak ya da öğrencilere ders kitaplarını ezberletmek yerine, aktif öğrenmeye dayalı etkinlikler uygulamalıdır. Yeni etkinlikler tasarlanırken, dersin 17 genel amacı, ünite kazanımları, farklı öğrenme stilleri ve zekâ türlerine sahip öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır. Öğretmen bilgi dağıtıcı rolü yerine, öğrencilerinin anlam kurmalarına yardımcı rolünü benimsemelidir. Öğrencileri düşündürücü ve açık uçlu sorularla sorgulamaya teşvik etmelidir. Öncelikle küçük veri kırıntıları ve olgu koleksiyonları yerine, öğrencilerin büyük fikirler, temalar ile karşılaşmalarına yönelik, becerileri ve değerleri geliştirici etkinlikler seçebilir. Örneğin, I. Dünya Savaşı'na, Milli Mücadele'ye ve II. Dünya Savaşı'na siyasal, ekonomik ve kültürel açılardan topluca bakılabilir. Öğretmen, önce bu savaşıla ilişkin öğrencilerin ön bilgilerini saptamalı, öğrencilerin olguları araştırmalarına dayandırdıkları bulgular yoluyla birbirinden ve ders kitaplarından öğrenebileceği bir ortam sağlamalıdır. Öğrencilerin erken yaşlardan itibaren bireysel ya da grup olarak birincil ve ikincil kaynaklar üzerinde çalışarak, kendi anlayışlarını sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturmalarına yardımcı olmalıdır. Oluşturmacı sınıfın gerçek anlamda demokrasinin yaşandığı bir yer olduğu unutulmamalıdır. Bu şekilde öğrenciler demokratik beceri ve değerlere sahip, bilimsel düşünmeye açık, insan haklarına saygılı, işbirliği içinde çalışabilen, Cumhuriyet sevgisi ve demokrasi bilinci gelişmiş, haklarını bilen ve sorumluluk sahibi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olarak yetişebilir.

12. Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanarak, öğrencilerin tarihsel duyarlılığı geliştirilmelidir. Öğretmen, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı, Kurtuluş Savaşı'nda bir zaferin ya da Türk İnkılâbı ile ilgili herhangi bir olayın yıl dönümü, Ankara'nın başkent olması gibi olayların yıl dönümlerinde Atatürk'ün kişilik özelliklerini, inkılâplarını, ilkelerini ve düşüncelerini anlatmalıdır. Öğretmen, Atatürk'ün “Türk,

öğün, çalış, güven”, “Ne mutlu Türküm diyene!” ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” gibi sözlerinden hareketle, Türklerin tarihte oynadıkları rolü; askerlik, idare, hukuk, bilim, fen ve sanat alanında insanlığa hizmetlerini göstermelidir. Öğrencilerin, Türk milletine, Türk bayrağına, Türk ordusuna ve vatanına hizmet eden kişilere sevgi, saygı ve takdir duygularını geliştirmelidir. Öğrenciler, yazılı ve görsel basın tarafından güncel konuların ve haberlerin etkisi altındadır. Öğrencilerin zihinlerinin güncel meselelerle meşgul olduğu zamanlarda ve dönem başında planlanmış dersin pek verimli olmadığı öğretmen “güncellik ilkesinden” hareket etmeli, fırsatları değerlendirmelidir. Güncel konular, öğrencilere iş ve proje olarak verilmelidir.

13. Öğretmen, inceleme gezilerine önem vermelidir. Bu geziler pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazılara, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları) yönelik olabilir. Bu geziler, sadece eğlenceli bir gün geçirme olarak düşünülmemeli, her aşaması planlanmalı ve değerlendirilmelidir. Öğrenciler için çalışma kâğıtları hazırlanmalı ya da müzelerin çalışma kağıdı kullanılmalıdır. Öğrencilerin doğal ve tarihî çevreyi koruma bilinci edinmeleri, sanat zevki ve estetik duygularını geliştirmeleri sağlanmalıdır. Tarihî bir kişilikten söz ediliyorsa, bu kişi de okulun bulunduğu çevrede doğmuş, bulunmuş ya da ölmüş ise bu yönden değerlendirilmelidir. Bu kişinin medrese, cami, kütüphane, imaret, han, türbe, mahalle, sokak ve ev gibi herhangi bir eserde kitabesi varsa, bu kişi ve eserleri ile ilgili öğrencilere araştırma projeleri verilebilir. Öğretmen, sınıfta ya da müzede drama etkinlikleri ile geçmiş yaşantıların canlandırılması ve öğrencilerin tarihî kişilikler ile empati kurmasını sağlamalıdır. Öğrencilere verilen ödevler gerçek (otantik) hayat problemlerinden seçilmelidir. Örneğin antik bir şehirden asfalt karayolu geçirilmek isteniyor. “Siz bu şehrin neden korunması gerektiğini açıklayan dilekçe yazınız”. “Ya da TRT için çalışan bir program yapımcısısınız. Safranbolu evleri ile ilgili bir belgesel yapmanız isteniyor. Bu belgeselin senaryosunu yazınız.” Bu tür etkinliklerle öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve özellikle yazma becerileri geliştirilmelidir.

14. Öğretmen, öğrencileri millî, ahlâki, insanî, manevî, kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik, ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici olmalıdır. Ayrıca derse ilişkin konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, şiir ve fıkra gibi edebî ürünleri okumaya teşvik etmelidir.

15. Öğretmen fotoğraflar, haritalar, filmler, CD-ROM'lar, tarih ve sosyal bilgiler benzeşim (simülasyon) programları, çoklu ortam (multimedya) ve hipermedya gibi araçlar; telekomünikasyon hizmetlerini (internet gibi) imkânları ölçüsünde sosyal bilgiler dersinin bir parçası yapmalıdır. Gezi düzenleyemediği mekânlara, sınıf içinde internet yardımıyla, sanal alan gezileri yaptırmalıdır.

16. Öğretmen, ünitenin yapısına uygun olan değerlendirme araç ve yöntemlerini seçmelidir. Öğretmen, değerlendirmenin, öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olduğunu bilmelidir. Sadece öğrenme ürününü değil, öğrenme sürecini de değerlendirmelidir. Değerlendirmede geleneksel yöntemlerle, alternatif değerlendirme yöntemlerini birlikte kullanmalıdır. Bu değerlendirme yöntemleri ve araçları; gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, posterler, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, boşluk doldurmalı, açık uçlu sorulardan oluşan testlerdir. Öğretmen, geleneksel değerlendirme araç ve yöntemlerini kullandığında öğrencilerde ırsak düşünmeye yol açan özellikle ırsak sorular sormalıdır. Bazı öğrenciler grup tartışmalarında sessizdir. Fakat çok iyi kompozisyon yazar ya da resim yapar, bazıları çok iyi sunuş yapar; fakat yazıya dökemez. Görüldüğü gibi çok değişik ölçme araçlarının kullanılması öğrencilere öğrendiğini gösterme şansı vermektedir. Öğrenciler etkinlikler çerçevesinde fotoğraf, resim, proje, poster, şarkı sözü, powerpoint sunusu, maket gibi ürünler yapabilmeli ve bunlar aileleri ve çevreleriyle paylaşmak için sergilenmelidir (MEB, 2005b; 7-10).

4.9. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konuyla ilgili görülen araştırmalar konuya yakınlığına göre özetlenmiştir.

Arslan ve Demirel (2007). “ İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yeni İlköğretim Programının Değerlendirilmesi” konulu araştırmasında elde edilen bulgulara göre, program uygulanmaya başlanmadan önce öğretmenlerin gerekli bilgilere sahip

olmadığı, öğretmenler programı iyi anlayıp benimseyemedikleri için geleneksel yöntemleri kullandıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca programda yer alan kazanımların öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerinin altında olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmadan çıkan sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulmuştur:

1. Öğretmenler ve öğrenci velilerinin program hakkında yeteri kadar bilgilendirilmelidir. Bunun içinde hizmet içi eğitim seminerlerinin sürekliliğini gerekli kılabilir. Böylece programın uygulanması sağlanabilir.
2. Programın kazanımları yeniden gözden geçirilmeli, eğitim durumlarını öğrenciler için uğraştırıcı hale getirebilmek için yeni üst düzey kazanımlar eklenmelidir.
3. Her bir kazanım için hazırlanan etkinlik sayısı artırılarak etkinlik bankası oluşturulabilir. Öğretmenler kendi sınıfının fiziksel ve sosyo ekonomik durumuna göre bu etkinliklerden seçip uygulayabilir.
4. Okulların genel yapısı geleneksel eğitim anlayışına göre düzenlenmiştir. Sınıf düzeninin sağlanmasında öğrenci merkezli anlayışlar göz önünde bulundurulabilir.
5. Programın daha iyi uygulanabilmesi için sınıftaki öğrenci sayısı azaltılmalı, okullar öğretim teknolojileri yönünden desteklenmelidir.

Gömlüksiz ve Bulut (2006). “Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasını, 2004-2005 öğretim yılında pilot olarak uygulanan ilköğretim birinci kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programının uygulamadaki etkililiğini belirlemek amacıyla yapmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre, programda öngörülen kazanımlar, kapsam, eğitim durumu ve değerlendirmenin uygulamada “çok” etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, il değişkeni bakımından öğretmen görüşleri arasında anlamlı farklılık ortaya çıkarken, sınıf, cinsiyet, kıdem, eğitim düzeyi ve sınıf mevcudu değişkenlerine göre ise anlamlı farklar çıkmamıştır.

Yaşar (2005). Yaptığı araştırmada, 2005-2006 öğretim yılında uygulanacak olan yeni ilköğretim programlarının uygulanmasına ilişkin öğretmenlerin hazır bulunuşluk düzeylerini incelemiştir. Bu nedenle, ilköğretim sınıf öğretmenlerinin yeni ilköğretim programının uygulanması sırasında karşılaşılabilecek sorunlara ilişkin görüşlerinin neler olduğu sorusuna cevap aramıştır.

Bu araştırmada, öğretmenlerin, programın uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek sorunlara ilişkin olarak, programları yeterince tanımama, yapılandırmacı yaklaşım konusunda yeterli bilgiye sahip olmama, sınıf mevcutlarının yapılandırmacı yaklaşıma uygun olmaması, programdaki etkinlik örnekleri hakkında yeterince bilgiye sahip olmama, programdaki değerlendirme yöntemleri hakkında yeterince bilgiye sahip olmama ve müfettişlerin farklı bakış açıları sorunlarının ortaya çıkma olasılığına “kesinlikle katıldıkları” yönünde görüş belirttikleri sonucuna ulaşmış. Bunun yanı sıra programdaki etkinliklerle derse ayrılan sürenin yeterli olmaması, programın öngördüğü yaklaşım, yöntem ve teknikleri tanımama, öz değerlendirme, programda kullanılması gereken öğretim teknolojileri ve araç-gereçleri tanımama ve kullanmama, yeni programlara göre plan yapmanın güç olması, velilerden yeterli destek almama ve okul yönetiminin programlara karşı kayıtsız ve ilgisiz davranması sorunlarına ise “katıldıkları” yönünde görüş belirttikleri sonucuna ulaşmıştır.

Dilmaç (2008). “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Uygulanabilirliği Hakkında Öğretmen Görüşleri (İstanbul, Avrupa Yakası Örneği)” adlı çalışmasında, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Yeni Sosyal Bilgiler Programının uygulanabilirliği hakkında öğretmen görüşlerinin neler olduğunu belirlemeye çalışmıştır.

Araştırmada yer alan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını, programın kazanım, içerik ve öğrenme-öğretme süreci boyutları açısından uygulanabilir düzeyde görürken, değerlendirme boyutunun uygulanabilirliğini kısmen olumlu olarak gördüğü belirtilmektedir. Ayrıca Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programının uygulanabilirliği hakkında öğretmen görüşlerinde, deneklerin mezuniyet durumu, mesleki hizmet yılı ve eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur.. Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Araştırmaya katılan öğretmenler kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci boyutlarında olumlu değerlendirmede bulunurken, ölçme ve değerlendirme boyutunda kısmen olumlu değerlendirmesinde bulunmuşlardır.
2. Araştırmadan elde edilen bulgulardan, yeni ilköğretim programlarının kazanımlarının, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı, kazanımların, toplumun değer ve ideallerine tam olarak uygun olmadığı, ama bunun yanında kazanımların gerçekleştirilebilir olduğu ortaya çıkmıştır.
3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının olumlu yanının öğrenci merkezli olmasına karşılık, araç gereç eksikliği ve kalabalık sınıflar, okulların konumu, çevre koşullarının olumsuz oluşu, gezi ve incelemelerdeki prosedürün getirdiği sorunlar, programın yapısı ve uygulama koşulları açısından bir ikilemi ortaya koymaktadır. Bu durum programın uygulama koşullarındaki eksiklikler nedeniyle öngörülen olumlu özellikleri gerçekleştiremeyeceğini göstermektedir.
4. Ölçme ve değerlendirme çalışmalarında performans değerlendirme yöntemleri uygulanmaktadır. Ancak ölçeklerin çok fazla oluşu, çok fazla zaman alması ve ağır maddi yük getirmesi sorun teşkil etmektedir.

Bulut (2008). “Yeni İlköğretim Programlarında Öngörülen Öğrenci Merkezli Uygulamalara İlişkin Öğretmen Görüşleri (Diyarbakır Örneği)” adlı makale çalışmasında, yenilenen ilköğretim programlarında öğrenci merkezli uygulamalara ilişkin öğretmen görüşleri değerlendirildiğinde elde ettiği bulgulara göre öğretmenlerin yeni programları öğrenci merkezli olarak “orta” düzeyde uyguladıklarını saptamıştır.

Köse (2007). “Yenilenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Değerlendirilmesi (Sakarya İli Örneği)” konulu araştırmasında, yenilenen 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının kazanım, kapsam, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme boyutları açısından uygulamadaki etkililiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Yapılan çalışmada ise ;

1. Öğretmen görüşlerine göre değerlendirilen yeni 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı “*orta*” düzeyde olumlu bulunmuştur.

2.Yeni 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı mevcut durumuyla kazanım, kapsam, eğitim durumu ve ölçme değerlendirme boyutu açısından yeterli derecede etkili ve uygun bulunmamıştır.

Bu araştırmada, program değerlendirme ve geliştirme çalışmaları ile ilgilenen tüm uzman ve araştırmacılar tarafından, daha verimli, başarılı, etkili ve faydalı bir eğitim-öğretim için; yeni 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı dört temel ögesi yönünden incelenmesi, değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve bu çalışmaların devamlılığı sağlanması, ayrıca sosyal bilgiler branş öğretmenlerinin program hakkındaki gelişmeleri takip edebilmeleri için daha sık hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması, özendirici ve teşvik edici yasal düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

Bu araştırma sonucunda şu önerilerde bulunulmuştur:

1. Yeni 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının dayandığı ilkeler, programda uygulanması öngörülen öğrenme yaklaşımları ve değerlendirme teknikleri hakkında ciddi ve sistematik bir hizmet içi eğitim verilmelidir. Bu hizmet içi eğitimin uygulamaya dönük olmasında büyük yarar vardır.
2. Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenciye kazandırılması düşünülen kazanımların hedeflenen düzeyde gerçekleşebilmesi için mümkün olabildiğince sınıf mevcutlarının azaltılmasında büyük yarar vardır.
3. Bilgisayar, DVD, tepegöz, projeksiyon paneli, video, televizyon sayesinde hazırlanan sunumlar öğrencilerin etkinlikleri kolay bir şekilde öğrenmelerini sağlayabilir. Aynı zamanda öğrenci zengin öğrenme yaşantıları geçirir ve öğrenme süreci öğrenci için zevkli hale gelir. Her ilköğretim okulunda mutlaka bir görsel odanın açılması ve bu oda için gerekli olan donanım sağlanmalıdır.

4. Okul yöneticileri, yeni programlara yönelik olarak öğretmenler arasında işbirliğini güçlendirmeleri gerekir. Bu konuda öğretmenlerin bilgi ve deneyimlerini paylaşabilecekleri ortamlar oluşturulmalıdır.
5. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı okul yöneticileri ve öğretmenlerin yeni programlar hakkındaki görüş ve düşüncelerini dikkate almalıdır.

Aydın (2007). “ İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Müfredatının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Trabzon İli Örneği)” konulu çalışmasında, yenilenen ilköğretim müfredatı içersinde 4. ve 5. sınıfların yeni (2004) sosyal bilgiler müfredat programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiştir. Bu araştırmada şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

“Yeni Sosyal Bilgiler Müfredatı yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu bağlamda eğitim sistemimize kazandırdığı birçok yenilik vardır. Öğrencileri aktif kılan, onları araştırmaya sevk eden, güncel bilgilere yönelten bir ders haline gelmiştir. Yeni programla birlikte öğrenciler, demokrasi kültürünü çok daha iyi kavramaya başlamışlardır. Yeni Sosyal Bilgiler öğretim Programı, öğrencilere öz güven duygusunun yerleşmesinde önemli bir yer edinmiştir. Çünkü öğrenciler bu programda ölçme aracı olarak kullanılan proje ve performans ödevlerini sınıfta sunma sansı yakalamışlardır. Bu durum da öğrencilerin birçok beceriyi bir arada kazanmalarını sağlamıştır. Böylece öğrenciler sadece bilgisel değil, ahlaki, kültürel ve sosyal yönden gelişmeye başlamışlardır. Yine Yeni Sosyal Bilgiler Müfredatı, öğrencileri daha çok birlikte çalışmaya yönlendirerek iletişim kurma becerilerini geliştirmiştir. Ayrıca Sosyal Bilgiler Programı, görsellik bakımından zengin, öğrencilerin dikkatini çekebilecek özellikte hazırlanmıştır. Programda kullanılan dil tam anlamıyla olmamakla birlikte öğrenci seviyesine uygundur.”

Ancak bu araştırmada şu sonuçlara da ulaşılmıştır: “Müfredat, Türkiye’nin ekonomik, coğrafi, kültürel ve sosyal şartlarına göre hazırlanmamıştır. İl merkezinde kaynak sorunu çok fazla yaşanmazken ile ve özellikle köylerde hem öğrenciler hem de öğretmenler yeni programın istediği kaynaklara çok kolay ulaşamamaktadırlar. Özellikle internet kullanımına tüm okullarda olanak yoktur. Öğrenciler materyal bakımından fakirdir ama yeni ğretim programı tamamen uygulamaya dönük kaynak kullanımına yöneltmektedir. Yine bir diğer problem de Yeni Sosyal Bilgiler Müfredatı sınıf mevcudu yüksek olmayan sınıflar için hazırlanmıştır. Ancak, okullarda sınıfların kalabalık olması yeni programın uygulanmasında zorluklara neden olmaktadır. Çünkü yeni program tamamen öğrencileri aktif kılan bir sistem olduğu için kalabalık sınıflarda tüm öğrencileri sürece sokmak büyük bir problemdir. Ayrıca Yeni Sosyal Bilgiler ğretim Programını ğrencilere sunan öğretmenler yeni programla ilgili yeteri kadar hizmet içi eğitim almamışlardır. Bu nedenle öğretmenler, özellikle ölçme ve değerlendirme kriterlerinde sorunlar yaşamışlardır. Bir diğer önemli sorun ise yeni programda işlenen konularla milli eğitim tarafından yapılan sınavlar arasında bir tutarsızlığın olmasıdır. Sınavlarda ğrencilere yöneltilen sorular daha çok eski program ağırlıklı bilgi yükünün ağır olduğu sorulardır. Bu durum öğretmenlerin eski programdan kopamamalarına neden olmaktadır.”

BÖLÜM V

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın modelini, çalışma evreni ve örnekleme, veriler ve toplanması, ölçme aracı, verilerin analizi konularında bilgi verilmiştir.

5.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Program değerlendirme sürecinde özellikle programdaki aksaklıkların ve eksikliklerin belirlenmesinde program uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşlerini almakta fayda vardır. Bu tip çalışmalar tarama yöntemine girer. Tarama modeli, alınan örneklem üzerinde deneklerin görüşleri doğrultusunda veri elde edilen bir modeldir. Tarama yöntemi ile yapılan araştırmalar; olayların, objelerin, kurumların ve çeşitli alanların “ne” olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemeler olup çok sayıda obje ya da denek üzerinde ve belirli bir zaman kesiti içinde yapılmaktadır.

Tarama yöntemlerinin genel özellikler şu şekilde sıralanabilir (Yılmaz, 2006; 42):

1. Tarama araştırmasında bir evreni temsil eden örneklem üzerinde çalışılır.
2. Araştırma hakkında sorulan sorulara yanıtlar doğrudan yazılı ya da sözlü olarak alınır.
3. Araştırma evreni temsil edecek şekilde seçildiğinde sonuçlar genellenebilir.
4. Tarama araştırmaları doğal koşullarda yürütülür.
5. Tarama araştırmalarında veri toplamak için genellikle anket teknikleri kullanılır.

İlköğretim okullarında 2007-2008 eğitim-öğretim yılında uygulanmakta olan yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler Programını 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren Sosyal Bilgiler branş öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde tarama modelinden yararlanmıştır. Bu model çerçevesinde, araştırmaya katılan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile Sosyal Bilgiler branş öğretmenlerinin görüşleri var olan duruma dayalı biçimde betimlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada konu alanıyla ilgili literatür taranmış, bu literatüre ve uzman görüşlerine dayanarak “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı İle İlgili Değerlendirmeler” anketi hazırlanmıştır.

Konya İli’ne bağlı Meram, Karatay, Selçuklu ve Hüyük ilçelerindeki ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile Sosyal Bilgiler branş öğretmenlerine söz konusu anketin uygulanması sonucu elde edilen veriler araştırmada kullanılmıştır.

5.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

5.2.1. EVREN

Bu araştırmanın genel evrenini, Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim okullarının 4.ve 5. sınıf öğretmenleri ile 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren Sosyal Bilgiler branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Konya İli’ne bağlı ilçelerdeki ilköğretim okullarının 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren Sosyal Bilgiler branş öğretmenleri oluşturmaktadır.

5.2.2. ÖRNEKLEM

Bu araştırmada, örnekleme yöntemlerinden olasılıksal olmayan örneklem türlerinde Karar (Judgement) örneklem yöntemi seçilmiştir. Böylece evreni temsil gücü yüksek, maliyeti düşük ve verilerin toplanmasının kolay olduğu örneklem biriminin seçimi gerçekleştirilmiştir (Balcı, 2005; 88).

Konya İli’ne bağlı Meram, Karatay, Selçuklu ve Hüyük ilçelerinde bulunan ilköğretim okullarını içeren bir liste oluşturulmuş ve önce okul seçimi yapılmıştır. Bu araştırmanın örneklemini Konya İli’ne bağlı Meram, Karatay, Selçuklu ve Hüyük ilçelerindeki 33 ilköğretim okulunda görev yapan 160 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren Sosyal Bilgiler branş öğretmenleri oluşturmaktadır.

Bu araştırma örnekleminde anket dağıtılan öğretmen sayısı 160 olup, ankete yanıt veren öğretmen sayısı da 160’tır. Araştırmanın çalışma evrenini oluşturan anketlerin tamamı geçerli olarak ve anket kurallarına uygun bir şekilde doldurularak geri alınmıştır. Anketi yanıtlayan öğretmenlerin % 100 oranında olması araştırma açısından olumlu bir gösterge olarak kabul edilebilir.

Araştırmaya katılan okul ve öğretmenlerin sayılarının ilçelere göre dağılımı tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1 :Anketin uygulandığı okulların bağlı olduğu ilçeleri ve öğretmen sayıları

Sıra no	Bağlı Olduğu İlçenin Adı	Okulun Adı	Öğretmen sayısı
1	Meram	Uhut Mah. Ahmet Haşhaş İ.Ö.O	5
2	Meram	Şehit Ahmet Senih Durun İ.Ö.O	5
3	Meram	Mehmet Beğen İ.Ö.O	4
4	Meram	Cumhuriyet İ.Ö.O	7
5	Meram	Mümtaz Kuru İ.Ö.O	6
6	Meram	Yunus Emre İ.Ö.O	3
7	Meram	Mehmet Karacıganlar Mevlana İ.Ö.O	6
8	Meram	Fatih Sultan Mehmet İ.Ö.O	4
9	Meram	Şeker İ.Ö.O	5
10	Meram	Sare Özkaşıkçı İ.Ö.O	5
11	Meram	Çumralıoğlu İ.Ö.O	4
12	Meram	Atatürk İ.Ö.O	5
13	Selçuklu	Mustafa Bülbül İ.Ö.O	9
14	Selçuklu	Ayşe Tümer İ.Ö.O	14
15	Selçuklu	Öğretmen Fethiye Onsun İ.Ö.O	2
16	Selçuklu	İsmail Hakkı Tonguç İ.Ö.O	3
17	Selçuklu	Kazım Özenç Seçen İ.Ö.O	6
18	Selçuklu	Nesrin ve Ayşegül Kardeşler İ.Ö.O	5
19	Selçuklu	Şükriye Onsun İ.Ö.O	5
20	Selçuklu	Özel İdare 100. Yıl İ.Ö.O	2
21	Selçuklu	Mehmet Akdoğan İ.Ö.O	5
22	Selçuklu	Rebii Karatekin İ.Ö.O	3
23	Selçuklu	Barbaros İ.Ö.O	7
24	Selçuklu	Mareşal Mustafa Kemal İ.Ö.O	7
25	Selçuklu	Ahmet Perian Demirok İ.Ö.O	5
26	Karatay	Cengiz Topel İ.Ö.O	2
27	Karatay	Nakiboğlu İ.Ö.O	2
28	Karatay	23 Nisan İ.Ö.O	5
29	Hüyük	Suludere İ.Ö.O	6
30	Hüyük	Çamlıca İ.Ö.O	5
31	Hüyük	Selki 19 Mayıs İ.Ö.O	3
32	Hüyük	Mevlana İ.Ö.O	2
33	Hüyük	Selki Merkez İ.Ö.O	3

5.3. ÖLÇME ARACI VE HAZIRLANMASI

Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programının etkililiğinin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan veri toplama araçlarının geliştirilmesi birkaç aşamadan oluşmaktadır. Araştırma probleminin çözümü için gerekli bilgileri toplamak üzere araştırmacı tarafından bir anket geliştirilmiştir. Anket geliştirmeden önce benzer nitelikli bilgi toplama araçları incelenmiş bu doğrultuda yeterli sayıda yönerge maddesi ve bunlara uygun cevap seçenekleri belirlenmiştir.

Anket önce taslak olarak hazırlanmış, sonra taslağa yönelik kapsam geçerliliği için uzman görüşleri alınmış, meslek gurubu içinde tartışılmış ve bu doğrultuda bazı yönerge maddeleri düzeltilerek ankete son biçimi verilmiştir. Öğretmenlerden toplanan veriler bilgisayar paket programı SPSS 15.0 (Statistical Package for Social Sciencies) kullanılarak çözümlenmiştir.

Bilgi toplamak amacıyla geliştirilen anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel ve mesleki bilgilere ait bağımsız değişkenleri içermektedir. Anketin ikinci bölümünde öğretmenlerin programla ilgili görüşlerini almaya yönelik geliştirilen Likert tipi beş ölçekli maddeler yer almıştır. Anketin ikinci bölümü; kazanımlar, programın öngördüğü yöntem ve teknikler, etkinlikler, araç-gereç ve materyaller, programın içeriği ve uygulanması, ölçme ve değerlendirme ile programın öğrencide derse ve okula karşı yarattığı değişiklikler olmak üzere 7 boyuttan oluşmaktadır. Kazanımlar boyutunda, 3 madde; yöntem ve teknikler boyutunda, 10 madde; etkinlikler boyutunda, 10 madde; araç-gereç ve materyaller boyutunda, 4 madde; programın içeriği ve uygulanması boyutunda, 11 madde; ölçme ve değerlendirme boyutunda, 6 madde; programın öğrencilerde derse ve okula karşı yarattığı değişiklikler boyutunda, 9 madde olmak üzere toplam 53 maddeden oluşmaktadır.

Uygulamaya hazır hale getirilen anket formu yeterli sayıda çoğaltılmıştır. Anketin okullardaki ilgili öğretmenlere uygulanması için izin almak üzere Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü aracılığıyla Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurulmuş ve anketin uygulanması için gerekli izin onayı alınmıştır (Bkz. Ek 3- Yazışma 2).

2007-2008 öğretim yılının ikinci dönemi içinde yer alan Mayıs ayında anketin uygulanacağı tüm okullara Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden anketin uygulanması için alınan gerekli izin onay belgesi araştırmacı tarafından sunulmuştur. Ayrıca anket formları tüm okullardaki ilgili öğretmenlere araştırmacı tarafından dağıtılmış ve toplanmıştır.

Ölçeğin uygulanması ile elde edilen puanların güvenirliği Cronbach Alpha güvenirlik formülü kullanılarak hesaplanmış ve 53 maddeden oluşan bu ölçeğin tüm olarak **Cronbach Alpha (α)** güvenirlik sayısı **.89** olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuca göre ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

5.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma için gerekli olan verileri, ilköğretim okullarında görev yapan ve 4.-5. sınıf öğretmenleri ile 6.-7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren Sosyal Bilgiler branş öğretmenlerinden sağlanan görüşler oluşturmaktadır. Konuyla ilgili öğretmen görüşleri bu konuda araştırmacı tarafından uzman görüşlerine dayalı olarak geliştirilmiş olan anket formuna verilen yanıtlarla belirlenmiştir.

Veri toplama araçları, Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının uygulandığı Konya İli'ne bağlı Meram, Selçuklu, Karatay ve Hüyük ilçelerindeki 33 ilköğretim okulu ve bu okullarda görev yapan 160 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren branş öğretmenlerine araştırmacı tarafından bizzat dağıtılmıştır. Okul müdürleri ile irtibata geçilerek araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve bu noktada kendilerinden araştırmaya katkıda bulunmaları istenmiştir. Bunun üzerine anketlerle birlikte araştırma izin yazısı ve anketlerin nasıl uygulanacağına ilişkin yönerge okullara araştırmacı tarafından dağıtılmış ve toplanmıştır. Örneklemden geri alınmasından sonra toplanan formlar üzerinde çalışılarak veriler istatistiksel olarak şekillendirilmiştir. Bu çalışmalara “Bulgular ve Yorumlar” kısmında yer verilmiştir.

5.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma için kullanılan anket formlarının tümü toplandıktan sonra kodlamaya geçilmeden önce tek tek kontrol edilmiştir. Bu kontrol sırasında uygulanan anketlerin tümünün (160) ve kurallara uygun olarak doldurulduğu tespit edilmiştir.

Toplanan anket formları araştırmacı tarafından kontrol edildikten sonra bilgisayara aktarılmaya hazır hale getirilmiştir. Öğretmenlerden elde edilen veriler bilgisayar paket programı SPSS 15.0 (Statistical Package for Social Sciencies) kullanarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, frekans (f), yüzde (%), standart sapma (ss) ve aritmetik ortalama (X) gibi istatistiksel değerler kullanılmış ve aritmetik ortalama değerlerine göre yorumlanmıştır.

Ölçekte bulunan cümlelerin karşısında yer alan seçenekler, puanları ve bu seçeneklere ilişkin puan aralıkları ise aşağıda verilmiştir.

Hiç Katılmıyorum	1	1.00-1.80
Katılmıyorum	2	1.81-2.60
Kısmen Katılıyorum	3	2.61-3.40
Katılıyorum	4	3.41-4.20
Tamamen Katılıyorum	5	4.21-5.00

BÖLÜM VI

YENİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ UYGULANMASININ DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

6.1. KİŞİSEL BİLGİLERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmaya katılan örneklem grubu aşağıdaki tablo 2’de toplu olarak, “cinsiyet, kıdem, okutulan sınıf ve eğitim durumu” değişkenlerine göre tanıtılmıştır.

Tablo 2

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sayısal Veriler

Değişkenler	Katılımcılar	
Cinsiyet	f	%
Kadın	75	46,9
Erkek	85	53,1
Kıdem	f	%
0-5 yıl	7	4,4
6-10 yıl	38	23,8
11-15 yıl	51	31,9
16-20 yıl	23	14,4
21 ve üstü	41	25,6
Okutulan Sınıf	f	%
4. Sınıf	60	37,5
5. Sınıf	63	39,4
6.ve 7. Sınıf	37	23,1
Eğitim Durumu	f	%
Ön Lisans	38	23,8
Lisans	110	68,8
Yüksek Lisans	12	7,5

Yukarıdaki tablo 2’de de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 53,1’i erkek, %46,9’u kadındır. Toplamda araştırmaya katılan öğretmenlerin, cinsiyet değişkenine göre dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki öğretmenlerin, %4,4 ‘ünün 0-5 yıl , %23,8’inin 6-10 yıl, %31,9’unun 11-15 yıl, %14,4’ünün 16-20 yıl, %25,6’sının 21 yıl ve üstü mesleki

kıdemlerinin olduğu görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılanların çoğunluğunun 6-15 yıl arasında mesleki kıdemlerinin olduğu görülmektedir (% 55,1).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, %37,5'i 4. sınıf, %39,5'i 5. sınıf okuttuğu, %23,1'i 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren Sosyal Bilgiler öğretmenleri olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerinden yarısından fazlasının Sınıf öğretmeni olduğu görülmektedir (%76,9).

Araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin, % 23,8'i ön lisans, %68,8'i lisans ve %7,5'i yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, okullardaki öğretmenlerin çoğunlukta lisans mezunu olduğu görülmektedir.

6.2. YENİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ UYGULANMASININ DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

6.2.1. Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kazanımlara İlişkin;

Bu bölümde “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirme” anketinde yer alan kazanımlar boyutuna verilen yanıtların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma şeklindeki dökümü tablo 3’te yer almaktadır. Bu boyuta ilişkin bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 3: Yeni programda yer alan kazanımlara ilişkin öğretmen görüşleri

Programda Yer Alan Kazanımlar İle İlgili;	Hiç Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	X	ss	α
a-Yeni programda yer alan öğrenci kazanımları yeterli ve öğrenci seviyelerine uygun.	4	2,5	13	8,1	84	52,5	57	35,6	2	1,3	3,25	0,72	0,84
b-Yeni programda yer alan öğrenci kazanımları öğrencilerin bilişsel öğrenme düzeyine uygun.	4	2,5	20	12,5	92	57,5	43	26,9	1	0,6	3,11	0,71	
c-Yeni programda yer alan öğrenci kazanımları öğrencinin duyuşsal ve psiko-motor öğrenme düzeyine uygun.	5	3,1	28	17,5	86	53,8	41	25,6	-	-	3,02	0,74	

Yeni sosyal bilgiler programında yer alan kazanımlarla ilgili tablo 3 incelendiğinde; “ Yeni programda yer alan öğrenci kazanımları yeterli ve öğrenci seviyelerine uygun.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 2,5'i “Hiç

Katılmıyorum”, % 8,1’i “Katılmıyorum”, %52,5 ‘i “Kısmen Katılıyorum”, %35,6 ‘sı “Katılıyorum”, % 1,3’ü “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilgili olarak öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,25’tir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin sayıca büyük bir bölümünün yeni programda yer alan öğrenci kazanımlarını kısmen yeterli ve öğrenci seviyelerine kısmen uygun buldukları söylenebilir.

“Yeni programda yer alan öğrenci kazanımları öğrencilerin bilişsel öğrenme düzeyine uygun.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 2,5’i “Hiç Katılmıyorum”, % 12,5’i “Katılmıyorum”, %57,5’i “Kısmen Katılıyorum”, % 26,9’u “Katılıyorum”, % 0,6’sı “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,11’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin sayıca büyük bir kısmının yeni programda yer alan öğrenci kazanımlarının öğrencilerin bilişsel öğrenme düzeyine kısmen uygun buldukları söylenebilir.

“Yeni programda yer alan öğrenci kazanımları öğrencinin duyuşsal ve psiko-motor öğrenme düzeyine uygun.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 3,1’i “Hiç Katılmıyorum”, % 17,5’i “Katılmıyorum”, % 53,8’i “Kısmen Katılmıyorum”, % 25,6’sı “Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,02’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu yeni programda yer alan öğrenci kazanımlarının öğrencilerin psiko-motor ve duyuşsal öğrenme düzeyine kısmen uygun buldukları söylenebilir.

Kazanımlara ilişkin katılımcıların ölçekte yer alan 3 maddeye verdikleri yanıtların ortalaması hesaplandığında yaklaşık 3,13 değerine ulaşıldığı görülmektedir. Bu değer, kısmen katılıyorum görüşünün puan aralıkları arasında yer almaktadır. Bu bulguya dayalı olarak, öğretmenlerin Yeni Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programı’nın kazanımlarını ölçekte sayılan özellikler açısından kısmen yeterli buldukları şeklinde bir yorum yapılabilir.

6.2.2. Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programın Öngördüğü Yöntem ve Tekniklere İlişkin;

Bu bölümde “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirme” anketinde yer alan yöntem ve teknikler boyutuna verilen yanıtların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma şeklindeki dökümü tablo 4’te yer almaktadır. Bu boyuta ilişkin bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 4: Yeni programın öngördüğü yöntem ve tekniklere ilişkin öğretmen görüşleri

Programında Kullanılan Yöntem ve Tekniklerle İlgili;	Hiç Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	X	ss	α
a-Problem Çözme yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.	4	2,5	41	25,6	86	53,8	29	18,1	-	-	2,88	0,72	0,72
b-İşbirlikli Öğrenme yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.	6	3,8	24	15	85	53,1	45	28,1	-	-	3,06	0,76	
c-Gösteri yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.	8	5	37	23,1	81	50,6	31	19,4	3	1,9	2,90	0,83	
d-Proje yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.	7	4,4	36	22,5	86	53,8	29	18,1	2	1,3	2,89	0,79	
e-Grup Tartışması yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.	5	3,1	30	18,8	80	50	43	26,9	2	1,3	3,04	0,79	
f-Örnek Olay İnceleme yöntem ve tekniği yeterli derecede uygulanabiliyor.	5	3,1	38	23,8	81	50,6	34	21,3	2	1,3	2,94	0,79	
g- Beyin Fırtınası yöntem ve tekniği yeterli derecede uygulanabiliyor.	5	3,1	14	8,8	77	48,1	50	31,3	14	8,8	3,34	0,87	
h-Yeni programda yer alan yöntem ve teknikler, öğrenci seviyelerine ve anlama düzeylerine uygun olarak belirlenmiştir.	8	5	20	12,5	88	55	41	25,6	3	1,9	3,07	0,81	
ı-Yeni Programda yer alan yöntem ve teknikleri kullanırken zorlanılıyor.	6	3,8	28	17,5	68	42,5	47	29,4	11	6,9	3,18	0,93	
j-Eski Programda yer alan yöntem ve tekniklerden de faydalanılıyor.	2	1,3	9	5,6	40	25	94	58,8	15	9,4	3,69	0,76	

Yeni sosyal bilgiler programında yer alan yöntem ve tekniklerle ilgili tablo 4 incelendiğinde; “Problem çözme yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 2,5’i “Hiç Katılmıyorum”, % 25,6’sı “Katılmıyorum”, %

53,8'i "Kısmen Katılıyorum", %18,1'i "Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,88'dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, problem çözme yönteminin yeni programda kısmen uygulandığını belirtmektedir.

"İşbirlikli Öğrenme yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor." maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 3,8'i "Hiç Katılmıyorum", % 15'i "Katılmıyorum", % 53,1'i "Kısmen Katılıyorum", %28,1'i "Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,06'dır. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, işbirlikli öğrenme yönteminin yeni programda kısmen uygulandığını belirtmektedir.

"Gösteri yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor." maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 5'i "Hiç Katılmıyorum", % 23,1'i "Katılmıyorum", % 50,6'sı "Kısmen Katılıyorum", %19,4'ü "Katılıyorum", % 1,9'u "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,90'dır. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, gösteri yönteminin yeni programda kısmen uygulandığını belirtmektedir.

"Proje yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor."maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 4,4'ü "Hiç Katılmıyorum", % 22,5'i "Katılmıyorum", % 53,8'i "Kısmen Katılıyorum", %18,1'i "Katılıyorum", % 1,3'ü "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,89'dur. Bu değer öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, proje yönteminin yeni programda kısmen uygulandığını belirtmektedir.

"Grup Tartışması yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor."maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 3,1'i "Hiç Katılmıyorum", % 18,8'i "Katılmıyorum", % 50'si "Kısmen Katılıyorum", %26,9'u "Katılıyorum", % 1,3'ü "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin

aritmetik ortalaması 3,04'tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, grup tartışması yönteminin yeni programda kısmen uygulandığını belirtmektedir.

“Örnek Olay İnceleme yöntem ve tekniği yeterli derecede uygulanabiliyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 3,1'i “Hiç Katılmıyorum”, % 23,8'i “Katılmıyorum”, % 50,6'sı “Kısmen Katılıyorum”, %21,3'ü “Katılıyorum”, % 1,3'ü “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,94'tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, örnek olay inceleme yönteminin yeni programda kısmen uygulandığını belirtmektedir.

“Beyin Fırtınası yöntem ve tekniği yeterli derecede uygulanabiliyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 3,1'i “Hiç Katılmıyorum”, % 8,8'i “Katılmıyorum”, % 48,1'i “Kısmen Katılıyorum”, %31,3'ü “Katılıyorum”, % 8,8'i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,34'tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, beyin fırtınası tekniğinin yeni programda kısmen uygulandığını belirtmektedir.

“Yeni programda yer alan yöntem ve teknikler, öğrenci seviyelerine ve anlama düzeylerine uygun olarak belirlenmiştir.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 5'i “Hiç Katılmıyorum”, % 12,5'i “Katılmıyorum”, % 55'i “Kısmen Katılıyorum”, %25,6'sı “Katılıyorum”, % 1,9'u “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,07'dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan yöntem ve tekniklerin öğrenci seviyelerine ve anlama düzeylerine kısmen uygun buldukları söylenebilir.

“Yeni programda yer alan yöntem ve teknikleri kullanırken zorlanılıyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 3,8’i “Hiç Katılmıyorum”, % 17,5’i “Katılmıyorum”, % 42,5’i “Kısmen Katılıyorum”, %29,4’ü “Katılıyorum”, % 6,9’u “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,18’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan yöntem ve teknikleri kullanırken kısmen zorlandıkları söylenebilir.

“Eski programda yer alan yöntem ve tekniklerden de faydalanılıyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 1,3’ü “Hiç Katılmıyorum”, % 5,6’sı “Katılmıyorum”, % 25’i “Kısmen Katılıyorum”, % 58,8’i “Katılıyorum”, % 9,4’ü “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,69’dur. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, eski programda yer alan yöntem ve tekniklerden de yeterli düzeyde faydalandıkları söylenebilir.

Yöntem ve tekniklere ilişkin katılımcıların ölçekte yer alan 10 maddeye verdikleri yanıtların ortalaması hesaplandığında yaklaşık 3,01 değerine ulaşıldığı görülmektedir. Bu değer, kısmen katılıyorum görüşünün puan aralıkları arasında yer almaktadır. Bu bulguya dayalı olarak, öğretmenlerin Yeni Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programının uygulanmasında kullanılan yöntem ve teknikleri ölçekte sayılan özellikler açısından kısmen yeterli buldukları şeklinde bir yorum yapılabilir.

6.2.3. Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Etkinliklere İlişkin;

Bu bölümde “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirme” anketinde yer alan etkinlikler boyutuna verilen yanıtların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma şeklindeki dökümü tablo 5’te yer almaktadır. Bu boyuta ilişkin bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 5: Yeni programda yer alan etkinliklere ilişkin öğretmen görüşleri

Programda Yer Alan Etkinliklerle ilgili;	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	X	ss	α
a-Yeni Programda yer alan etkinlikler okulumuzda uygulanabiliyor. Programdaki tüm etkinlikleri uygulayabiliyorum.	13	8,1	34	21,3	87	54,4	25	15,6	1	0,6	2,79	0,82	0,83
b-Yeni programda yer alan etkinlikler kazanımlara uygun olarak tasarlanmış.	-	-	22	13,8	74	46,3	63	39,4	1	0,6	3,27	0,69	
c-Yeni Programda yer alan etkinlikler öğrenci seviyesine uygun.	5	3,1	16	10	102	63,8	34	21,3	3	1,9	3,09	0,71	
d-Yeni Programda yer alan etkinliklerin sayısı öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında yeterli.	7	4,4	30	18,8	86	53,8	34	21,3	3	1,9	2,98	0,80	
e-Etkinlikleri uygulamada zaman yeterli.	52	32,5	63	39,4	34	21,3	10	6,3	1	0,6	2,03	0,92	
f-Etkinliklerde yer alan kavramlar öğrenci seviyesine uygun.	9	5,6	39	24,4	78	48,8	33	20,6	1	0,6	2,86	0,82	
g-Etkinlikler öğrenciyi ezberden uzaklaştırıyor.	3	1,9	21	13,1	80	50	51	31,9	5	3,1	3,21	0,78	
h-Etkinlikler öğrencinin kendini ifade etme becerisini geliştiriyor.	4	2,5	20	12,5	85	53,1	44	27,5	7	4,4	3,19	0,80	
ı-Etkinliklerden; okul dışı etkinlikleri ve inceleme gezisi etkinlikleri uygulanabiliyor.	37	23,1	65	40,6	48	30	9	5,6	1	0,6	2,20	0,88	
j-Etkinlikleri uygulamada bir öğretmen olarak memnunum.	9	5,6	32	20	100	62,5	17	10,6	2	1,3	2,82	0,74	

Yeni sosyal bilgiler programında yer alan etkinliklerle ilgili tablo 5 incelendiğinde; “Yeni programda yer alan etkinlikler okulumuzda uygulanabiliyor. Programdaki tüm etkinlikleri uygulayabiliyorum.” maddesine ilişkin olarak

öğretmenlerin % 8,1'i "Hiç Katılmıyorum", % 21,3'ü "Katılmıyorum", % 54,4'ü "Kısmen Katılıyorum", %15,6'sı "Katılıyorum", %0,6'sı "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,79'dur. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan etkinlikleri okullarında kısmen uygulayabildikleri söylenebilir.

"Yeni programda yer alan etkinlikler kazanımlara uygun olarak tasarlanmış." maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 13,8'i "Katılmıyorum", % 46,3'ü "Kısmen Katılıyorum", %39,4'ü "Katılıyorum", %0,6'sı "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,27'dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan etkinliklerin yeterli düzeyde kazanımlara uygun olarak tasarlanmadıkları görüşünde olduğu söylenebilir.

"Yeni Programda yer alan etkinlikler öğrenci seviyesine uygun." maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %3,1'i "Hiç Katılmıyorum", % 10'u "Katılmıyorum", % 63,8'i "Kısmen Katılıyorum", %21,3'ü "Katılıyorum", %1,9'u "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,09'dur. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan etkinlikleri kısmen öğrenci seviyelerine uygun buldukları söylenebilir.

"Yeni Programda yer alan etkinliklerin sayısı öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında yeterli." maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %4,4'ü "Hiç Katılmıyorum", % 18,8'i "Katılmıyorum", % 53,8'i "Kısmen Katılıyorum", %21,3'ü "Katılıyorum", %1,9'u "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,98'dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan etkinliklerin sayısını öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında kısmen yeterli buldukları söylenebilir.

“Etkinlikleri uygulamada zaman yeterli.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %32,5’i “Hiç Katılmıyorum”, % 39,4’ü “Katılmıyorum”, % 21,3’ü “Kısmen Katılıyorum”, %6,3’ü “Katılıyorum”, %0,6’sı “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,03’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Katılmıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan etkinlikleri uygulamada zamanı yetersiz buldukları söylenebilir.

“Etkinliklerde yer alan kavramlar öğrenci seviyesine uygun.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %5,6’sı “Hiç Katılmıyorum”, % 24,4’ü “Katılmıyorum”, % 48,8’i “Kısmen Katılıyorum”, %20,6’sı “Katılıyorum”, %0,6’sı “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,86’dır. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programdaki etkinliklerde yer alan kavramları kısmen öğrenci seviyesine uygun buldukları söylenebilir.

“Etkinlikler öğrenciyi ezberden uzaklaştırıyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %1,9’u “Hiç Katılmıyorum”, % 13,1’i “Katılmıyorum”, % 50’si “Kısmen Katılıyorum”, %31,9’u “Katılıyorum”, %3,1’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,21’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan etkinliklerin öğrenciyi ezberden kısmen uzaklaştırdığı görüşünde olduğu söylenebilir.

“Etkinlikler öğrencinin kendini ifade etme becerisini geliştiriyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %2,5’i “Hiç Katılmıyorum”, % 12,5’i “Katılmıyorum”, % 53,1’i “Kısmen Katılıyorum”, %27,5’i “Katılıyorum”, %4,4’ü “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,19’dur. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan etkinliklerin öğrencinin kendini ifade etme becerisini kısmen geliştirdiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Etkinliklerden; okul dışı etkinlikleri ve inceleme gezisi etkinlikleri uygulanabiliyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %23,1’i “Hiç Katılmıyorum”, % 40,6’sı “Katılmıyorum”, % 30’u “Kısmen Katılıyorum”, %5,6’sı “Katılıyorum”, %0,6’sı “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,20’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Katılmıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan etkinliklerden; okul dışı etkinliklerini ve inceleme gezisi etkinliklerinin yeterli düzeyde uygulanamadığı görüşünde oldukları söylenebilir.

“Etkinlikleri uygulamada öğretmen olarak memnunum.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %5,6’sı “Hiç Katılmıyorum”, % 20’si “Katılmıyorum”, %62,5’i “Kısmen Katılıyorum”, %10,6’sı “Katılıyorum”, %1,3’ü “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,82’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan etkinlikleri uygulamada kısmen memnun oldukları söylenebilir.

Etkinliklere ilişkin katılımcıların ölçekte yer alan 10 maddeye verdikleri yanıtların ortalaması hesaplandığında yaklaşık 2,84 değerine ulaşıldığı görülmektedir. Bu değer, kısmen katılıyorum görüşünün puan aralıkları arasında yer almaktadır. Bu bulguya dayalı olarak, öğretmenlerin Yeni Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programında yer alan etkinliklerin ölçekte sayılan özellikler açısından kısmen yeterli buldukları şeklinde bir yorum yapılabilir.

6.2.4. Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Öngördüğü Araç-Gereç ve Materyallere İlişkin;

Bu bölümde “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirme” anketinde yer alan araç-gereç ve materyaller boyutuna verilen yanıtların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma şeklindeki dökümü tablo 6’da yer almaktadır. Bu boyuta ilişkin bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 6: Yeni programın öngördüğü araç-gereç ve materyallere ilişkin öğretmen görüşleri

Programda Öngördüğü Araç- Gereç ve Materyaller ile ilgili;	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	X	ss	α
a-Yeni Programda yer alan araç-gereçleri kolaylıkla temin edebiliyorum.Çalıştığım okul yeni programın uygulanmasında gerekli olan araç-gereç ve materyal bakımından yeterli.	17	10,6	46	28,8	70	43,8	25	15,6	2	1,3	2,68	0,90	0,82
b-Yeni Programda yer alan araç-gereçler öğrencilerin dikkatini çekmede yeterli.	5	3,1	25	15,6	84	52,5	45	28,1	1	0,6	3,08	0,76	
c-Yeni Programda yer alan araç-gereçler öğrencilerin sevdilerine uygun olarak belirlenmiştir.	3	1,9	23	14,4	84	52,5	49	30,6	1	0,6	3,14	0,73	
d-Yeni Programda yer alan araç-gereçler öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında yeterli.	3	1,9	25	15,6	97	60,6	34	21,3	1	0,6	3,03	0,68	

Yeni sosyal bilgiler programında yer alan araç-gereç ve materyallerle ilgili tablo 6 incelendiğinde; “Yeni Programda yer alan araç-gereçleri kolaylıkla temin edebiliyorum.Çalıştığım okul yeni programın uygulanmasında gerekli olan araç-gereç ve materyal bakımından yeterli.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 10,6’sı “Hiç Katılmıyorum”, % 28,8’i “Katılmıyorum”, % 43,8’i “Kısmen Katılıyorum”, %15,6’sı “Katılıyorum”, %1,3’ü “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,68’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan araç-gereç ve materyalleri okullarında kısmen temin edebildikleri söylenebilir.

“Yeni Programda yer alan araç-gereçler öğrencilerin dikkatini çekmede yeterli.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 3,1’i “Hiç Katılmıyorum”, % 15,6’sı “Katılmıyorum”, % 52,5’i “Kısmen Katılıyorum”, %28,1’i “Katılıyorum”, %0,6’sı “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,08’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin

ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan araç-gereçleri öğrencilerin dikkatini çekmede yeterli görmedikleri söylenebilir.

“Yeni Programda yer alan araç-gereçler öğrencilerin sevilerine uygun olarak belirlenmiştir.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %1,9’u “Hiç Katılmıyorum”, % 14,4’ü “Katılmıyorum”, % 52,5’i “Kısmen Katılıyorum”, %30,6’sı “Katılıyorum”, %0,6’sı “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,14’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan araç-gereçleri öğrencilerin seviyelerine kısmen uygun buldukları söylenebilir.

“Yeni Programda yer alan araç-gereçler öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında yeterli.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %1,9’u “Hiç Katılmıyorum”, % 15,6’sı “Katılmıyorum”, % 60,6’sı “Kısmen Katılıyorum”, %21,3’ü “Katılıyorum”, %0,6’sı “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,03’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan araç-gereçleri öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında yeterli bulmadıkları söylenebilir.

Araç-gereç ve materyallere ilişkin katılımcıların ölçekte yer alan 4 maddeye verdikleri yanıtların ortalaması hesaplandığında yaklaşık 2,98 değerine ulaşıldığı görülmektedir. Bu değer, kısmen katılıyorum görüşünün puan aralıkları arasında yer almaktadır. Bu bulguya dayalı olarak, öğretmenlerin Yeni Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programında yer alan araç-gereç ve materyalleri ölçekte sayılan özellikler açısından kısmen yeterli buldukları şeklinde bir yorum yapılabilir.

6.2.5. Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının İçeriği ve Uygulanmasına İlişkin;

Bu bölümde “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirme” anketinde yer alan içerik ve uygulama boyutuna verilen yanıtların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma şeklindeki dökümü tablo 7’de yer almaktadır. Bu boyuta ilişkin bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 7: Yeni programın içeriği ve uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri

Programın İçeriği ve Uygulanması ile ilgili;	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	X	ss	α
a- Yeni programda içerikte yer alan bilgiler öğrencinin kazanımlara ulaşmasında yeterli.	6	3,8	52	32,5	79	49,4	23	14,4	-	-	2,74	0,74	0,39
b-Yeni Programda içerik kısmında yer alan bilgiler yeterli.	24	15	76	47,5	48	30	12	7,5	-	-	2,30	0,81	
c-Programın içeriği yetersiz olduğundan öğretmen tarafından dolduruluyor.	1	0,6	13	8,1	32	20	79	49,4	35	21,9	3,84	0,88	
d-Yeni Programda içerik; basitten karmaşığa, somuttan soyuta ve yakından uzağa uygun olarak düzenlenmiştir.	2	1,3	20	12,5	87	54,4	46	28,8	5	3,1	3,20	0,74	
e-Yeni Programda konular öğretmen merkezli anlayışa göre değil, öğrenci merkezli bir anlayışa göre işlenmektedir.	4	2,5	12	7,5	78	48,8	60	37,5	6	3,8	3,33	0,77	
f-Yeni Programı uygulamada ders saati yeterli.	47	29,4	61	38,1	32	20	17	10,6	3	1,9	2,18	1,03	
g-Daha önceki sistemin getirdiği alışkanlıklar yeni programın uygulanmasını zorlaştırıyor	8	5	23	14,4	81	50,6	38	23,8	10	6,3	3,12	0,90	
h-Öğretmen olarak programa uyum sağlamakta güçlük çekiliyor.	8	5	35	21,9	84	52,5	28	17,5	5	3,1	2,92	0,84	
ı-Öğrenciler programa uyum sağlamada güçlük çekiyorlar.	6	3,8	45	28,1	67	41,9	33	20,6	9	5,6	2,96	0,93	
j-Sınıf mevcudu yeni programın uygulanmasında zorluk yaratıyor.	-	-	24	15	31	19,4	58	36,3	47	29,4	3,80	1,02	
k-Okulun fiziki şartları programın gerçekleştirilmesini güçleştiriyor.	3	1,9	28	17,5	39	24,4	60	37,5	30	18,8	3,54	1,04	

Yeni sosyal bilgiler programının içeriği ve uygulanması ile ilgili tablo 7 incelendiğinde; “Yeni programda içerikte yer alan bilgiler öğrencinin kazanımlara ulaşmasında yeterli.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin % 3,8’i “Hiç Katılmıyorum”, % 32,5’i “Katılmıyorum”, % 49,4’ü “Kısmen Katılıyorum”, %14,4’ü “Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,74’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programın içeriğinde yer alan bilgileri öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında yeterli bulmadıkları söylenebilir.

“Yeni Programda içerik kısmında yer alan bilgiler yeterli.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %15’i “Hiç Katılmıyorum”, % 47,5’i “Katılmıyorum”, % 30’u “Kısmen Katılıyorum”, % 7,5’i “Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,30’dur. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Katılmıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programın içeriğinde yer alan bilgileri yetersiz buldukları söylenebilir. “Programın içeriği yetersiz olduğundan öğretmen tarafından dolduruluyor.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin %0,6’sı “Hiç Katılmıyorum”, % 8,1’i “Katılmıyorum”, % 30’si “Kısmen Katılıyorum”, % 49,4’ü “Katılıyorum”, %21,9’u “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,84’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerde, yeni programın içeriğini yetersiz buldukları için içeriğin öğretmenler tarafından doldurulduğu düşüncesinin hakim olduğu söylenebilir.

“Yeni Programda içerik; basitten karmaşığa, somuttan soyuta ve yakından uzağa uygun olarak düzenlenmiştir.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin %1,3’ü “Hiç Katılmıyorum”, %12,5’i “Katılmıyorum”, %54,4’ü “Kısmen Katılıyorum”, %28,8’i “Katılıyorum”, %3,1’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,20’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni

programın içeriğinin basitten karmaşığa, somuttan soyuta ve yakından uzağa uygun olarak düzenlenmesinde yeterli bulmadıkları söylenebilir.

“Yeni Programda konular öğretmen merkezli anlayışa göre değil, öğrenci merkezli bir anlayışa göre işlenmektedir.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin %2,5’i “Hiç Katılmıyorum”, %7,5’i “Katılmıyorum”, %48,8’i “Kısmen Katılıyorum”, %37,5’i “Katılıyorum”, %3,8’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,33’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda konuların öğrenci merkezli bir anlayışa göre işlenmeye çalışılsa da öğretmen merkezli anlayışında yer yer uygulandığı düşüncesinde oldukları söylenebilir.

“Yeni Programı uygulamada ders saati yeterli.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin %29,4’ü “Hiç Katılmıyorum”, %38,1’i “Katılmıyorum”, %20’si “Kısmen Katılıyorum”, %10,6’sı “Katılıyorum”, %1,9’u “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,18’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Katılmıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programın uygulanmasında program için uygun görülen zamanın yetersiz olduğu görüşünde oldukları söylenebilir.

“Daha önceki sistemin getirdiği alışkanlıklar yeni programın uygulanmasını zorlaştırıyor.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin % 5’i “Hiç Katılmıyorum”, %14,4’ü “Katılmıyorum”, %50,6’sı “Kısmen Katılıyorum”, %23,8’i “Katılıyorum”, %6,3’ü “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,12’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, daha önceki programın getirdiği alışkanlıklar yeni programın uygulanmasını kısmen de olsa zorlaştırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

“Öğretmen olarak programa uyum sağlamakta güçlük çekiliyor.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin % 5’i “Hiç Katılmıyorum”, %21,9’u “Katılmıyorum”, %52,5’i “Kısmen Katılıyorum”, %17,5’i “Katılıyorum”, %3,1’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen

görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,92'dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programa uyum sağlamakta kısmen de olsa güçlük çektikleri söylenebilir. Yine aynı şekilde "Öğrenciler programa uyum sağlamada güçlük çekiyorlar." maddesine ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,96'dır. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Kısmen Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programa uyum sağlama da öğrencilerin de kısmen zorlandıkları görüşünde oldukları söylenebilir.

"Sınıf mevcudu yeni programın uygulanmasında zorluk yaratıyor." maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin % 15'i "Katılmıyorum", %19,4'ü "Kısmen Katılıyorum", %36,3'ü "Katılıyorum", %29,4'ü "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,80'dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, sınıf mevcudunun fazla olması yeni programın uygulanmasında zorluk yarattığı görüşünde olduğu söylenebilir.

"Okulun fiziki şartları programın gerçekleştirilmesini güçleştiriyor." maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin %1,9'u "Hiç Katılmıyorum", %17,5'i "Katılmıyorum", %24,4'ü "Kısmen Katılıyorum", %37,5'i "Katılıyorum", %18,8'i "Tamamen Katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,54'tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının "Katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, okulun fiziki şartlarının yeni programın gerçekleştirilmesini güçleştirdiği görüşünde oldukları söylenebilir.

Programın içeriği ve uygulanmasına ilişkin katılımcıların ölçekte yer alan 11 maddeye verdikleri yanıtların ortalaması hesaplandığında yaklaşık 3,08 değerine ulaşıldığı görülmektedir. Bu değer, kısmen katılıyorum görüşünün puan aralıkları arasında yer almaktadır. Bu bulguya dayalı olarak, öğretmenlerin Yeni Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programının içeriği ve uygulanmasına ilişkin ölçekte sayılan özellikler açısından kısmen yeterli buldukları şeklinde bir yorum yapılabilir.

6.2.6. Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programda Yer Alan Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin;

Bu bölümde “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirme” anketinde yer alan ölçme ve değerlendirme boyutuna verilen yanıtların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma şeklindeki dökümü tablo 8’de yer almaktadır. Bu boyuta ilişkin bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 8 : Yeni programda yer alan ölçme ve değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşleri

Programda Yer Alan Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili;	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	X	ss	α
a-Yeni ölçme ve değerlendirme teknikleri (gözlem, öz değerlendirme, akran değerlendirme, performans değerlendirme, proje değerlendirme, ürün dosyası değerlendirme vb.) tam olarak uygulanabiliyor.	32	20	51	31,9	68	42,5	9	5,6	-	-	2,34	0,86	0,47
b-Gözlem ve değerlendirme formları öğrenciyi ölçme ve değerlendirmede yeterli.	25	15,6	44	27,5	53	33,1	35	21,9	3	1,9	2,67	1,04	
c-Gözlem ve değerlendirme formlarını öğretmen olarak ölçme ve değerlendirmede gerçek bir ölçüt olarak görüyorum.	22	13,8	73	45,6	50	31,3	14	8,8	1	0,6	2,37	0,85	
d-Yeni ölçme ve değerlendirme çalışmaları çok zaman alıyor.	2	1,3	2	1,3	11	6,9	78	48,8	67	41,9	4,29	0,75	
e-Sınıfların kalabalık olması ölçme ve değerlendirmeyi zorlaştırıyor.	1	0,6	6	3,8	16	10	65	40,6	72	45	4,26	0,83	
f-Ölçme ve değerlendirme için hizmet içi eğitime ihtiyaç var.	3	1,9	20	12,5	46	28,8	55	34,4	36	22,5	3,63	1,02	

Yeni sosyal bilgiler programında yer alan ölçme ve değerlendirme ile ilgili tablo 8 incelendiğinde; “Yeni ölçme ve değerlendirme teknikleri (gözlem, öz değerlendirme, akran değerlendirme, performans değerlendirme, proje değerlendirme, ürün dosyası

değerlendirme vb.) tam olarak uygulanabiliyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %20’si “Hiç Katılmıyorum”, % 31,9’u “Katılmıyorum”, % 42,5’i “Kısmen Katılıyorum”, %5,6’sı “Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,34’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Katılmıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, programda yer alan yeni ölçme ve değerlendirme tekniklerinin tam olarak uygulanamadığı görüşünde oldukları söylenebilir.

“Gözlem ve değerlendirme formları öğrenciyi ölçme ve değerlendirmede yeterli.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin % 15,6’sı “Hiç Katılmıyorum”, %27,5’i “Katılmıyorum”, %33,1’i “Kısmen Katılıyorum”, %21,9’u “Katılıyorum”, %1,9’u “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,67’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda kullanılan gözlem ve değerlendirme formlarını öğrencileri ölçme ve değerlendirmede yeterli bulmadıkları söylenebilir.

“Gözlem ve değerlendirme formlarını öğretmen olarak ölçme ve değerlendirmede gerçek bir ölçüt olarak görüyorum.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin % 13,8’i “Hiç Katılmıyorum”, %45,6’sı “Katılmıyorum”, %31,3’ü “Kısmen Katılıyorum”, %8,8’i “Katılıyorum”, %0,6’sı “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,37’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Katılmıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda kullanılan gözlem ve değerlendirme formlarını öğrencileri ölçme ve değerlendirmede gerçek bir ölçüt olarak görmedikleri söylenebilir.

“Yeni ölçme ve değerlendirme çalışmaları çok zaman alıyor.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin % 1,3’ü “Hiç Katılmıyorum”, %1,3’ü “Katılmıyorum”, %6,9’u “Kısmen Katılıyorum”, %48,8’i “Katılıyorum”, %41,9’u “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 4,29’dur. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Tamamen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı

olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan ölçme ve değerlendirme çalışmalarının kesinlikle çok zaman aldığı görüşünde oldukları söylenebilir.

“Sınıfların kalabalık olması ölçme ve değerlendirmeyi zorlaştırıyor.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin %0,6’sı “Hiç Katılmıyorum”, %3,8’i “Katılmıyorum”, %10’u “Kısmen Katılıyorum”, %40,6’sı “Katılıyorum”, %45’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 4,26’dır. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Tamamen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, sınıfların kalabalık olması yeni programda yer alan ölçme ve değerlendirme çalışmalarını kesinlikle zorlaştırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

“Ölçme ve değerlendirme için hizmet içi eğitime ihtiyaç var.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin %1,9’u “Hiç Katılmıyorum”, %12,5’i “Katılmıyorum”, %28,8’i “Kısmen Katılıyorum”, %34,4’ü “Katılıyorum”, %22,5’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,63’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda yer alan ölçme ve değerlendirme çalışmalarına yönelik hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduğu söylenebilir.

Programda yer alan ölçme ve değerlendirmeye ilişkin katılımcıların ölçekte yer alan 6 maddeye verdikleri yanıtların ortalaması hesaplandığında yaklaşık 3,26 değerine ulaşıldığı görülmektedir. Bu değer, kısmen katılıyorum görüşünün puan aralıkları arasında yer almaktadır. Bu bulguya dayalı olarak, öğretmenlerin Yeni Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programında yer alan ölçme ve değerlendirmeye ilişkin ölçekte sayılan özellikler açısından kısmen yeterli buldukları şeklinde bir yorum yapılabilir.

6.2.7. Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Öğrencilerde Derse ve Okula Karşı Yarattığı Değişikliklere İlişkin;

Bu bölümde “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirme” anketinde yer alan programın öğrencilerde derse ve okula karşı yarattığı değişiklikler boyutuna verilen yanıtların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve

standart sapma şeklindeki dökümü tablo 9’da yer almaktadır. Bu boyuta ilişkin bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

Tablo 9: Yeni programın öğrencilerde derse ve okula karşı yarattığı değişikliklere ilişkin öğretmen görüşleri

Programın Öğrencilerde Derse ve Okula Karşı Yarattığı Değişikliklerle İlgili;	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	X	ss	α
a-Yeni programla öğrencilerin derse katılımı arttı.	4	2,5	23	14,4	72	45	53	33,1	8	5	3,24	0,85	0,91
b-Yeni programla öğrencilerin derse olan ilgileri arttı.	4	2,5	32	20	87	54,4	30	18,8	7	4,4	3,03	0,81	
c-Yeni programla derse hazırlanarak gelen öğrenci sayısı arttı.	13	8,1	62	38,8	65	40,6	16	10	4	2,5	2,60	0,87	
d-Öğrenciler etkinlikleri severek yapıyorlar.	7	4,4	24	15	91	56,9	30	18,8	8	5	3,05	0,84	
e-Programdaki etkinlikleri öğrenciler oyun/eğlence olarak görüyorlar.	6	3,8	25	15,6	57	35,6	58	36,3	14	8,8	3,31	0,96	
f-Ders kitabı eskiye oranla güncel ve yaşamla ilgili.	9	5,6	16	10	54	33,8	70	43,8	11	6,9	3,36	0,95	
g-Yeni program ile öğrenciler ilgi alanlarını keşfedebiliyorlar.	8	5	24	15	92	57,5	30	18,8	6	3,8	3,01	0,83	
h-Program öğrencilerin araştırma yapma güdülerini harekete geçiriyor.	8	5	26	16,3	68	42,5	53	33,1	5	3,1	3,13	0,89	
ı-Program öğrencileri sorma,sorgulama,eleştiril düşünme güdülerini harekete geçiriyor.	9	5,6	24	15	86	53,8	35	21,9	6	3,8	3,03	0,86	

Yeni sosyal bilgiler programının öğrencilerde derse ve okula karşı yarattığı değişiklikler ile ilgili tablo 9 incelendiğinde; “Yeni programla öğrencilerin derse katılımı arttı.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %2,5’i “Hiç Katılmıyorum”, % 14,4’ü “Katılmıyorum”, % 45’i “Kısmen Katılıyorum”, %33,1’i “Katılıyorum”, %5’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,24’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programla öğrencilerin derse katılımının kısmen de olsa arttığı görüşünde oldukları söylenebilir.Yine aynı

şekilde, “Yeni programla öğrencilerin derse olan ilgileri arttı.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %2,5’i “Hiç Katılmıyorum”, %20’si “Katılmıyorum”, %54,4’ü “Kısmen Katılıyorum”, %18,8’i “Katılıyorum”, %4,4’ü “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,03’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programla öğrencilerin derse olan ilgilerinin de kısmen arttığı görüşünde oldukları söylenebilir.

“Yeni programla derse hazırlanarak gelen öğrenci sayısı arttı.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %8,1’i “Hiç Katılmıyorum”, %38,8’i “Katılmıyorum”, %40,6’sı “Kısmen Katılıyorum”, %10’u “Katılıyorum”, %2,5’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,60’tır. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Katılmıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programla derse hazırlanarak gelen öğrenci sayısının arttığı görüşünde olmadıkları söylenebilir.

“Öğrenciler etkinlikleri severek yapıyorlar.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %4,4’ü “Hiç Katılmıyorum”, %15’i “Katılmıyorum”, %56,9’u “Kısmen Katılıyorum”, %18,8’i “Katılıyorum”, %5’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,05’tir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programda öğrenciler kısmen de olsa etkinlikleri severek yaptıkları görüşünde oldukları söylenebilir. “Programdaki etkinlikleri öğrenciler oyun/eğlence olarak görüyorlar.” maddesine ilişkin olarak ise öğretmenlerin %3,8’i “Hiç Katılmıyorum”, %15,6’sı “Katılmıyorum”, %35,6’sı “Kısmen Katılıyorum”, %36,3’ü “Katılıyorum”, %8,8’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,31’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, programdaki etkinlikleri öğrencilerin kısmen oyun/eğlence olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

“Ders kitabı eskiye oranla güncel ve yaşamla ilgili.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %5,6’sı “Hiç Katılmıyorum”, %10’u “Katılmıyorum”, %33,8’i “Kısmen Katılıyorum”, %43,8’i “Katılıyorum”, %6,9’u “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,36’dır. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programa uygun olarak hazırlanan ders kitaplarını kısmen de olsa eskiye oranla güncel ve yaşamla ilgili buldukları söylenebilir.

“Yeni program ile öğrenciler ilgi alanlarını keşfedebiliyorlar.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %5’i “Hiç Katılmıyorum”, %15’i “Katılmıyorum”, %57,5’i “Kısmen Katılıyorum”, %18,8’i “Katılıyorum”, %3,8’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,01’dir. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programla öğrenciler kendi ilgi alanlarını kısmen de olsa keşfettikleri görüşünde oldukları söylenebilir.

“Program öğrencilerin araştırma yapma güdülerini harekete geçiriyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %5’i “Hiç Katılmıyorum”, %16,3’ü “Katılmıyorum”, %42,5’i “Kısmen Katılıyorum”, %33,1’i “Katılıyorum”, %3,1’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,13’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programın öğrencileri araştırma yapmaya kısmen de olsa ilettikleri görüşündedirler.

“Program öğrencileri sorma,sorgulama,eleştirel düşünme güdülerini harekete geçiriyor.” maddesine ilişkin olarak öğretmenlerin %5,6’sı “Hiç Katılmıyorum”, %15’i “Katılmıyorum”, %53,8’i “Kısmen Katılıyorum”, %21,9’u “Katılıyorum”, %3,8’i “Tamamen Katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu maddeye ilişkin olarak, öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,03’tür. Bu değer, öğretmen görüşlerinin ortalamasının “Kısmen Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bu bulguya

dayalı olarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni programı öğrencilerin sorma, sorgulama ve eleştirel düşünme güdülerini harekete geçirmede yetersiz buldukları söylenebilir.

Yeni programın öğrencilerde derse ve okula karşı yarattığı değişikliklere ilişkin katılımcıların ölçekte yer alan 9 maddeye verdikleri yanıtların ortalaması hesaplandığında yaklaşık 3,08 değerine ulaşıldığı görülmektedir. Bu değer, kısmen katılıyorum görüşünün puan aralıkları arasında yer almaktadır. Bu bulguya dayalı olarak, öğretmenlerin Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının öğrencilerde derse ve okula karşı yarattığı değişikliklere ilişkin ölçekte sayılan özellikler açısından kısmen yeterli buldukları şeklinde bir yorum yapılabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesine yönelik olarak 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersini okutan sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler branş öğretmenlerinin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda, sonuçlar ortaya konmuş ve bu konu alanında araştırma yapan ilgili kişilere kaynak olması açısından katkı sağlayacağı düşünülen bazı öneriler sunulmuştur.

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakılarak şu sonuçlara ulaşılabılır.

Programın kazanım boyutu ile ilgili elde edilen bulguların sonucuna bakmadan önce, Dilmaç'ın (2008) yapmış olduğu araştırma sonucunu incelersek, araştırmaya katılan öğretmenlerin yeni ilköğretim sosyal bilgiler programında kazanımların öğrenci ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı ama bunun yanında kazanımların gerçekleştirilebilir olduğunu belirttiği görülmektedir. Dolayısıyla bu sonuç, kazanımlara ilişkin ulaşılan araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Nitekim mevcut araştırmada, öğretmenler yeni sosyal bilgiler programında yer alan kazanımları öğrencilerin seviyelerine uygunluğunu “kısmen yeterli” görmektedirler. Ayrıca yeni programda yer alan kazanımları öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor öğrenme düzeylerine, kısmen uygun buldukları görülmektedir.

Yaşar'ın (2005) yaptığı araştırmada öğretmenlerin, yeni programın öngördüğü yaklaşım, yöntem ve teknikleri tanımama, programda kullanılması gereken araç-gereç ve öğretim teknolojilerini tanımama, bunun yanı sıra programdaki etkinliklerle derse ayrılan sürenin yeterli olmaması görüşüne “katıldıklarını” belirtmiştir. Bu araştırma sonucu yapılan araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Zira araştırmada ulaşılan bulgular arasında araştırmaya katılan öğretmenlerin, yeni sosyal bilgiler öğretim programında kullanılan yöntem ve teknikleri kısmen uygulayabildikleri, ayrıca eski programda yer alan yöntem ve tekniklerinden de öğretim sürecinde yeterli düzeyde faydalandıkları görüşündedirler. Öğretmenlerin yeni sosyal bilgiler öğretim programında yer alan

etkinliklerin tümünü okullarında tam manasıyla uygulayamadıkları ve yeni programda yer alan etkinliklerin, öğrencilerin seviyelerine uygun olarak tasarlanmadığı ve öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında da yeterli düzeyde olmadığı görüşündedirler. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenler yeni sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan etkinlikleri uygulama da zamanı sıkıntısı çektikleri, yani etkinlikleri verilen süre içerisinde tamamlayamadıkları görüşündedirler. Buna ilaveten öğretmenler, programda yer alan etkinliklerden okul dışı etkinlikleri ile inceleme gezisi etkinliklerini uygulayamadıkları, hem çevre şartlarının hem de okulun maddi açıdan buna imkan vermediği görüşündedirler. Yani yeni sosyal bilgiler öğretim programında yer alan etkinlikleri uygulama da kısmen memnun oldukları görülmektedir. Ama bunun yanında öğretmenler, programda yer alan etkinliklerin öğrencileri ezberden kısmen uzaklaştırdığı, ayrıca programda yer alan etkinliklerin öğrencilerde kendilerini ifade etme becerilerini de kısmen geliştirdiği görüşündedirler.

Ayrıca araştırmada yer alan araç-gereç ve materyal boyutuna ait bulgulardan elde edilen sonuçlara bakıldığında, araştırmaya katılan öğretmenler yeni sosyal bilgiler öğretim programının uygulanması aşamasında kullanılabilecek araç-gereç ve materyalleri kısmen temin edebildikleri ve görev yaptıkları okulların da yeni programın uygulanmasında gerekli görülen araç-gereç ve materyal bakımında kısmen yeterli olduğu görüşündedirler.

Araştırmada yer alan programın içeriği ve uygulanmasına yönelik elde edilen bulgulardan çıkan sonuçlara baktığımızda ise öğretmenler, yeni sosyal bilgiler öğretiminde içerik kısmında yer alan bilgileri ve bu bilgilerin öğrencileri kazanımlara ulaştırmada yetersiz buldukları görülmektedir. Bu nedenle yeni programda içerik kısmının öğretmenler tarafından doldurulduğu görüşündedirler. Öte yandan öğretmenler yeni sosyal bilgiler öğretim programında, konuların öğrenci merkezli bir anlayışla işlenmeye çalışılsa da zaman zaman öğretmen merkezli bir anlayışın da hakim olduğu ayrıca eski programın getirdiği alışkanlıkların yeni programın uygulanmasını zorlaştırdığı görüşündedirler. Diğer yandan yeni programda yer alan konuların işlenmesinde ders saatinin yetersiz olduğuna “katıldıkları” görülmektedir. Ayrıca sınıf mevcutlarının fazla olması ve okulların fiziki şartları yeni sosyal bilgiler öğretim programının uygulanmasını güçleştirdiği görüşündedirler.

Araştırmada yer alan yeni sosyal bilgiler öğretim programının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin, önceki araştırmalara baktığımızda Dilmaç (2008) yaptığı araştırma sonucunda, yeni programda kullanılan ölçme ve değerlendirme çalışmalarında performans değerlendirme yöntemlerinin uygulandığını ancak ölçeklerin çok fazla oluşu, çok fazla zaman alması ve ağır maddi yük getirmesinin sorun teşkil ettiğini belirtirken, Köse (2007) yaptığı araştırma sonucunda, yeni sosyal bilgiler programında uygulanması öngörülen değerlendirme teknikleri hakkında ciddi ve sistematik bir hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar yapılan araştırmada yeni programda uygulanması öngörülen ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin bulguları destekler niteliktedir. Nitekim araştırmaya katılan öğretmenler, yeni sosyal bilgiler öğretim programında yer alan ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin tam olarak uygulanmadığı, programda uygulanması öngörülen ölçme değerlendirme çalışmalarına yönelik öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları ve öte yandan yeni programda ölçme ve değerlendirme sürecinde kullanılacak olan ölçme ve değerlendirme formlarını da gerçek ölçüt olarak görmedikleri görüşündedirler. Ayrıca öğretmenler, yeni programda yer alan ölçme ve değerlendirme çalışmalarının çok zaman aldığı ve sınıfların kalabalık olmasının ölçme ve değerlendirme çalışmalarını güçleştirdiği görüşündedirler.

Son olarak, yeni ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programının uygulanması ile öğrencilerde derse ve okula karşı yarattığı değişikliklere ilişkin bulgulara bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenler, öğrencilerin derse katılımı ve derse olan ilgilerinin kısmen arttığı ve bununla birlikte öğrencilerin yeni programdaki etkinlikleri severek ve isteyerek uyguladıkları görüşündedirler. Fakat diğer yandan öğretmenlerin, programın uygulanması ile birlikte öğrencilerin derse hazırlanarak gelmedikleri ve öğrencilerin bu etkinliklerin özünü tam olarak kavrayamadıkları daha çok oyun/eğlence olarak algıladıkları görüşünde oldukları söylenebilir. Ayrıca öğretmenler, yeni sosyal bilgiler öğretim programını, öğrencilerin ilgi alanlarını keşfetmede, araştırma güdülerini harekete geçirmede, sorma, sorgulama, eleştirel düşünme güdülerini harekete geçirmede “kısmen yeterli” düzeyde görmektedirler. Yeni programa yönelik hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının da, eski program doğrultusunda hazırlanmış olan ders kitaplarına oranla güncel ve yaşamla ilgili olduğu görüşündedirler.

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakılarak şu öneriler de bulunabilir:

1. Yeni sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar özellikle öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor öğrenme düzeylerine uygunluğu bakımından yeniden gözden geçirilmelidir ve gerekirse kazanımlar yeniden düzenlenmelidir.
2. Yeni sosyal bilgiler öğretimi programında yer alan etkinlikler öğrencilerin kazanımlara doğrudan ulaşabilecek şekilde ve öğrencilerin seviyelerine uygun olacak şekilde yeniden gözden geçirilerek, gerekli düzenlenmelere gidilmelidir.
3. Öğretmenler, yeni programda yer alan etkinlikleri uygulamada zaman sıkıntısı çektikleri ve öğrencilerin derse aktif katılımında ders saatini yetersiz buldukları görülmektedir. Bu nedenle ilköğretim programları içinden sosyal bilgiler öğretimi programının uygulanması için ayrılan sürenin artırılmasında yarar vardır.
4. Yeni programda etkinliklerin uygulanabilmesi özellikle okul dışı etkinlikler ve inceleme gezilerinin uygulanması için, tüm resmi ilköğretim okullarının maddi imkanları artırılmalıdır.
5. Yeni sosyal bilgiler programına yönelik hazırlanmış olan ders kitaplarında içeriğin öğrencilerin kazanımlara ulaşmasını sağlayacak bilgilerle doldurulması gereklidir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığında ders kitaplarının hazırlanmasında yetkili kişilerin bu konuda daha titiz davranarak süratle gerekli düzeltmelere gitmelidir.
6. Sınıflardaki öğrenci mevcudunun fazla olması yeni sosyal bilgiler öğretim programının tam anlamıyla uygulanmasına engel teşkil etmektedir. Özellikle araştırmada elde edilen bulgulara göre, yeni programda uygulanması gereken öğrenci merkezli öğretim yöntem ve teknikleri uygulanamamaktadır. Bu nedenle okullardaki sınıf mevcudu programın uygulanabilirliğini etkilemeyecek şekilde belirlenebilir.

7. Yeni sosyal bilgiler öğretimi programının uygulanmasında okulların fiziki şartları ve özellikle de araç-gereç, materyal ve donanım bakımından iyileştirilmesi ve zenginleştirilmesi yoluna gidilmelidir. Tüm okullara mümkünse aynı olanaklar tanınmalıdır.
8. Öğretmenlerin hizmet içi eğitimden geçirilme süre ve sıklığı artırılmalıdır. Öğretmenlere yeni sosyal bilgiler programının sınıf ortamında öğretilmesine ilişkin seminerler verilebilir. Özellikle öğretmenler, yeni sosyal bilgiler öğretim programında yer alan ölçme ve değerlendirme çalışmalarına yönelik hizmet içi eğitimden geçirilebilir.
9. Yeni programda yer alan eğitim-öğretim etkinlikleri yeterli sayıda yardımcı kaynak ve materyallerle desteklenmelidir. Sağlanan materyallerin de etkin kullanılabilmesi için öğretmenler teşvik edilebilir; gerekli durumlarda materyallerin etkin kullanılabilmesi amacıyla hizmet içi eğitim programları planlanabilir ve uygulanabilir.
10. Bu zamana kadar Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programının uygulanması ile ilgili değerlendirmelere yönelik yapılmış olan bilimsel araştırmalar /çalışmalar ve bu çalışmalardaki bulgulardan elde edilen sonuçlar dikkate alınmalı, Millî Eğitim’de program geliştirme ve uygulamadan sorumlu birimler bu konu alanında görülen aksaklıkları gidermek için derhal gerekli çözümler üretmeli ve uygulamaya koymalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, M. ve Demir, Ö. (1997). **Sosyal Bilimler Sözlüğü**. Vadi Yayınları.
- Akpınar, Y. (1999). **Bilgisayar Destekli Öğretim ve Uygulamalar**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Alkan, C. ve Diğ. (1995). **Eğitim Teknolojisine Giriş**. Ankara.
- Arslan, A. ve Demirel, Ö. (2007). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*. (88-89): 198-208.
- Atık, A. (2006). *Yeni İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Programında Yaratıcılık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Aydın, S. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Müfredatının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Trabzon İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Aykaç, N. ve Başar E. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim programının değerlendirilmesi. *Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı*.14-16 Kasım. Ankara: Sim Matbaası.(343-361).
- Balcı, A. (2005). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Barth, J. L., Demirtaş, A. (1997). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Y.Ö.K.
- Bilen , M. (1999). **Plandan Uygulamaya Öğretim**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Brooks, G. and Brooks M. G. (1993). **The “Courage ta be Constructivist” Educational Leadership**. November.
- Brooks, G. and Brooks M. G. (1999). **The “Courage ta be Constructivist” Educational Leadership**. November.

- Bulut, İ. (2008). Yeni İlköğretim Programlarında Öngörülen Öğrenci Merkezli Uygulamalara İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. (746): 521-546.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çelenk, S., Tertemiz, N. ve Kalaycı, N. (2000). **İlköğretim Programları ve Gelişmeler**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demircioğlu, İ. H. (2005). **Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2000). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2001). **“Eğitimle İlgili Temel Kavramlar” Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Ankara.
- Dilmaç, Y. (2008). *Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanabilirliği Hakkında Öğretmen Görüşleri (İstanbul, Avrupa Yakası)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Doğanay, H. (1993). **Coğrafyada Metodoloji**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Kitapları Dizisi.
- Doğanay, A. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretimi. (Editör: C. Öztürk ve D. Dilek). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dönmez, C. (2005). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Kavramları. From: http://w3.gazi.edu.tr/web/cdonmez/html/makale_10.html, Erişim Tarihi: 05.08.2008.
- Erdem, E. (2001). *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Erden, M. (1998a). **Eğitimde Program Değerlendirme**. 3. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erden, M. (1998b). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. İstanbul: Alkın Kitabevi.

- Erdoğan, Y. (2000). *Bilgisayar Destekli Kavram Haritalarının Matematik Öğretiminde Kullanılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Gömleksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2006). Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkiliğinin Değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. (47): 393-421.
- Güngördü, E. (2001). **İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Güngördü, E. (2002). **Eğitim Fakülteleri için Coğrafyada Öğretim Yöntemleri, İlkeler ve Uygulamalar**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gürol, A. ve Tezci, E. (2002). *Yapılandırmacı Öğretim Tasarımında Teknolojinin Rolü*. http://www.ef.sakarya.edu.tr/sayfa/bildiri/sayi_3/33.doc adresinden alınmıştır.
- Halis, İ. (2004). “Öğretim Ortamında Kullanılan Yaygın Materyal Türleri”, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Konya: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kabaca, T. (2002). *Bir Öğrenme ve Öğretme Yaklaşımı Yapılandırmacılık (Constructivizm)*. Yayınlanmamış Doktora Ders Ödevi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kalaycı, N. ve Büyükalın, Sevil. (2000). İlköğretim Okullarında Uygulanan Gözlem Gezisi Yöntemine İlişkin Gezi Planı Modeli Önerileri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (18): 137-146. Adana.
- Kaptan, F. (2005). Fen ve Teknoloji Dersi Öğretimi Programıyla İlgili Değerlendirme. *Eğitimde Yansımalar: VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. 14-16 Kasım. Ankara: Sim Matbaası.(283-298).
- Karagözoğlu, A.G. (1977). **İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara.
- Kılıç, A., Baykan, Ö. ve Atilla, R. (2002). Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Yaşanan Güçlükler. *Çağdaş Eğitim*, 293(27), 27-36.
- Kılıç, A., Seven, S. (2002). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Köken, N. (2002). “Sosyal Bilgiler Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Konya: Ayır Basım. Sayı:8.
- Koroğlu, H. (1989). **Konya Lisesi Tarihi (1889-1989)**. Konya: Yeni Konya Gazetesi Yayınları.
- Köse, E. (2007). *Yenilenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Sakarya İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Köstüklü, N. (1998). **Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi**. Konya: Kuzucular Ofset.
- Köstüklü, N. (2001). **Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi**. Konya: Günay Ofset.
- Küçükahmet, L. (1994). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- MEB (1968). **İlkokul Programı**. İstanbul: M.E. Basımevi.
- MEB (2004). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıf) Öğretim Programı**. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (2005a). **Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf Programı**. http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php?name=downloads&d_op=wiewdownload&cid=74, Erişim Tarihi: 06.08.2007.
- MEB (2005b). **Sosyal Bilgiler 6.-7. Sınıf Programı**. http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php?name=downloads&d_op=wiewdownload&cid=74, Erişim Tarihi: 06.08.2007.
- Oğuzkan, F. (1993). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Özçelik, D.A. (1992). **Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemi)**. Ankara: Gaye Matbaacılık.
- Özden, Y. (2003). **Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. (Editör). (2007). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Öztürk, C., Dilek D.ve Diğerleri. (2002). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Öztürk, C., Dilek, D. ve Diğerleri. (2005). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2003). **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Saban, A. (2000). **Öğrenme Öğretme Sürecinde Yeni Teori ve Yaklaşımlar**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sönmez, V. (1999). **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Sönmez, V. (2005). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Araç-Gereçler.(Editör: Gürhan Can). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları,123-127.
- Sözer, V. (2001). **Güncel Yazım Kılavuzu**. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Şahan, H. H. (2000). Sosyal Bilgiler Dersinin Bilimsel Davranışları Kazandırma Yönünden Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
- Tay, B. (2005). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Stratejileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1),209-225.
- Tekindal, S., Cin, M. (2002). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Tümsek, S. (2006). *Eski (1998) ve Yeni (2004) İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında (4. ve 5. Sınıf) Tarih Konularının Mukayesesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- T.D.K. (2004). **İlköğretim Okulları İçin İmla Kılavuzu**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uysal, H. (2007). *Öğrenme Stratejileri ve Yeni İlköğretim Programında Sosyal Bilgiler Programı*4. ve 5. Sınıflarda Öğrenme Stratejisi (Aktif Öğrenme)

- Yozgat İli Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde.
- Yanpar Şahin, T. (2003). “Öğretim Materyal ve Teknolojileri”, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yaşar, Ş. (1998). Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci. *VII. Ulusal Bilimleri Kongresi*. Konya: Selçuk Üniversitesi. 9-11 Eylül, s. 596.
- Yaşar, Ş. (2005). Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi. *Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 14-16 Kasım 2005. Ankara: Sim Matbaası. (329-342).
- Yılmaz, T. (2006). *Yenilenen 5. Sınıf Matematik Programı Hakkında Öğretmen Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği**. (2003). T.C. Resmi Gazete, 25212, 27 Ağustos 2003.
- Milli Eğitim Temel Kanunu**. (1973). T.C. Resmi Gazete, 14574, 24 Haziran 1973.
- T.C. Resmi Gazete (1997). 23084 , 18 Ağustos 1997.

EKLER

EK 1: SOSYAL BİLGİLER DERSİ 4., 5., 6. ve 7. SINIF ÖĞRENME ALANLARI, ÜNİTELER, KAZANIMLAR VE SÜRELERİ

Sosyal Bilgiler Dersi 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	ORANI (%)	SÜRE/ DERS SAATİ
Birey ve Kimlik	Herkesin Bir Kimliği var	6	11	12
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	8	14	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	7	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	4	14	15
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşım	4	11	12
	Toplam	46	100	108

4. SINIF

KONULAR

ÜNİTE 1

KENDİMİ TANIYORUM

- A) Ben Kimim?
- B) Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığım
- C) Hayatım ve Ailem
- D) Duygu ve Düşünce Dünyam
- E) Onlar da Var
- F) Onlar Başardılar

ÜNİTE 2

GEÇMİŞİMİ ÖĞRENİYORUM

- A) Aile Tarihi Yazıyoruz
- B) Kültürümüz
- C) Şenliğe Gidiyoruz
- D) Atatürk Okulda
- E) Trablusgarp'tan Çanakkale'ye
- F) Mustafa Kemal Samsun'a Çıkıyor
- G) Sevr'e Doğru
- H) Kahramanlarımız
- İ) Kurtuluş Savaşı'nda Türk Kadını
- J) Cumhuriyet Kuruluyor

ÜNİTE 3

YAŞADIĞIMIZ YER

- A) Yönler
- B) Kroki
- C) Hava Nasıl Olacak?
- D) Meteorolojiye Gidiyoruz
- E) Takvim Yaprağı
- F) Doğal Çevremiz
- G) Doğal Afetler

ÜNİTE 4

ÜRETİMDEN TÜKETİME

- A) Önce İhtiyaçlarım
 - 1. Yasemin'in Dişleri Kontrol Altında
 - 2. Şimdi Ne Olacak?
- B) Hesaplı Yaşıyoruz
 - 1. Geleceğime Biriktiriyorum
- C) Yasemin'in Bir Görevi Var
- D) Bir Tüketici Olarak Neler Biliyorsunuz?
- E) Bana Nasıl Ulaştı?
 - 1. Ellerinize Sağlık
 - 2. Nereden Nereye?
- F) İhtiyaçlar ve Ustalar
 - 1. Tanıyor musunuz?

ÜNİTE 5

İYİ Kİ VAR

- A) Çevremizdeki Teknoloji Ürünleri
 - 1. Yavuz'un Araştırması
 - 2. Telekomünikasyon Müzesini Geziyoruz
 - 3. Telgrafçı Hamdi Bey
 - 4. Telefon Makineleri ve Gelişimi
 - 5. Hayatımızı Renklendiren Cam: Televizyon
- B) İnsan ve Zaman
 - 1. Saat
 - 2. Takvim
- C) Teknolojide Gelişim
 - 1. Kıl Tabletten Kâğıda
- D) Haydi Kendi Projemizi Geliştirelim
 - 1. Ceren'in Projesi

ÜNİTE 6

HEP BİRLİKTE

- A) Sosyal Gruplar
- B) Toplum Hayatında Dayanışma
- C) Çevremizde Sosyal Örgütler
- D) Çevremizdeki Resmî Kurumlar
- E) Eğitsel Kulüpler
- F) Çevremizi Güzelleştirelim

ÜNİTE 7

İNSANLAR VE YÖNETİM

- A) Muhtarlığımızı Tanıyalım
- B) Belediyemiz
- C) Bizim Meclisimiz
 - 1. Ankara’da Bir Meclis

ÜNİTE 8

UZAKTAKİ ARKADAŞLARIM

- A) Dünya’dan Çocuklar
- B) Uzaklardan Geldiler
- C) Hollanda’da İlk Laleler
- D) Ata Yurttan Bir Ülke
- E) Şimdi Güney Kore’deler
- F) Merhaba Tunus

4. SINIF

KAZANIMLAR

ÜNİTE 1

KENDİMİ TANIYORUM

1. Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.
2. Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder.
3. Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder.
4. Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.
5. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.
6. Sahip olduğu resmî kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

ÜNİTE 2

GEÇMİŞİMİ ÖĞRENİYORUM

1. Sözlü tarih yöntemini kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihini oluşturur.
2. Aile ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri fark eder.
3. Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir.
4. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.
5. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder.

ÜNİTE 3

YAŞADIĞIMIZ YER

1. Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.
2. Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.
3. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.
4. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.
5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.
6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.
7. Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
8. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.

ÜNİTE 4

ÜRETİMDEN TÜKETİME

1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt eder.
2. İhtiyaçlarından hareket ederek insanların temel ihtiyaçları hakkında çıkarımlarda bulunur.
3. Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir.
4. Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir.
5. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.
6. Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur.
7. İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir.

ÜNİTE 5

İYİ Kİ VAR

1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.
2. İnsanlığın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanır.
3. Kullandığı teknolojik ürünlerin zaman içindeki gelişimini kavrar.

4. Teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişle bugünü karşılaştırır.
5. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlar.
6. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.

ÜNİTE 6

HEP BİRLİKTE

1. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmî kurum ve grupları fark eder.
2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.
3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.
4. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.
5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir.

ÜNİTE 7

İNSANLAR VE YÖNETİM

1. Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanır.
2. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yerel yönetimlerin rolünü açıklar.
3. Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir.
4. Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir.

ÜNİTE 8

UZAKTAKİ ARKADAŞLARIM

1. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.
2. Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur.
3. Kendisi ile başka bir toplumdaki yaşlılarının günlük yaşamlarını karşılaştırır.
4. Toplumlar arasında ortak kutlanan özel günlere örnekler verir.

Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	ORANI (%)	SÜRE/ DERS SAATİ
Birey ve Kimlik	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	8	14	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	7	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	5	14	15
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	6	11	12
	Toplam	47	100	108

5. SINIF

KONULAR

ÜNİTE 1

HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM

- A) Bir Günüm
- B) Yaşamın İçinden
- C) Kamptaki Yaşam
- D) Haklarım ve Sorumluluklarım
- E) Çocuğum, Haklarım Var

ÜNİTE 2

ADIM ADIM TÜRKİYE

- A) Ah, Güzel İstanbul!
 - 1. Gölge Oyunu
 - 2. Türkülerimiz
- B) Şehirlerin Hatırlattıkları
 - 1. Hünerli Eller
 - 2. Kültürel Zenginliğimiz
- C) Türk İnkılâbı ve Atatürk

ÜNİTE 3

BÖLGEMİZİ TANIYALIM

- A) Bölgemizin Coğrafi Özellikleri ve Bölgemizin İklimi
- B) Merve Nerede Yaşıyor?
- C) Haritalar Konuşur mu?
- D) Bölgemizin İklimi
- E) Çevremizde Yerleşme
- F) Doğal Çevre İle El Ele
- G) Doğal Afetlerle Birlikte Yaşamaya Hazır mısın?

ÜNİTE 4

ÜRETTİKLERİMİZ

- A) Verimli Topraklar
- B) Bir Ekonomik Faaliyet
- C) Bereketli Memleketim
- D) Otomobil Fabrikasındayız
- E) Her İş Emek İster
- F) Ben Şiir Dokuyorum
- G) Halkın İlk Öğretmeni
- H) Biz de Üreticiyiz

ÜNİTE 5

GERÇEKLEŞEN DÜŞLER

- A) Teknolojinin Serüveni
- B) Bilim Adamlarını Araştırıyoruz
- C) Atatürk, Bilim ve Teknoloji
- D) Bilimle El Ele

ÜNİTE 6

TOPLUM İÇİN ÇALIŞANLAR

- A) Her İşin Başı Sağlık
 - 1. Sivil Toplum Kuruluşları
- B) Çevre İle İlgili Çalışan Sivil Toplum Örgütleri
- C) Kültür Varlıklarını Koruma
- D) Onlar Birer Hayırsever
- E) Türk Silâhlı Kuvvetleri

ÜNİTE 7

BİR ÜLKE, BİR BAYRAK

- A) Yasalar Bizin İçin Var
 - 1. Sigara Diyor ki
 - 2. İyi ki Yasalarımız Var
- B) Bizim İçin Cumhuriyet ve Demokrasi
 - 1. Cumhurbaşkanımız
 - 2. Meclisimiz
 - 3. Başbakanımız
 - 4. Bakanlıklarımız ve Görevleri
 - 5. Valiliğimiz

6. Kaymakamlığımız
- C) Ulusal Egemenlik Sembollerimiz
 1. Bayrağımız
 2. Milli Marşımız
 3. Ulu Önder Atatürk ve Anıtkabir
 4. Cumhurbaşkanlığı Forsu
 5. Başkentimiz Güzel Ankara
 6. Ses Bayrağımız: Dilimiz
 7. Paramız
 8. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

ÜNİTE 8

HEPİMİZİN DÜNYASI

- A) Almanya'dayız
- B) Nil'in Ülkesi
- C) Japonya'da Bir Gemi
- D) Bir Kahve Arası
- E) Beyaz Altın Ülkesi

5. SINIF

KAZANIMLAR

ÜNİTE 1

HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM

1. Bulunduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirler.
2. İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirir.
3. Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.
4. Çocuk olarak haklarını fark eder.

ÜNİTE 2

ADIM ADIM TÜRKİYE

1. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve yapıtları tanır.
2. Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir.
3. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır.
4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar.

5. Kanıt kullanarak Atatürk inkılâplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.
6. Atatürk inkılâplarıyla ilkelerini ilişkilendirir.

ÜNİTE 3

BÖLGEMİZİ TANIYALIM

1. Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanır.
2. Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
3. Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.
4. Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.
5. Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.
6. Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örnekler.
7. Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlere neden olan uygulamaları fark eder.

ÜNİTE 4

ÜRETTİKLERİMİZ

1. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.
2. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.
3. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.
4. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.
5. Ekonomideki insan etkisini fark eder.
6. Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.
7. İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.

ÜNİTE 5

GERÇEKLEŞEN DÜŞLER

1. Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.
2. Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.
3. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır.
4. Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.
5. Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler.
6. Yaptığı çalışmalarda yararlandığı kaynakları gösterir.

ÜNİTE 6

TOPLUM İÇİN ÇALIŞANLAR

1. Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir.
2. Kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturur.
3. Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır.
4. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir.
5. Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmî kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır.

ÜNİTE 7

BİR ÜLKE, BİR BAYRAK

1. Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.
2. Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir.
3. Merkezî yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri temel görevleriyle ilişkilendirir.
4. Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.
5. Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.

ÜNİTE 8

HEPİMİZİN DÜNYASI

1. Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark eder.
2. Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.
3. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.
4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.
5. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.
6. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir.

Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	ORANI (%)	SÜRE/ DERS SAATİ
Birey ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	6	11	12
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	7	14	15
Kültür ve Miras	İpek Yolu'nda Türkler	9	23	24
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	6	17	18
Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	Demokrasinin Serüveni	5	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Elektronik Yüzyıl	5	10	12
	Toplam	43	100	108

6. SINIF

KONULAR

ÜNİTE 1

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM

- A) Yeni Okul ve Yeni Fırsatlar
- B) Bilimsel Araştırma Yapıyorum
- C) Haklarımız, Sorunlarımızın Çözümünde Anahtardır
- D) Türkiye Cumhuriyeti'nin Etkin ve Sosyal Vatandaşayım
- E) Atatürk ve Sosyal Bilimler

ÜNİTE 2

YERYÜZÜNDE YAŞAM

- A) Dünya'yı Keşfediyoruz
- B) Dünya Kâğıt Üzerinde
- C) Dört Mevsim-İklimler
- D) Değişik Yerler, Farklı Yaşamlar
- E) Geçmişten Günümüze Yerleşme
- F) Kimler Geldi, Kimler Geçti?

ÜNİTE 3

İPEK YOLUNDA TÜRKLER

- A) Doğu ile Batı Arasındaki Köprü
 - 1. Kervansaraylar
- B) İlk Türk Devleti
- C) Yazıtlardaki Uygarlık

- 1. Türk Destanları
- D) Uygarlığa Adını Verenler
- E) Yeni Bir Din
 - 1. Dört Halife Dönemi
 - 2. Emeviler
 - 3. Abbasiler
- F) Cebelitarık'ın İki Yakası
- G) Türklerin Yeni Yaşamı
 - 1. Türklerin İslamiyet'i Kabulü
 - 2. Talas Savaşı
 - 3. Karahanlılar
 - 4. Gazneliler
 - 5. Tolunoğulları
 - 6. İhşidoğulları
- H) Orta Asya'dan Anadolu'ya
- İ) Geleneklerimiz Göreneklerimiz
 - 1. Nevruz

ÜNİTE 4

ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI

- A) Nereden Nereye?
- B) Kaynaklarımız Kazanca Dönüşüyor
- C) Yer Altından Yeryüzü Zenginliğine
- D) Enerji Kaynakları Bize Emanet
- E) Ayrar İçelim
- F) Hayat Veren Proje (GAP)
- G) Vergim Bana Dönüyor
- H) Ormandaki Varlık
- İ) Çayın Hikayesi
- J) İz Bırakanlar
- K) Mesleğimizi Seçerken

ÜNİTE 5

ÜLKEMİZ VE DÜNYA

- A) Dünya'nın Neresindeyiz?
- B) Kim, Nerede Çalışıyor?
- C) Aldıklarımız, Sattıklarımız
- D) Kültürler Arası Köprü
- E) Türk Dünyası
- F) Birlikteyiz
- G) Birbirimizi Tanıyoruz

ÜNİTE 6
DEMOKRASİNİN SERÜVENİ

- A) Demokrasi İle
- B) Yaşayan Demokrasi
- C) Belgelerin Dili
- D) Temel Haklarımız
- E) Eşitliğe Doğru

ÜNİTE 7
ELEKTRONİK YÜZYIL

- A) Yaşamın İçinde Sosyal Bilimler
- B) İlerlemenin Sınırı Yoktur
- C) Tıp ve Yardımlaşma
- D) Korsana Hayır
- E) Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir

6. SINIF
KAZANIMLAR
ÜNİTE 1
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM

1. Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.
2. Olgu ve görüşü ayırt eder.
3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.
4. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
5. Atatürk'ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnek verir.

ÜNİTE 2
YERYÜZÜNDE YAŞAM

1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.
3. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
4. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

5. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.
6. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.
7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

ÜNİTE 3

İPEK YOLUNDA TÜRKLER

1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
2. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.
3. Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri’ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin önemini ve görevlerini kavrar.
4. İpek Yolu’nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.
5. Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak İslamiyet’in ortaya çıkışı ve yayılışını inceler.
6. Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.
7. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk- İslam devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
8. Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.
9. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.

ÜNİTE 4

ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI

1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.
2. Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.
3. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
4. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.
5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.
6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.

ÜNİTE 5

ÜLKEMİZ VE DÜNYA

1. Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.
3. Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayışı açısından değerlendirir.
4. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.
5. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.

ÜNİTE 6

DEMOKRASİNİN SERÜVENİ

1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.
2. Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.
3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.
4. Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.
5. Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.

ÜNİTE 7

ELEKTRONİK YÜZYIL

1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.
2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.
3. Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.
4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.
5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.

Sosyal Bilgiler Dersi 7. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	ORANI (%)	SÜRE/ DERS SAATİ
Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	6	11	12
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	5	11	12
Kültür ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	8	25	27
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi ve Sosyal Hayat	6	17	18
Bilim Teknoloji ve Toplum	Zaman İçinde Bilim	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	Yaşayan Demokrasi	5	11	12
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası Köprüler	4	14	15
	Toplam	39	100	108

**7. SINIF
KONULAR****ÜNİTE 1****İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ**

- A) İletişim “Benimle” Başlar
- B) Meraklı Gözler TRT’de
- C) Özgürlükler Üzerine Panel Yapıyoruz
- D) Atatürk ve İletişim

ÜNİTE 2**ÜLKEMİZDE NÜFUS**

- A) Nerelerde Yaşıyoruz?
- B) Niçin Sayılıyoruz?
- C) Devlet-Vatandaş El Ele
- D) Merhaba Doyduğum Toprak
 - 1. İç Göç
 - 2. Dış Göç
- E) Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü

ÜNİTE 3**TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK**

- A) Anadolu, Ana Yurt
 - 1. Selçuklu Tarihi
 - 2. Haçlı Seferleri
 - 3. Anadolu Selçuklu Beylikleri

- B) Kuruluş
 - 1. Osman Gazi'nin Rüyası
 - 2. Edebalı'nın Osman Gazi'ye Nasihatı
 - 3. Osmanlı Devlet Yönetimi
 - 4. Osmanlı Toplum Yapısı
 - 5. Osmanlı Ordu Sistemi
 - 6. Osmanlı Toprak Sistemi
 - 7. Osmanlı Din ve İnaniş
- C) Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde
 - 1. İstanbul'un Fethi
 - 2. Fatih Dönemi
 - 3. Kanuni Dönemi
- D) Farklı Kùltürler Bir Arada Yaşadı
 - 1. İslam ve Hoşgörü
- E) Yolumuz Sivas'a Düştü
- F) Etkiledik, Etkilendik Ama Nasıl?
 - 1. Mehter Nedir?
 - 2. Lale Devri
- G) Seyyahların Gözünde Osmanlı Kùltürü
- H) Yenilikler ve Osmanlı Devleti

ÜNİTE 4

EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT

- A) Toprak Ana
- B) Devletler Nasıl Gelişirler?
- C) Kol Gücünden Makine Gücüne Geçiş
- D) Hiç Bitmeyen Destek
- E) Nasıl Eēitim Gördüler
- F) Mesleēimi Nasıl Seçmeliyim?

ÜNİTE 5

ZAMAN İÇİNDE BİLİM

- A) Buluşların Serüveni
- B) Söz Uçar Yazı Kalır
- C) Bilim Mirası
- D) Deēiřim ve Gelişim

ÜNİTE 6

YAşAYAN DEMOKRASİ

- A) Kurultaydan Meclise
- B) Cumhuriyetin Bekçilerine
- C) Yönetimin Özü
- D) Çevre Yasası Hükümetlerin Tasası
- E) İzci Daima Hazırdır

ÜNİTE 7

ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER

- A) İki Kurşun ve Milyonlarca Kayıp
- B) Dünya’da Neler Oluyor?
- C) Neden Yaşatmalıyız?

7. SINIF

KAZANIMLAR

ÜNİTE 1

İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ

1. İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.
2. İnsanlar arasında kurulan olumlu ilişkilerde iletişimin önemini fark eder.
3. İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır.
4. Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder.
5. Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar.
6. Atatürk’ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.

ÜNİTE 2

ÜLKEMİZDE NÜFUS

1. Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.
2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.
3. Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.
4. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.
5. Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.

ÜNİTE 3

TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK

1. Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu’nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.
2. Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.

3. Osmanlı Devleti'nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.
4. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.
5. Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.
6. Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.
7. Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örnekendirir.
8. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.

ÜNİTE 4

EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT

1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini tarihten örneklerle açıklar.
2. Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.
3. Tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.
4. Vakıfların çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rolüne tarihten ve günümüzden örnekler verir.
5. Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.
6. Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar.

ÜNİTE 5

ZAMAN İÇİNDE BİLİM

1. İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir.
2. İlk yazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder.
3. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.
4. Rönesans ve reformla birlikte Avrupa'da başlayan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini tartışır.
5. Tarihsel süreçte düşüncüyü ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.

ÜNİTE 6

YAŞAYAN DEMOKRASİ

1. Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder.
2. Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri ile ilgili
3. uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.
4. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.
5. Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.
6. İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.

ÜNİTE 7

ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER

1. 20.Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasî ve ekonomik yapısıyla I.Dünya Savaşı'nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.
2. Küresel sorunlarla uluslar arası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.
3. Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.
4. Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.

**EK 2: SOSYAL BİLGİLER 4. VE 5. SINIF PROGRAMINDA YER ALAN
KAVRAMLARIN LİSTESİ**

Kavramlar	4.	5.
Afet	○	⊙
Aile	○	⊙
Akrabalık	○	⊙
Anayasa	○	○
Bağımsızlık	○	○
Barış	○	○
Benzerlik ve farklılık	○	○
Beşeri ortam	○	⊙
Bildirge (Beyanname)		○
Bilim		○
Birey		○
Birinci elden kaynak		○
Bölge	○	○
Bütçe	○	⊙
Cumhuriyet	○	○
Çevre	○	⊙
Çevre kirliliği	○	○
Dağıtım	○	○
Dayanışma	○	○
Davranış	○	⊙
Değer	○	○
Değişim ve süreklilik	○	○
Demokrasi	○	○
Devlet	○	○
Dil	○	○
Din	○	○
Doğal kaynaklar		○
Doğal ortam	○	⊙
Duygu	○	○
Düşünce	○	○
Egemenlik	○	○
Ekonomi	○	○
Ekonomik faaliyet	○	○
Emek	○	○
Enerji		○
Etkin yurttaş	○	○
Gelenek	○	○
Gelir ve gider	○	○
Girişimci		○
Giyim	○	⊙
Göç		○
Grup	○	○
Güç	○	○
Haberleşme		○
Hava durumu	○	⊙

Hava olayı	○	⊙
Hoşgörü	○	○
İhracat		○
İkinci elden kaynak		○
İklim	○	○
İletişim		○
İsraf	○	○
İstek ve ihtiyaçlar	○	⊙
İş bölümü	○	○
İşsizlik		○
İthalât		○
Kamu	○	○
Kamuoyu	○	○
Kanıt	○	○
Kâşif		○
Katılım	○	○
Kaynak	○	○
Kentleşme		○
Keşif		○
Kıta	○	○
Kimlik	○	○
Kronoloji	○	○
Kurum	○	○
Kültür	○	○
Kültürel öge	○	○
Lâiklik		○
Liderlik	○	○
Medya	○	○
Meslek	○	○
Millet	○	○
Millî egemenlik	○	○
Millî kültür	○	○
Nedensellik	○	○
Nüfus		○
Olgu	○	○
Ortak miras		○
Özgürlük		○
Para	○	⊙
Pazar	○	○
Rol		○
Saltanat		○
Sanat	○	○
Savaş	○	○
Seçim	○	○
Sivil Toplum Örgütü	○	○
Sorumluluk	○	○

Sosyal etkileşim	○	○
Sosyal örgüt	○	○
Sözleşme	○	⊙
Şehirleşme		○
Tasarruf	⊙	⊙
Teknoloji	○	⊙
Temel hak ve özgürlükler	○	⊙
Teşkilât	○	○
Ticaret	○	○
Tören	○	○
Turizm		○
Tüketim	○	⊙
Ulaşım	○	⊙
Ücret	○	○
Üretim	○	⊙
Ürün	○	⊙
Vakıf		○
Vatan	○	○
Vergi	○	○
Verimlilik		○
Yargı	○	⊙
Yasa	○	⊙

Yasama		○
Yatırım		○
Yer	⊙	⊙
Yerleşme	○	⊙
Yön	⊙	⊙
Yönetim	○	⊙
Yurttaşlık	○	⊙
Yüzyıl		○

TOPLAM KAVRAM 91 121

○ Bu kavram giriş düzeyinde verilecektir.
⊙ Bu kavram geliştirme düzeyinde verilecektir.
⊙ Bu kavram, pekiştirme düzeyinde verilecektir.

EK 3: BELGELER

Belge 1: Tezin Kabul Belgesi

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı: B.30.2.SEL.O.E1.00.00/360/ 735

KONYA, 06.06.08

SAYIN: (Öğrenci) FATMA GÖNÜL ERSOY

Enstitü Yönetim Kurulumuzun **03.04.2008** tarih ve **8/28** sayılı karar sureti aşağıya
çıkartılmıştır.
Gereğini ve bilginizi rica ederim.

Yrd. Doç. Dr. Doğan YÖRÜK
Müdür Yrd.

Karar Tarihi: 03.04.2008

Karar No :8/28

Kimliği belirtilen öğrenci için önerilen tez konusunun uygun olduğuna, durumun danışman ve öğrenciye bildirilmesine oy birliğiyle karar verildi.

Öğrenci: FATMA GÖNÜL ERSOY (Yüksek Lisans), Danışmanı: Doç. Dr. OSMAN AKANDERE

Anabilim Dalı: İLKÖĞRETİM / Sınıf Öğretmenliği

Tez Adı: Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirmeler (Konya İli Örneği).

Öğrenci No: 044214021006

Tezin En Son Teslim Tarihi: 31/05/2009 (Kayıt Dondurma ve Bilimsel Hazırlık hariç)

ASLI GİBİDİR

Tevfik SAYIN
Enstitü Sekreteri

Yazışma 1: Anket İzin Dilekçe Formu

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anket İzin Dilekçe Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma Gönül ERSOY
	Numarası	044214021006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim Ana Bilim/Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐
Anketin Adı: Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle ilgili Değerlendirme Anketi		
Anketin Konusu: Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında yer alan kazanımlar, yöntem ve teknikler, içerik ve uygulamalar, etkinlikler, ölçme ve değerlendirme ile ilgili uygulamaların değerlendirilmesi.		
Anketin Uygulanacağı Kişi veya Kurumlar: Konya İli'ne bağlı Meram,Selçuklu, Karatay ve Hüyük ilçelerindeki resmi ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile Sosyal Bilgiler branş öğretmenleri.		
Uygundur. Ana Bilim dalı Başkanı Adı Soyadı İmzası Prof. Dr. Ahmet Afyon		Tez Danışmanı Adı Soyadı İmzası Doç. Dr. Osman AKANDERE
Tarih/Sayı :		Tarih :
Eki : 1 Adet Anket/Uygulama Formu 1 Adet Tez Önerisi		

Yazışma 2: Konya Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne Yazısı ve Anket Örneği.

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürü

Sayı : B.08.4.MEM.4.42.00.19/ 23522

Konu : Araştırma izni

30.04.2008

SELÇUK ÜNİVERSİTESİNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

İlgi : 21/04/2008 tarihli ve B.30.2.SEL.0.E1.00.00/360-2808 sayılı yazı

Enstitünüz İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Fatma Gönül ERSOY'un "Yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması ile İlgili Değerlendirmeler (Konya İli Örneği)" konulu araştırmasını, İlimiz Meram, Karatay, Selçuklu ve Hüyük ilçelerindeki resmi ilköğretim okullarında görev yapan 4.ve 5. sınıf öğretmenleri ile sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulama talebi incelenmiştir.

Üniversiteniz tarafından kabul edilen ve onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen araştırmanın, İlimiz Meram, Karatay, Selçuklu ve Hüyük ilçelerindeki resmi ilköğretim okullarında görev yapan 4.ve 5. sınıf öğretmenleri ile sosyal bilgiler branş öğretmenlerine uygulanmasında sakınca görülmemektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen nüshalar kullanılacak ve sonucun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçene tebliğini rica ederim.

Yusuf ÖZDEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:

- 1- Anket Formu
- 2- Taahhütname

ANKET FORMU

Kıymetli Meslektaşım,

“Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması ile ilgili Değerlendirmeler (Konya İli Örneği)”adlı bir tez çalışması yapmaktayım. Soruları özenle cevaplamanız araştırmaya olumlu bir katkı sağlayacaktır. Cevaplarınız başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Her soruya ilişkin görüşlerinizi belirtirken soruların karşısında yer alan; “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kısmen Katılıyorum”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” seçeneklerinin bir tanesini (X) seklinde işaretlemeniz yeterli olacaktır. Araştırmaya sağlayacağınız önemli katkı için çok teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

F. Gönül ERSOY
Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

YENİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ UYGULANMASI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

Okulun Adı:	
Öğretmenin Adı,Soyadı:	Cinsiyeti:
Meslekteki Hizmet Süresi:	Okuttuğu Sınıf/Şube:
Mezun Olduğu Okul:	İl/İlçe:

1- Programda Yer Alan Kazanımlarla İlgili;	<i>Hiç Katılmıyorum</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Kısmen Katılmıyorum</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Tamamen Katılıyorum</i>
a-Yeni programda yer alan öğrenci kazanımları yeterli ve öğrenci seviyelerine uygun.					
b-Yeni programda yer alan öğrenci kazanımları öğrencilerin bilişsel öğrenme düzeyine uygun.					
c-Yeni programda yer alan öğrenci kazanımları öğrencinin duyuşsal ve psiko-motor öğrenme düzeyine uygun.					
2- Programında Yer Alan Yöntem ve Tekniklerle İlgili;	<i>Hiç Katılmıyorum</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Kısmen Katılmıyorum</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Tamamen Katılıyorum</i>
a-Problem Çözme yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.					
b-İşbirlikli Öğrenme yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.					
c-Dramatizasyon yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.					
d-Proje yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.					
e-Beyin Fırtınası yöntem ve tekniği yeterli derecede uygulanabiliyor.					
f-Grup Tartışması yöntemi yeterli derecede uygulanabiliyor.					
g-Örnek Olay İnceleme yöntem ve tekniği yeterli derecede uygulanabiliyor.					
h-Yeni programda yer alan yöntem ve teknikler,öğrenci seviyelerine ve anlama düzeylerine uygun olarak belirlenmiştir.					
ı-Yeni Programda yer alan yöntem ve teknikleri kullanırken zorlanılıyor.					
j-Eski Programda yer alan yöntem ve tekniklerden de faydalanılıyor.					
3- Programda Yer Alan Etkinliklerle İlgili;	<i>Hiç Katılmıyorum</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Kısmen Katılmıyorum</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Tamamen Katılıyorum</i>
a-Yeni Programda yer alan etkinlikleri okulumuzda uygulanabiliyor. Programdaki tüm etkinlikleri uygulayabiliyorum.					
b-Yeni programda yer alan etkinlikler kazanımlara uygun olarak tasarlanmış.					
c-Yeni Programda yer alan etkinlikler öğrenci seviyesine uygun.					
d-Yeni Programda yer alan etkinliklerin sayısı öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında yeterli.					
e-Etkinlikleri uygulamada zaman yeterli.					
f-Etkinliklerde yer alan kavramlar öğrenci seviyesine uygun.					
g-Etkinlikler öğrenciyi ezberden uzaklaştırıyor.					
h-Etkinlikler öğrencinin kendini ifade etme becerisini geliştiriyor.					
ı-Etkinliklerden; okul dışı etkinlikleri ve inceleme gezisi etkinlikleri uygulayabiliyor.					
i-Etkinlikleri uygulamada bir öğretmen olarak memnunum.					

4- Programda Yer Alan Araç-Gereç ve Materyaller ile ilgili;	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a-Yeni Programda yer alan araç-gereçleri kolaylıkla temin edebiliyorum.					
b-Yeni Programda yer alan araç-gereçler öğrencilerin dikkatini çekmede yeterli.					
c-Yeni Programda yer alan araç-gereçler öğrencilerin sevelerine uygun olarak belirlenmiştir.					
d-Yeni Programda yer alan araç-gereçler öğrencilerin kazanımlara ulaşmasında yeterli.					
5- Programın İçeriği ve Uygulanması ile ilgili;					
a- Yeni programda içerikte yer alan bilgiler öğrencinin kazanımlara ulaşmasında yeterli.					
b-Yeni Programda içerik kısmında yer alan bilgiler yeterli.					
c-Programın içeriği yetersiz olduğundan öğretmen tarafından dolduruluyor.					
d-Yeni Programda içerik; basitten karmaşığa, somuttan soyuta ve yakından uzağa uygun olarak düzenlenmiştir.					
e-Yeni Programda konular öğretmen merkezli anlayışa göre değil, öğrenci merkezli bir anlayışa göre işlenmektedir.					
f-Yeni Programı uygulamada ders saati yeterli.					
g-Daha önceki sistemin getirdiği alışkanlıklar yeni programın uygulanmasını zorlaştırıyor.					
h-Öğretmen olarak programa uyum sağlamakta güçlük çekiliyor.					
ı-Öğrenciler programa uyum sağlamada güçlük çekiyorlar.					
j-Sınıf mevcudu yeni programın uygulanmasında zorluk yaratıyor.					
k-Okulun fiziki şartları programın gerçekleştirilmesini güçleştiriyor.					
6- Programda Yer Alan Ölçme ve Değerlendirme ile ilgili;	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a-Yeni ölçme ve değerlendirme teknikleri (gözlem, öz değerlendirme, akran değerlendirme, performans değerlendirme, proje değerlendirme, ürün dosyası değerlendirme vb.) tam olarak uygulanabiliyor.					
b-Gözlem ve değerlendirme formları öğrenciyi ölçme ve değerlendirmede yeterli.					
c-Gözlem ve değerlendirme formlarını öğretmen olarak ölçme ve değerlendirmede gerçek bir ölçüt olarak görüyorum.					
d-Yeni ölçme ve değerlendirme çalışmaları çok zaman alıyor.					
e-Sınıfların kalabalık olması ölçme ve değerlendirmeyi zorlaştırıyor.					
f-Ölçme ve değerlendirme için hizmet içi eğitime ihtiyaç var.					
7- Programın Öğrencilerde Derse ve Okula Karşı Yarattığı Değişikliklerle İlgili;	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a-Yeni programla öğrencilerin derse katılımı arttı.					
b-Yeni programla öğrencilerin derse olan ilgileri arttı.					
c-Yeni programla derse hazırlanarak gelen öğrenci sayısı arttı.					
d-Öğrenciler etkinlikleri severek yapıyorlar.					
e-Programdaki etkinlikleri öğrenciler oyun/eğlence olarak görüyorlar.					
f-Ders kitabı eskiye oranla güncel ve yaşamla ilgili.					
g-Yeni programla öğrenciler ilgi alanlarını keşfedebiliyorlar.					
h-Program öğrencilerin araştırma yapma güdülerini harekete geçiriyor.					
ı-Program öğrencileri sorma,sorgulama,eleştiril düşünme güdülerini harekete geçiriyor.					

